

nosti a didaxe. Schematicky podané příběhy milostných zklamání ústící v happy end vycházely z V. znalosti prostředí železnice (*Dvě novelky*); v drobných prozaických moraličkách (*Jak může člověk být spokojen?*) se na příliš průhledných příkladech lidských osudů pokusil zobrazit polaritu věčné lidské touhy a nemožnosti dosáhnout uspokojení. Zejména ve 20. letech V. publikoval příležitostně v novinách a v časopisech drobné prózy, črty, fejetony, anekdoty a občasně recenze o literatuře (*Dělnická osvěta*), rovněž články o postavení úředníka v nové republice.

ŠIFRY: -rb-, V. V. (vesměs *Dělnická osvěta*). ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademie (1924); Časopis Spolku čes. úředníků železničních; *Dělnická osvěta* (1921–27); *Dobrá kopa*; *Kopřivky*; *Právo lidu* (1910–11, 1921–26, i příl. *Dělnická besídka a Večerník PL*); *Rašple* (Brno); *Rudé květy* (1906, 1910); *Úřednické rozhledy* (1918–26); *Veřejný zaměstnanec* (1927–29, an. příspěvky); rovněž v regionálních a odborných (železničářských) periodikách. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Bez nároků (BB 1900); *Rozváté listy* (BB 1901); *Dvě novelky* (PP 1903); *Naděje a rezignace* (BB 1903); *Teze dneška* (BB 1903); *My* (BB 1905); *Jak může člověk být spokojen?* (PP 1905). ■ REDIGOVAL *časopisy*: *Úřednické rozhledy* (25. 8. 1924 – prosinec 1926); *Veřejný zaměstnanec* (10. 1. 1927 – 1. 3. 1929). ■

LITERATURA: L.: ref. *Naděje a rezignace*, *Zvon* 3, 1902/03, s. 699 + ref. *Teze dneška*, *Zvon* 4, 1903/04, s. 14; R. I. (Illový): k šedesátinám, *PL* 21. 5. 1936; -y.: nekrolog, *Nár. práce* 23. 5. 1941.

vfr

Viktorin Vrbenský

* 1580 *Týn nad Vltavou*

† 2., nebo 4. 3. 1622 *Dobrovice* u Mladé Boleslavi

Luteránský duchovní, humanistický básník, účelný náboženský polemik a autor náboženskovo-zdělavatelných spisů.

Psal se i Verbenius, Werbenius, Verbensky, Wrbenus, Vltavotýnský, Muldatineus. Někdy býval chybně uváděn rok úmrtí 1630 (*Žitava*). – Syn radního písaře a posléze primase v Týně n. Vltavou. Školu navštěvoval nejprve v rodišti, poté v Klatovech, Pelhřimově, Německém Brodě a Lounech. 1601 byl přijat na pražskou akademii; bakalářem se stal 1603, mistrem svobodných umění v roce následujícím. Již během studií působil jako učitel, od 1603 byl správcem

školy u Sv. Štěpána na Novém Městě pražském, 1604–06 správcem škol Hradce Králové. 1606 přijal ve Wittenbergu kněžskou ordinaci; měl se stát duchovním správcem v Novém Městě n. Metují, ale nakonec získal místo děkana v Náchodě. 1606 se oženil; V. sňatek oslavili jeho přátelé (J. Campanus Vodňanský, V. učitel M. Troilus, V. žák A. Vollius, P. Cruciger aj.) vydáním sborníku *In honorem clarissimi viri d. M. Viktorini Vrbensky Muldatynaeci...* (další sborník na počest V. byl vytištěn 1619). Od 1609 V. působil jako děkan v Písku, od 1612 v Německém Brodě. 1619 byl ustanoven duchovním správcem u Sv. Mikuláše na Starém Městě pražském a t. r. zvolen přísedícím konzistoře podobojí. Po Bílé hoře byl jako jeden z prvních nekatolických kněží perzekvován, svou faru musel opustit již v únoru 1621. V dubnu 1621 se s J. Šultysem neúspěšně pokusil intervenovat v Drážďanech u saského kurfiřta ve prospěch pražské utrakvistické akademie, za což se po návratu oba museli zodpovídat u místodržícího P. Michny. V. byl jedním z duchovních, kteří poskytli poslední duchovní útěchu odsouzeným předákům českého stavovského povstání v předvečer jejich popravy. Poté, co byl patentem z prosince 1621 vypovězen z českých zemí, se skrýval u Henyka z Valdštejna na Dobrovici. Na V. smrt reagovali jeho přátelé vydáním sborníku *Fama posthuma M. Victorini Vrbeni...*, do něhož byly vedle V. životopisu, sepsaného S. Martinem z Dražova, a výběru z V. korespondence zařazeny verše 15 autorů včetně V. syna Ondřeje (* 1608 nebo 1609). Do žitavského exilu odešla vdova Kateřina s dcerou Ludmilou.

Podle svědectví současníků V. výborně ovládal klasické jazyky, jeho latinská příležitostná poezie však nepřesáhla dobový průměr. Česky psané verše se dochovaly pouze v rukopisné podobě (t. č. v Městském muzeu a galerii v Dačicích). V. českojazyčná literární produkce je převážně určena k náboženskovo-zdělavatelným účelům. Ve své polemické tvorbě se V. prezentoval jako nesmlouvavý obhájce luteránství. Již názvem spisu *Konfesi česká, pravá augšpurská...*, v němž jednotlivé články České konfese přeformuloval do podoby otázek a odpovědí, demonstroval své přesvědčení o totožnosti České konfese s augšpurským (tj. luteránským) vyznáním. V předmluvě díla učinil několik nepřímých výpadů proti jednotě bratrské, zvláště proti její kalvínské orientaci. Na to reagoval

M. Borbonius z Borbenheimu tím, že do titulu a předmluvy jednoho z exemplářů *Konfesí* dopsal dehonestující glosy. Opoznámkovaná kniha se dostala V. do rukou a ten do týdne odpověděl ve stejném duchu tištěnou replikou *Obrana Konfesí české, pravé aušpurské...* Podle Obrany M. Samuele Martiniusa z Dražova... se V. polemická činnost neomezila pouze na tento případ, žádná další polemika se však nedochovala. Dále V. vytvářel synoptické přehledy, jejichž cílem bylo poskytnout rychlou orientaci v biblickém textu. Napsal též podrobnou relaci o poslední noci odsouzených vůdců českého stavovského odboje a jejich popravě na Staroměstském nám.; zařadil ji P. Skála ze Zhoře do své *Historie církevní* (vyd. s tit. *Historie česká...*). Pro V. literární tvorbu je charakteristické preferování mimoliterárních zřetelů na úkor literárních ambicí. – Podle J. Felina přeložil též do latiny Českou konfesi a nechal ji vytisknout 1614 ve Frankfurtu n. M.

PŘÍSPĚVKY in: 26 převážně příležitostných latinských sborníků (viz *Rukověť humanistického básnictví* 5, 1982, s. 544). ■ **KNIŽNĚ.** *Náboženskovzdělávací práce*: Synopseis aneb Tabule, jak summovní, tak po částkách čtení vejrůčních... (1606); *Nové léto totiž Nového krále, Immanuele, Krista Ježíše vtělení, početí a narození... od tří evangelistů... sepsané* (1609); *Konfesí česká, pravá aušpurská...* (1614); *Harmonia evangelistarum, totiž Krátké a světlé spisů čtyř evangelistů... rozebrání* (1614); *Kázání pohřební nad tělem... Johanny Daubravnické...* (1614, výt. nezjišť.); *Obrana Konfesí české, pravé aušpurské...* (1615); *Sněm nynyvitský k oznámení hněvu Božího skrze Jonáše proroka... svolaný...* (1615); *Vzáctného... poručení od Krista Pána služebníkům věrným...* (1616); *Výklad listu Kristova od evangelisty jeho svatého Jana...* (1616); *Choiragógia Biblica aneb Summovní vejtah kněh Biblí svaté...* (b. d., před 1618, výt. nezjišť.); *Biblí svaté knihy Starého i Nového zákona... rozebrání* (1618); *Příchod Krista Pána na vykoupení lidského pokolení...* (1619); *Historia o umučení... Ježíše Krista...* (b. d., 1. pol. 17. stol.); – posmrtně: *Výklad listu Kristového od sv. Jana do Laodyce poslaného...* (Perno 1630, ed. S. Martinius z Dražova). – *Překlad*: *Confessio Bohemica, vera Augustana...* (1620, do lat.). ■ **EDICE**: P. Skála ze Zhoře: *Historie česká* od r. 1602 do r. 1623 5 (1870, s. 127; ed. K. Tieftrunk). ■

BIBLIOGRAFIE. J. Jireček in *Rukověť* 2 (1876); *Knihopis* č. 1597, 1598, 16 675 – 16 687; in *Rukověť humanistického básnictví* 5 (1982); B. Wižďalková in *Příspěvky ke Knihopisu. Konkordance Koniášových Klíčů, Indexu, Jungmanna a Knihopisu* (1988, s. 641); J. Linda, A. Stích, A. Fidlerová, M. Šulcková a kol. in *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních*

sbírek v Čechách 1 (1999, s. 332). ■ **LITERATURA**: A. Rybička: *Něco k starší bibliografii české* (mj. o rkp. pohřebního kázání nad J. F. Hoffmannem), *ČČM* 1860, s. 507; J. Jireček: *Literatura exulantův českých*, *ČČM* 1874, s. 190; J. K. Hraše in *Dějiny Náchoda* 1 (1895); F. Hrejsa in *Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny* (1912); A. Truhlář: *Dodatky a opravy k biografím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii*, *ČČM* 1913, s. 301; J. Dobiáš in *Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí* 3, sv. 2 (1954); J. Martínek: *Souborná vydání exulantských spisů Samuela Martinia z Dražova, Zprávy Jednoty klasických filologů* 1966, s. 15; in *Rukověť humanistického básnictví* 5 (1982, s. 544).

mšk

Stanislav **Vrbík** viz Jindřich Maria **Slavík**

Alena **Vrbová**

* 3. 10. 1919 *Starý Plzenec* u Plzně

† 17. 3. 2004 *Praha*

Básnířka a prozaička, autorka přírodních, dojmových a reflexivních lyrik, povídek z pohraničí, romanticky fabulovaných próz s tematikou citového života žen a dokumentárně podložených historických románů, překladatelka, publicistka.

Roz. Alena Liberta V. – Dcera spisovatele Tadeáše V. Po maturitě na dívčím reálném gymnáziu v Plzni (1938) studovala až do uzavření vysokých škol literární historii na pražské filoz. fakultě. 1942–44 byla pomocnou vědeckou silou v ČAVU (práce na bibliografii J. Vodáka). 1944 absolvovala ošetrovatelský kurs a jako dětská sestra pracovala v nemocnici pro ochranu matek a dětí v Praze. Po válce dokončila filoz. fakultu (PhDr. 1946 prací *Český román ve vývoji bipolárním* u A. Pražáka a J. Dolanského) a ještě před promocí začala studovat na lékařské fakultě pražské univerzity (MUDr. 1951). Byla lázeňskou lékařkou (od 1964 primářkou) v Mariánských Lázních. Získala neurologickou, balneologickou a rehabilitační odbornost a zúčastnila se řady mezinárodních setkání a kongresů (kromě evropských zemí také v Egyptě, Indii, USA aj.). 1977 odešla do důchodu a nadále se věnovala jen literatuře. 1962–68 byla předsedkyní plzeňské odbočky Svazu českosl. spisovatelů a 1970–72 členkou přípravného výboru „normalizačního“ Svazu čes. spisovatelů.

V. vyšla z okruhu Studentského časopisu a Mladé kultury. Její poezii charakterizuje snaha o harmonizaci protikladných postojů a tendencí: citu a vůle, smyslovosti a reflexivnosti, domova a světa, okouzlení z proměn života a touhy po spočinutí. V prvních sbírkách (*Řeka na cestách, Svár*) se abstraktivizující vlivy valéryovské a rilkovské spojovaly s vypjatým úsilím o eufonii a bohatou metaforičnost. Již v prvotně hrály ústřední roli obrazy vody a jejích proměn v přírodním koloběhu. Motivy vody a moře (spolu s motivem krve) se poté stávaly pro její poezii určujícími: symbolizují energii, prudkost a nepoddajnost v přírodě i lidském životě (*Do krve, Sondy a písně*). Zásadní význam má také emblém Antigony, vyjadřující etiku ženské věrnosti a obětavosti (*Antigony*). Většina sbírek shrnuje bez výraznějšího kompozičního záměru produkci určitého období. Převažuje přírodní a reflexivní lyrika, tematickými dominantami jsou dojmy z cest do zahraničí a životní rekapitulace a vyznání. Od 70. let se častěji objevuje básnický komentář k politickému dění a k vývoji civilizace (*Blýskání na časy*); myšlenkovou oporu přitom autorka nenechává na jedné straně, v českých dějinách (*Odkud přichází hudba, Čarodějny čas*). – Jako prozaička začínala V. ambiciózním, ale křečovitým formálním experimentem (*My dva*). Po delší odmlce se její prozaická tvorba rozběhla dvěma směry. V konfliktních příbězích lidí z pohraničí (*Drsné povídky, Ostrnaté povídky, Až na západní hranici*) využila především svých životních zkušeností a pozorování. V prózách z lázeňského prostředí (*Znova v Monte Rose*) a inspirovaných cestami do ciziny (*Benátská, Odlet do Madrásu, Všechny krásy světa, Indiánské léto*) se naopak prosadila tendence k romantické fabulaci kombinované s propagandistickou tezovitostí. Psychologicky vratké historie po letech ožívajících milostných citů mezi lidmi odlišných světonázorových stanovisek přitom kontrastují s vnímavým postižením exotického koloritu dějů. Od poloviny 70. let se V. věnovala historickým námětům (*V erbu lvíce*). Kromě snahy po sebeutvrzení (analogue léčitelského působení sv. Zdislavy a autorčiny profese) ji k nim přivedl i zájem o rodopis starých českých šlechtických rodů: Lemberků, Slavatů, Vršovců. V. vyzvedá motivy charakterové pevnosti a nepoddajnosti, usiluje o propojení všedních lidských osudů s rovinou historických zvratů na evropské scéně a pokouší se

o prózu ozvláštěnou užitím archaismů a monumentalizujících prostředků. Trilogie zahrnující vývoj české společnosti od pobělohorských exekucí až po triumf národního obrození (*Když kohout dozpíval, Pod kardinálskou pečetí, Rašení*) je pojata jako důkladná (a archivními poznatky zatížená) kronika s množstvím epizod a dějově rovnocenných postav. Prózy lokalizované do vzdálenější minulosti (*Anna Lemberková sudička, Nás nevyvrátí z kořene*) jsou naproti tomu koncipovány s větší epickou volností a uplatňují se v nich opět i motivy romantizující. Návratem k nedávné minulosti je novela psaná v 90. letech *Lásky nebeské*, jež spojila komorní příběh znovuprožívaného platonického vztahu z mládí s širším záběrem hrdinčina „retročasu“ i společenských poměrů v uplynulém půlstoletí. Pro rozhlas V. napsala hru *Cesta na Venuši* (1976) a upravila svou prvotinu (1941).

PŘÍSPĚVKY in: ant. Básníci na cestách (1978); Básnický almanach (od 1953); Básnický almanach Klubu přátel poezie (1973); Blok (1947–48); Czechoslovak Life (1973); Českosl. voják (1972, 1979); alm. Doteky země (1977); Eva (1935–45); Haló noviny (od 1994, i příl. Obrys–Kmen); Hlas revoluce (1965, 1980); Host do domu (1960); sb. Chvála slova (1940); ant. Kantáta pro dvanáct hlasů (1976); Kmen (1988–89); Knižní novinky (1957); Kulturní tvorba (1968); Květy (1964); Lid. noviny (od 1940); Lid. kalendář (1962); Listy starohradské kroniky (Staré Hradky 2000); Lit. měsíčník (1972–89, BB, PP, črty); Lit. noviny (1959–63); Lit. noviny (1993); Lit. revue (1990); Magazin Co vás zajímá (1974); sb. Mariánské Lázně – prameny, dějiny, lidé (1958); Mladá kultura (1935–38); Na druhém břehu. Sborník členů Unie čes. spisovatelů (Říčany 2002); Naše rodina (1976); Nová svoboda (Ostrava 1972); Nové knihy (1974); Nový život (1957); O knihách a autorech (od 1979); ant. Píseň o rodné zemi (1975); Plamen (1961–63); Plzeňsko; Práce (1977, 1987–89); sb. Práce zpívá (1949); Pravda (Plzeň, od 1964); Průboj (Ústí n. Lab. 1979); Rodina a škola (1975); Rovnost (1975); Rudé právo (od 1959); ant. Sborový zpěv (1975); Slovenské pohľady (Bratislava 1985); Slovesná věda (1951); Socialističeskaja Čechoslovakija (1973); alm. Souhvězdí Aurory (1977); Stráž míru (Karlovky Vary 1958); Studentský časopis (1935–42, BB, články, polemiky); Svět práce (1969–76); Svět socialismu (1971); Svob. slovo (1971, 1975, 1979, 1995); sb. The Use of Reflex Mechanisms in Reeducation of Mobility (1969, medicínský příspěvek); sb. Tobě, Ostravo (1978); Tschechoslowakisches Leben (1973); Tvar (1990); Tvorba (1970–87, i příl. Kmen); Týdeník českosl. televize (1979); Vita cecoslovacca (1973); Vlasta (1978, 1982); Výběr (1979); ant. Vzhůru do vesmíru

ru (1960); Zpravodaj Výboru nár. kultury (od 1995). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Matička země (pohádka, b. d., 1931, podp. Alenka Vrbová; 1991 s tit. Maminka země); Řeka na cestách (BB 1942); My dva (P 1944); Svár (BB 1946); Do krve (BB 1957); Červený listář (BB 1960); Sondy a písně (BB 1963); Drsné povídky (1964); Dálkové povídky (1967); Milostná (BB 1968); Antigony (BB 1969); Znova v Monte Rose (R 1971); Ostatní povídky (1972); Blýskání na časy (BB 1974); Benátská (R 1975); Odkud přichází hudba (BB 1976); V erbu lvíce (R 1977); Království u Lesního pramene (P pro ml., 1977); Odlet do Madrásu (R 1978); Všechny krásy světa (PP 1979); Až na západní hranici (PP 1979); Když kohout dozpíval (R 1981, 1. d. trilogie); Pod kardinálskou pečeti (R 1982, 2. d. trilogie); Cestou necestou (BB 1984); Rašení (R 1985, 3. d. trilogie); Indiánské léto (R 1986); Čarodějný čas (BB 1988); Průhled z Pohořelce (PP 1988); Anna Lemberková soudička (R 1992); Nás nevyvrátí z kořene (P 1995); Fontána di Trevi (B 1999, napsána 1961); Lásky nebeské (P 2000). – *Překlady*: Jitro přichází (ant. poezie NDR, 1973, s jinými); Země se sněžnou čelenkou (ant. moderní hindské poezie, 1975, s P. Šrutem a J. Žáčkem). – *Výbory*: Z čista jasna (PP 1973, ed. autorka); Utajené bitvy (BB 1979, z knižně netištěných BB, ed. M. Blahynka); Básně (1981, ed. E. Lukeš). ■ REDIGOVALA *sborníky*: Chvála slova (b. d., 1940, s J. Šedivým a J. Kopecským), Mariánské Lázně – prameny, dějiny, lidé (1958). ■

LITERATURA: A. V. (1979, jubilejní tisk nakl. Českosl. spisovatel se statí M. Blahynka a soupisem knižního díla). ■ ● ref. Řeka na cestách: J. B. Č. (Čapek), Naše doba 49, 1941/42, s. 439; J. Heyduk, LidN 12. 4. 1942, příl.; vbk. (V. Běhounek), Nár. práce 17. 4. 1942; J. Nečas, Čteme 1942, s. 103; J. P. (Pilař), Venkov 13. 6. 1942; V. Černý, KM 1942, s. 90; J. Červinka, Řád 1942, s. 320 ●; ● ref. My dva: K. M. (Milotová), Venkov 6. 8. 1944; J. Machoň, LidN 7. 8. 1944; K. P. (Polák), Nár. práce 24. 9. 1944 ●; ● ref. Svár: A. M. Píša, Kytice 2, 1946/47, s. 138; Z. R. (Rotrekl), Akord 13, 1946/47, s. 231; jm (J. Machoň), Svob. noviny 14. 1. 1947; J. Červinka, Svob. slovo 2. 3. 1947; J. Pistorius, KM 1947, s. 84 ●; ● ref. Do krve: M. Heřman, Večerní Praha 1. 11. 1957; A. Linke, Mladá fronta 29. 11. 1957; J. Opelík, Kultura 1958, č. 12; M. Červenka, LitN 1958, č. 14 ●; ● ref. Červený listář: J. Mourková, Plamen 1960, č. 10; J. Petrmichl, Tvorba 1960, č. 45; A. Jelínek, RP 11. 11. 1960; M. Červenka, LitN 1961, č. 3 ●; ● ref. Sondy a písně: F. Vrba, LitN 1963, č. 25; S. Daničková, Svob. slovo 3. 8. 1963; M. Petříček, HD 1963, č. 7; M. Vacík, RP 11. 9. 1963; O. Rafaj, Červený květ 1963, č. 7 ●; ● ref. Drsné povídky: M. Petříček, Nové knihy 1964, č. 18; V. Poppová, RP 26. 6. 1964; A. Haman, Plamen 1964, č. 7; V. Kocourek, LitN 1964, č. 37; P. Blažiček, HD 1964, č. 9; R. Vlach, Demokracie v exilu (Mnichov) 1965, duben ●; ● ref. Dálkové povídky: F. Fabian, Pravda (Plzeň) 13. 10. 1967; M. B. (Blahynka), Kulturní tvorba 1967, č. 46; h. h. (H. Hrza-

lová), Impuls 1967, č. 10; M. Nyklová, Večerní Praha 10. 11. 1967; Z. Kožmín, HD 1968, č. 3 ●; J. Soukup: I literatura může být lékem (rozhovor), Pravda (Plzeň) 26. 7. 1969, příl.; ● ref. Milostná: A. Bartušek, Plamen 1969, č. 4; V. Justl, Arch 1969, s. 62 ●; ● ref. Antigony: fs. (F. Soldan), Tvorba 1970, č. 4; pk. (P. Kovařík), Svob. slovo 5. 2. 1970 ●; J. Träger: Mezi literaturou a vědou (rozhovor), Svob. slovo 23. 1. 1971; ● ref. Znova v Monte Rose: M. S. (Staňková), Nové knihy 1971, č. 50; (šb). (J. Škrábek), LD 14. 1. 1972; (mn) (M. Nyklová), Zeměd. noviny 24. 1. 1972; H. Hrzalová, RP 15. 2. 1972; F. Soldan, Tvorba 1972, č. 11 ●; Z. Frýbová: Setkání s A. V. (rozhovor), Mladá fronta 11. 2. 1972; Z. Redlová: Indie pohledem české básnířky (rozhovor), Českosl. voják 1972, č. 17; ● ref. Ostatní povídky: M. S. (Staňková), Nové knihy 1972, č. 39; Š. Vlašín, Tvorba 1972, č. 46 → Ve škole života (1980); (iz) (I. Zítková), Zeměd. noviny 28. 10. 1972; J. Klapuch, Nová svoboda (Ostrava) 2. 11. 1972; (rsk). (M. Borský), Práce 22. 11. 1972 ●; J. Glückselig: Včerejšky a dnešky A. V. (životopis, Rp), Zapisník 1973, č. 11; ● ref. Z čista jasna: Nk (V. M. Nejtek), Nové knihy 1973, č. 22; (rsk) (M. Borský), Práce 13. 6. 1973; (-ra) (V. Macura), Zeměd. noviny 23. 6. 1973; V. Vodák (M. Vacík), LD 10. 8. 1973; M. Blahynka, Tvorba 1974, č. 5 → Denní chléb (1978) ●; ● ref. Blýskání na časy: V. Vodák (M. Vacík), LD 14. 12. 1974; J. Peterka, Tvorba 1975, č. 1; J. Nejedlá, Lit. měsíčník 1975, č. 2 ●; J. Vopařil: Básniřka s neurologickým kladivkem (rozhovor), Svob. slovo 17. 5. 1975; ● ref. Benátská: M. S. (Staňková), O knihách a autorech 1975, jaro; H. Hrzalová, RP 22. 7. 1975; V. Linhartová, Rovnost 18. 9. 1975; V. Vodák (M. Vacík), LD 12. 3. 1976; M. Blahynka, Tvorba 1976, č. 22 ●; ● ref. Odkud přichází hudba: M. Blahynka, Tvorba 1977, č. 18; J. Rumler, Lit. měsíčník 1977, č. 4; J. Pavelka, Rovnost 18. 8. 1977 ●; ● ref. V erbu lvíce: M. S. (Staňková), Nové knihy 1978, č. 4; V. Macura, Zeměd. noviny 7. 3. 1978; J. Hájková, Svob. slovo 9. 3. 1978; iz (I. Zítková), Tvorba 1978, č. 13; V. Vodák (M. Vacík) LD 5. 4. 1978; A. Hájková, Lit. měsíčník 1978, č. 5; B. Dokoupil, Rovnost 6. 6. 1978; J. Lebeda, Katol. noviny 1978, č. 33 ●; ● k šedesátinám: M. Blahynka, Lit. měsíčník 1979, č. 8; J. Vopařil, Svob. slovo 2. 10. 1979 (s rozhovorem) ●; M. Blahynka in A. V.: Utajené bitvy (1979); ● ref. Odlet do Madrásu: J. Heřtová, RP 4. 6. 1979; D. Vlašínová, Rovnost 19. 7. 1979; M. Blahynka, Tvorba 1979, č. 38; J. Hrabák, Lit. měsíčník 1979, č. 6 (i ref. Všechny krásy světa) ●; ● ref. Všechny krásy světa: J. Hájková, Svob. slovo 4. 5. 1979; (MZ) (M. Zahrádka), Nová svoboda (Ostrava) 19. 5. 1979 ●; ● ref. Až na západní hranici: -ra (V. Viktora), Nové knihy 1979, č. 40; M. Blahynka, Lit. měsíčník 1980, č. 5 ●; ● ref. Utajené bitvy: I. Zítková, Mladá fronta 19. 2. 1980; Š. Vlašín, Rovnost 3. 6. 1980; J. Polák, Lit. měsíčník 1980, č. 6; isch (F. Schildberger), Tvorba 1980, č. 28 ●; R. Tognerová: A. V. (rozhovor), O knihách a autorech 1980, jaro; E. Lukeš in A. V.: Básně (1981); ● ref. Když kohout dozpíval: B. Dokoupil,

Rovnost 27. 8. 1981; D. Moldanová, Lit. měsíčník 1981, č. 9; M. Veselá, Práce 30. 9. 1981; H. Hrzalová, RP 23. 11. 1981; V. Vodák (M. Vacík), LD 15. 10. 1982; Š. Vlašín, Nové knihy 1982, č. 44 → Na přelomu desetiletí (1985) ●; ● ref. Pod kardinálskou pečetí: V. Heger, Rovnost 14. 12. 1983; P. Nový, Zeměd. noviny 17. 1. 1984; P. Janoušek, Tvorba 1984, č. 10, příl. Kmen; Š. Vlašín, Brněnský večerník 28. 5. 1984; J. Hrabák, Lit. měsíčník 1984, č. 6 ●; ● ref. Cestou necestou: A. Mikulášek, Rovnost 24. 1. 1985; fsch (F. Schildberger), Tvorba 1985, č. 19, příl. Kmen ●; ● ref. Rašení: V. Heger, Rovnost 20. 2. 1986; V. Píša, RP 11. 3. 1986; D. Moldanová, Lit. měsíčník 1986, č. 7; J. Mourková, Tvorba 1986, č. 11, příl. Kmen ●; ● ref. Indiánské léto: Š. Vlašín, Kulturní práce 1987, č. 14 → Léta zraní (1989); J. Mourková, Tvorba 1987, č. 24, příl. Kmen; M. Březnovská, T 87, č. 7 ●; M. Blahynka in A. V.: Když kohout dozpíval (1987) + in A. V.: Pod kardinálskou pečetí (1988) + in A. V.: Rašení (1989); A. Dvořák: ref. Průhled z Pohořelce, Čarodějny čas, Kmen 1989, č. 6; G. Francl: ref. V erbu Ivce (1989), LD 28. 7. 1989; M. Pokorný: k sedmdesátinám, Kmen 1989, č. 39; ● ref. Anna Lemberková soudička: el., Haló noviny 18. 8. 1992; M. Petříček, Nové knihy 1992, č. 35 ●; (hh) (H. Hrzalová): k pětasedmdesátinám, Haló noviny 3. 10. 1994; J. Vacková: Zdislava na filmovém plátně (rozhovor), Haló noviny 30. 11. 1994; ● k osmdesátinám: P. Burian (rozhovor), Haló noviny 6. 10. 1999; vl (Š. Vlašín), Naše pravda 1999, č. 37 ●; A. Mikulášek: ref. Fontána di Trevi, Obrys–Kmen 1999, č. 35; I. Zítková: ref. Lásky nebeské, Nové knihy 2000, č. 32; ● nekrology: red., Plž 2004, č. 6; an., Dokořán 2004, č. 30; J. Hrubý, Plž 2004, č. 10; H. Hrzalová, Haló noviny 17. 9. 2004, příl. Obrys–Kmen, č. 38 ●; J. Vacková: Májová výzva A. V., Haló noviny 8. 10. 2004.

bd

Běla Vrbová-Pavloušková

* 19. 9. 1896 *Mladá Boleslav*

Překladatelka především dobrodružných i rodinných románů a detektivních próz z angličtiny a francouzštiny.

Roz. Pavloušková, provd. Vrbová, většinou užívala obě příjmení, někdy pouze Vrbová. – Dcera advokáta (po 1918 rady Nejvyššího správního soudu v Praze) působícího v Jičíně a pak Kralupech n. Vltavou; rodinné prostředí podporovalo její hudební a malířské nadání i literární sklony. Vychodila obecnou a měšťanskou školu v Kralupech n. Vltavou, pak od 4. třídy dívčí lyceum na Král. Vinohradech v Praze (mat. 1913). Studovala především francouzšti-

nu (mj. u lektora pražské univerzity L. Felleri), angličtinu a němčinu (též italštinu, srbochorvatštinu, polštinu, ruštinu a hindustánštinu); zkoušku z francouzštiny složila 1916 na pražské filoz. fakultě a 1917 před zkušební komisí pro obecné a měšťanské školy. Věnovala se také studiu malby (soukromě od 1910 u J. Holuba, 1918–19 též u R. Vejrycha) a hudby (hru na klavír u J. A. Mikeše, V. Štěpána, A. Pokorného, dějiny hudby u Z. Nejedlého, harmonii u O. Jeremiáše, V. Nováka); 1919 složila před státní komisí zkoušku pro učitele hudby. Později vyučovala hře na klavír a jazykům, nejdříve soukromě, později v Osvětové besedě v Praze-Žižkově. 1920 se provdala, 1922 se jí narodila dcera Běla, 1926 se rozvedla. Cestovala po Anglii, Francii, Jugoslávii, Švýcarsku, Itálii, Rakousku. Byla členkou několika spolků (Klub přátel jazyka českého, Literárněhistorická společnost, Syndikát čes. spisovatelů aj.). Psala lektorské posudky pro pražská nakladatelství. Bydlela v Praze.

Už v deseti letech z otcova podnětu přeložila některé pohádky bratří Grimmů. Později přispívala do různých časopisů a od počátku 20. let se marně snažila uspět se svými překlady v nakladatelstvích (P. Loti, L. Zuccoli aj.). Vedena poptávkou vydavatelů začala překládat (a od konce 20. let i opakovaně vydávat) detektivní prózy (E. Wallace, S. Rohmer, S. S. Van Dine, A. Christie aj.) a dobrodružné romány, často z exotického prostředí a s výraznými partiemi přírodního líčení (O. Binns, J. Hilton, S. A. Seltzer). V překladatelské obci se posléze etablovala jednak překlady klasické literatury (V. Hugo), jednak překlady romantických příběhů (P. Benoît, G. Bristowová, L. Bromfield, A. T. Hobartová, E. Orczyová) nebo i podílem na překladech rozměrných románových cyklů, zpravidla rodinných ság (J. de Laetelle: Rod Darembertů, M. de La Roche: Jalna), líčících na psychologickém základě zápas silné ženy se společenskými konvencemi, úpadek hodnot a rozpad řádu. Pokud byl v recenzích přeložených děl zmíněn její překlad, pak byl zpravidla hodnocen jako plynulý, jen s drobnými nedostatky, v případě dobrodružné a detektivní prózy jako adekvátní specifickým žánru. Časopisecky kromě četných překladů (např. romány P. G. Wodehouse, A. T. Hobartová aj.) publikovala též původní poezii a drobnou prózu; údajně zůstaly v rukopisech její romány a několik dalších překladů.

PŘÍSPĚVKY in: AZ Magazin; Interpress; Jas; Nár. politika, Románová příl. (1935–38; překl. 1935 N. Bradshaw; Dluh, 1936 J. J. Connington: Tajemství venkovského sídla, 1937 A. Fielding: Osudný návrat, 1938 O. Binns: Krotitel mužů); Ozvěny domova i světa, příl. Dobrá četba (překl. 1939 P. G. Wodehouse: Zločinná vlna v Blandingsu, 1941 A. T. Hobart: Světlo a stín); Právo lidu; Zápisník. ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: E. Wallace: Vyděrač (1928) + Žabí bratrstvo (1928) + Lišák (1929) + Signály přes údolí (1929) + Vězeň 43 (1929) + U brány zrádců (1929; 1995 s tit. Brána zrádců) + Modrá ruka (b. d., 1932) + Bones (1933) + Bosambo (1933) + Sanders (1933) + Ochránci králova míru (1934) + Čtyři spravedliví (1940) + Černý opat (1971); P. Benoît: Axella (1929); L. Mearson: Druhé dějství (1929); S. Rohmer: Žlutý spár (1929) + Kazmah, vykladač snů (1930); I. B. Myers: Ukradený rubín (1930); O. Binns: Čarodějka severu (1930) + Drama sněhových pustin (1930) + Smaragdový kříž (1930) + (pseud. B. Bolt): Tajemství bytu v horním poschodí (1931) + Milionář podvodník (1932); I. Němirovskaja: David Golder (1931); Ch. A. Seltzer: Raně na Vlčí řece (1931); A. Christie: Vražda na golfovém hřišti (1932); V. Hugo: Bídnicí 1–5 (1932, s J. Vičarem a V. Vitingrem) + Chrám Matky boží v Paříži 1, 2 (1934); S. S. Van Dine: Posvátný chrobák profesora Blisse (1932) + Dračí stopa (1934) + Vražda v muzeu (1935) + Klidná mysl (1939); G. Simenon: Prázdniny v Bergeracu (1933); E. Oppenheim: Milionáři (1934); Sapper: Dvanáct úderů detektiva Standische (1934); J. de Lacretelle: (z cyklu Rod Darembertů): Sabina (1934) + Zásnuby (1934) + Léta naděje (1934) + Olovené peníze (1935); E. Orczy: Zamotané přadeno (1935); J. Hilton: Šangri-La (1935) + Ztracený obzor (1936); M. de La Roche: (z cyklu Jalna): Květ Jalny (1935) + Návrat na Jalnu (1949, náklad údajně zlikvidován); E. Linklater: Juan v Číně (1937); G. Bristow: Krásná cesta (1940); L. Bromfield: Časný podzim (1940); A. Cronin: Tři lásky (1946); A. Huxley: Zastaví se čas (1946); R. Payne: Láska a mír (1947); S. I. Hsiung: Nebeský most (1947); D. R. Sherman: Chlapec a delfín (1970); E. G. Bulwer-Lytton: Poslední dny Pompejí (1973); – mimo to překlady (někdy i usp.) kuchařských příruček: Mmle Rose: Sto způsobů, jak připravit vejce (b. d., 1930) + ... omáčku (b. d., 1932) + ... koláče (b. d., 1933) + ... studená jídla (mísy) (b. d., 1933) + ... telecí maso (b. d., 1933) aj. ■

LITERATURA: E. J.: ref. překl. P. Benoît, LidN 15. 3. 1930; L. P.: ref. překl. O. Binns: Čarodějka severu, Čin 2, 1930/31, s. 235; V. Stupka: ref. překl. J. de Lacretelle: Sabina, LidN 1. 8. 1934; A. Hujerová: ref. překl. M. de La Roche: Květ Jalny, Čin 1936, s. 150; vz. (V. Zelinka): ref. překl. L. Bromfield, Zvon 41, 1940/41, s. 14.

jjp

Bedřich Vrbský

* 4. 5. 1890 *Praha*
† 23. 2. 1966 *Praha*

Dramatik tematicky reagující na dobovou poptávku i autor her zachycujících nadčasové konflikty lidské existence; herec.

Vl. jm. B. Vrbka. – Pocházel z rodiny, ve které se pěstovalo domácí divadlo, a sám se divadlu věnoval od útlého mládí. Po absolvování gymnázia se stal úředníkem Městské spořitelny pražské, vedle svého zaměstnání však současně před 1. světovou válkou působil jako amatérský herec v několika družinách mladých divadelníků (Lyrické divadlo, Intimní scéna, Volné divadlo). 1912–14 hrál v Divadle umění, 1916 se objevil na scéně Divadla v Karlíně a 1917–18 působil v Čes. činohře, pro kterou také začal soustavněji psát původní hry. Spolu s J. Hašlerem a J. Lukavským psal rovněž scény a monology pro kabaret Lucerna. 1919 přijal angažmá v Městském divadle na Vinohradech (1929 soubor se vznikem pobočné scény, Městského Komorního divadla, změnil název na Městská divadla pražská). 1950, po rozdělení souboru MDP, se V. stal členem Komorního divadla a Divadla Komedie. Během své dlouholeté herecké kariéry (byl představitelem civilního pojetí herectví) ztvárnil řadu salonních i charakterních rolí, především mužných typů, zároveň také od 1940 režisoval.

První část V. rozsáhlé tvorby (při psaní často spolupracoval s dalšími autory) tvoří množství komerčně orientovaných konverzačních veseloher s rušným dějem a živým jazykem; komičnost vyplývá zvláště z různých záměn a nedorozumění, které vytvářejí vtipné situace a odhalují charaktery (*Zázračný lékař*, *Mikulášské nadělení*) nebo pranýřují různé nešvary a zákulisní machinace, např. ve sportu (*Lanař Rejtura*). V. též přitahovala složitost vztahů mezi mužem a ženou, odlišnost jejich typů a rolí, jakož i rozpory mezi realitou a iluzemi (*Pravý manžel*). Komorní válečné drama *A život jde dál* zachytilo osud dezertéra donuceného riskovat život při obraně cti své ženy. Vrcholné V. dílo představuje hra z časů rudolfínské Prahy *Bloudění Jindřicha od Věže*, vytvořená spolu s J. V. Rosůlkem. Autoři v něm na příběhu střetnutí pohanské pýchy s křesťanskou pokorou poukázali na nebezpečí nekorigované fascinace uměním. – V knihovně Divadelního ústavu

v Praze jsou uloženy strojopisy dramatizací próz Hráč F. M. Dostojevského (1924) a Loď Opanake M. Paška (b. d., s V. Uhrem) a revue Bez košile (b. d., s A. Fenclem a Z. Gintlem).

PSEUDONYM: Jan Ater (společně s V. Pyrou). ■ PŘÍSPĚVKY in: Divadelní noviny (1958, 1960); Divadlo (1939, 1945; 1939 část D Madona, s V. Drnákem, tj. J. V. Rosůlkem); Lid. noviny (1938); Nár. divadlo (1950–51, 1955, 1962); Nár. listy (1915, 1917, 1920); sb. Padesát let Městských divadel pražských 1907–1957 (1958); Ročenka Kruhu sólistů Městských divadel pražských (1927, 1937, 1940, 1946; 1927 část D Propadlo, s J. Portem); Ročenka Kruhu sólistů Městského divadla na Král. Vinohradech (1924, 1928, 1932); Svět ozor (1916–24); Svob. noviny (1946); Švanda dudák; Telegraf (1938); Tribuna (1920). ■ KNIŽNĚ. Hry: Hrabě Gravelot (b. d., 1909); Láska nedá si poroučet (1917, i prem., s J. Skružným); Herecká láska (b. d., 1917, prem. 1916); Hra o srdce (1918); Počestný dům (1918, i prem.); Neviditelná (b. d., 1919, s J. Skružným); Revanš (b. d., 1920); Zlatý Jiří (1920, i prem., s J. Balákem); Kožich (b. d., 1920); Na dvou židlích (b. d., 1920); Karneval, Juanův skon (b. d., 1920); Kratochvilné scény pro kabaret (b. d., 1920; Oběšenci, podle L. Merricka, Dědeček zavolal, s K. Hašlerem, Půlnoční scéna; obs. i scény K. Hašlera a J. Lukavského); Jízda pánů (b. d., 1922, prem. 1921, se Z. Gintlem); Mikuláš a silvestr (b. d., 1922; Mikuláš nové generace; obs. i scény J. Lukavského, R. Nešvery a V. Táborského); Komédie beze zkoušky (b. d., 1923, prem. 1932 s tit. Mája hraje beze zkoušky, s F. Hlavatým); Svatý hřích (1923, i prem.); Lesní ženka (1925, i prem., se Z. Gintlem); Nežárliť! (1925); A život jde dál (1926, i prem., s A. Bernáškem); Šofér (1926, i prem., s A. Bernáškem, hráno i s tit. Pošetilosti náhody a lásky); Transport č. 20 (1927, i prem., se Z. Štěpánkem); Zázračný lékař (1928; 1930 s tit. Její lékař); Na zapfenou (1928, i prem., s A. Sedláčkou); Maják (b. d., 1928, i prem., s A. Bernáškem); Obrození Mamerta Čampuly, Ve vlaku (b. d., 1929); Silvestrovské překvapení (b. d., 1929); Mikulášské nadělení (b. d., 1930); Snadno a rychle (b. d., 1930, i prem., s D. R. Zoulkem); Mnoho štěstí v novém roce (b. d., 1931, s A. Bernáškem); Ať vás nevykradou! (b. d., 1931, prem. 1930, se Z. Štěpánkem); Holý život (b. d., 1931, s D. R. Zoulkem); Byt k pronajmutí (b. d., 1932); Jedna a jedna je jedna (b. d., 1932, i prem., s A. Bernáškem); Život je krátký (b. d., prem. 1934, s V. Pyrou, společný pseud. Jan Ater); Lanař Rejtura (1936, prem. 1935, s J. Grmelou); U tramského děsa (1936, i prem., s B. Libánským); Kóta 410 (1937, s V. Pyrou); Činže stoupá (1937); Předsvatební noc (1937); Paridův soud (b. d., 1938, rozmož., s V. Kubelkou); Bloudění Jindřicha od Věže (1941, i prem., s V. Drnákem, tj. J. V. Rosůlkem); Pravý manžel (1943, prem. 1942); Prapor (1946, s J. V. Rosůlkem); Ben a Kristýna (1947, i prem.). – *Dramatizace*: F. M. Dostojevskij: Strýčinkův sen (1924, prem. 1923);

A. Jirásek: F. L. Věk (1930, i prem.) + Václav Thám (1931, prem. 1930; přeprac. vyd. 1947, s J. Matějovským, podle 2. dílu F. L. Věka) + Filozofská historie (1931, i prem., s J. Portem); K. V. Rais: Kalibův zločin (1934) + Půlpáni (1960); V. Mrštík: Pohádka máje (1942, prem. 1943, s B. Stejskalem). ■ SCÉNICKY. Hry: Manželství (1911); Na jednu kartu (1917); Bylo – nebylo (1923, se Z. Gintlem). – *Překlad*: W. Hackett: Případ detektiva Greye (1929). ■

LITERATURA: ● ref. Láska nedá si poroučet: Pt., Venkov 4. 10. 1917; M. Majerová, PL 14. 11. 1917; P. F. (Fingal), Vzlet 1917, s. 286 ●; K-ček (J. Kodíček): ref. Jízda pánů, Tribuna 6. 10. 1921; ● ref. Strýčinkův sen: E. Konrád, Cesta 6, 1923/24, s. 298; V. Brtník, Venkov 9. 8. 1924 ●; ● ref. Lesní ženka: Konrád. (E. Konrád), Tribuna 21. 6. 1925; Klo. (J. K. Fragner), NO 21. 6. 1925; L. S. (Suchý), Venkov 21. 6. 1925; Cassius (J. Kolman-Cassius), LidN 23. 6. 1925 ●; = (J. Vodák): ref. A život jde dál, Čes. slovo 2. 3. 1926; ● ref. Šofér: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 23. 10. 1926; Cassius (J. Kolman-Cassius), LidN 23. 10. 1926; -jk- (J. Kodíček), Tribuna 23. 10. 1926; J. H. (Hilbert), Venkov 23. 10. 1926; E. K. (Konrád), RA 2, 1926/27, s. 46 ●; ● ref. Transport č. 20: Č. (K. Červinka), Zvon 27, 1926/27, s. 378; -FR- (J. Frejka), NO 8. 3. 1927; Z. Hásková, Lumír 54, 1927/28, s. 164 ●; ● ref. Na zapfenou: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 7. 10. 1928; B. (E. Bass), LidN 7. 10. 1928; Ot. F. (Fischer), PL 7. 10. 1928; Paulík (J. J. Paulík), RA 4, 1928/29, s. 41; Č. (K. Červinka), Zvon 29, 1928/29, s. 83 ●; ● ref. F. L. Věk: Paulík (J. J. Paulík), RA 5, 1929/30, s. 377; Č. (K. Červinka), Zvon 30, 1929/30, s. 475 ●; ● ref. Václav Thám (insc.): AMP. (A. M. Píša), PL 8. 11. 1930; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 8. 11. 1930; Ot. F. (Fischer), LidN 8. 11. 1930 ●; ● ref. Ať vás nevykradou!: If. (I. J. Fischerová), NO 2. 1. 1931; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 2. 1. 1931; A. (J. M. Augusta), Samostatnost 23. 1. 1931 ●; ● ref. Snadno a rychle: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 2. 10. 1931; MilNý (M. Novotný), LidN 3. 10. 1931; J. Hübsch, Samostatnost 8. 10. 1931; Paulík (J. J. Paulík), RA 7, 1931/32, s. 31 ●; ● ref. Jedna a jedna je jedna: Paulík (J. J. Paulík), RA 7, 1931/32, s. 216; Č. (V. Červinka), Zvon 32, 1931/32, s. 491; -es- (E. Synek), Večerní Čes. slovo 12. 3. 1932; J. H. (Hilbert), Venkov 13. 3. 1932; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 13. 3. 1932; Ot. F. (Fischer), LidN 13. 3. 1932 ●; = (J. Vodák): ref. Mája hraje beze zkoušky (insc.), Čes. slovo 9. 2. 1932; MilNý (M. Novotný): ref. Život je krátký, LidN 2. 3. 1934; ● ref. Lanař Rejtura: H. J. (Jelínek), Lumír 62, 1935/36, s. 228; s. (J. Seifert), PL 3. 1. 1936; AMB. (A. M. Brousil), Venkov 5. 1. 1936 ●; AMP. (A. M. Píša): ref. U tramského děsa, PL 9. 7. 1936; ● ref. Bloudění Jindřicha od Věže: G. (F. Götz), Nár. divadlo 18, 1940/41, č. 14; Č. (V. Červinka), Zvon 41, 1940/41, s. 604; B. (E. Bass), LidN 1. 6. 1941; A. M. Brousil, Venkov 1. 6. 1941; L. Peřich, Řád 1941, s. 334 ●; ● ref. Pravý manžel (insc.): AMB. (A. M. Brousil), Venkov 30. 4. 1942; B. (E. Bass), LidN 30. 4. 1942 ●; ● ref. Ben a Kristýna: AMP. (A. M. Píša), PL 16. 11. 1947; ej. (E. Janský), Zeměd. noviny

Vrbský

19. 11. 1947 ●; O. Ornest: B. Vrbskému, Program Městských divadel pražských 1954, č. 37; J. Träger: Herec a režisér, tamtéž; Z. Veselý: Přehled umělecké činnosti B. V. od roku 1912, tamtéž; jtg (J. Träger): k pětadesátinám, Svob. slovo 4. 5. 1955; ● k sedmdesátinám: O. Ornest, Divadelní noviny 3, 1959/60, č. 23; -jo- (J. Opavský), RP 4. 5. 1960; O. Ornest, Z. Štěpánek, V. Müller, Městská divadla pražská (b. d., 1960, příležitostný tisk) ●; ej (E. Janský): k pětasedmdesátinám, Divadelní a filmové noviny 8, 1964/65, č. 21–22; M. Janišová: nekrolog, Divadelní a filmové noviny 9, 1965/66, č. 16; Gm (P. Grym): k 80. v. r. nar., LD 5. 5. 1970.

jz, mv

Jan Albín Vrchbelský viz Jan Akron Albín Vrchbelský

Eva Vrchlická

* 6. 3. 1888 Praha
† 18. 7. 1969 Praha

Básnířka a prozaička, autorka vzpomínkových knih, próz pro děti a mládež, tematicky a látkově hojně čerpající z rodinného a uměleckého, zejména hereckého prostředí; překladatelka, publicistka.

Rodné jm. Fridová, příjmení změnila podle svých manželů: spisovatele a překladatele J. Nevoleho (ovdověla 1926), dramatika F. Zavřela (manželství rozloučeno 1930), překladatele E. A. Saudka (sňatek 1934, rozvod 1952). – Mladší dcera J. Vrchlického, vyrůstala v Praze v uměleckém prostředí, ovlivňována zvláště otcem, babičkou S. Podlipskou a prinetou K. Světlou. Po ukončení vyšší dívčí školy (1907) ustoupila její orientace na výtvarné umění zájmu o divadlo. 1907 jí jako své jediné žačce poskytl několik lekcí E. Vojan, od 1908 se herecky připravovala u M. Hübnerové a L. Danzerové. Pohostinsky vystupovala již o prázdninách 1907 u společnosti J. Faltyse, v Městském divadle v Plzni a ve Švandově divadle na Smíchově. 1908–09 hrála v pražském divadle Uranie, 1910–11 v Nár. divadle v Brně, toto angažmá přerušilo narození dcery Evy. Pak pohostinsky vystupovala u venkovských společností, 1911 se stala členkou Jeřábkovy divadelní společnosti; po několika pohostinských vystoupeních byla 1913 přijata do Nár. divadla v Praze, kde působila až do odchodu do penze 1959 (s vynucenou přestávkou

1942–45, kdy, napadána hned od začátku okupace, musela z rasových důvodů jako žena E. A. Saudka divadlo opustit). V Nár. divadle spolupracovala zpočátku zejména s režisérem J. Kvapilem, za vrcholné období její herecké tvorby jsou považována 20. léta, kdy pracovala především s K. H. Hilarem. – Dcera Eva V. ml. (* 1911), roz. Nevolová, provd. Reimoserová, podruhé Korbelařová, byla tanečnicí (členkou baletu Nár. divadla a choreografkou) a herečkou; vnučka E. Košlerová (* 1932) je rozhlasovou dramaturgyní, autorkou pohádkových her pro televizi a rozhlas.

Od mládí V. psala poezii, první sbírky vydala ve 20. letech (*Prázdniny, Všecky cesty vedou do Říma*). Její přirozená senzitivita a pěstěná ušlechtilá oduševnělost se projevují jak v pramenech její lyrické inspirace (umělecká tvorba jako životní nezbytnost i mučivý úděl, prožitky herectví a sugesce tvůrčího zápasu vůbec, literární odkazy, dojmy z cest, intimní prožitky), tak i v podobě básní, odvozených z lumírovské tradice, v nichž nacházejí prostor impresionistické obrazy, jemně melancholické nálady, náhlá gesta, meditativní sklony, popisy psychických hnutí. Kultivovaná konvenční veršová technika (oblíbená forma sonet) trvá i ve sbírkách ze sklonku života (*Verše, Paprsky, Ozvěny*), spontaneita však leckde přechází v patos a v rétorickou deklamaci; pocitová zjitřenost se již opírá o zkušenost zralé ženy, sílí zde tendence k harmonizaci, propagace životního kladu (leckde i dobově podmíněného). Nejvýznamnější částí V. literární tvorby jsou knihy vzpomínek: *Dětství s Vrchlickým* (rozšíř. vyd. *Dětství a mládí s Vrchlickým*) čerpá z nejranějších vzpomínek, jimiž V. přibližuje rodinné prostředí prosycené uměním a seznamuje i s okruhem přátel (M. Jiránek, A. Jirásek, J. V. Sládek, J. Thomayer, J. Zeyer aj., významné pražské patricijské rodiny), a *Cestou necestou*, jež zabírá období od jejich hereckých počátků až po vstup do Nár. divadla (samostatné kapitoly o E. Vojanovi a M. Hübnerové, portréty méně známých hereců, vlastní životní a divadelní osud). V memoárových pracích se V. projevuje jako citlivá pozorovatelka schopná zachytit detail evokující prostředí, atmosféru či přibližující postavu, perspektivu dávných zážitků prokládá úvahami spjatými se současností; nezanedbatelný je dokumentární přínos faktografických údajů. Zkušenosti ze života u kočovných hereckých společností jsou látkou

pětí povídek knihy *U divadla*, v nichž názorná charakteristika a jednoduchý příběh vyvažují romantické sklony i spravedlivě rozhořčené sociální citění. Ze vzpomínek a rodinného vyprávění těžily také V. knihy pro děti: vzpomínky na otce *Básník s dětmi*, proložené Vrchlického verši, a novela *Sestry*, nenáročně komponovaná staropražský obrázek o mládí K. Světlé a S. Podlipské, poněkud buditelcky zaměřený k zachycení jejich vlasteneckých a tvůrčích motivací. Pro děti též napsala knížku pohádkových příběhů *Nová Anděla* a pro mládež román *Vincka*, zachycující třídní uvědomování patnáctileté venkovské dívky v době před 1. světovou válkou. Dětským čtenářům přizpůsobila svůj výbor z veršů J. Vrchlického (Básně), jazykově upravila pohádku S. Podlipské O Palečkovi a věnovala jim dvakrát rozšířovanou knihu stručně převyprávěných a zjednodušených „povídek“ podle her W. Shakespeara *Z oříšku královny Mab* (na základě překladů E. A. Saudka, O. Fischera a J. V. Sládka). Průběžně V. překládala nebo spolupracovala na překladech (O. Berggolcová, M. Gorkij), též divadelních her (Klabund: Křídový kruh, Tchaj Djan-čun), zdramatizovala román I. Olbrachta *Anna proletářka* a podílela se na úpravách pro divadlo (C. Gozzi: Turandot), pro rozhlas (I. Vojnović: Lazarovo vzkříšení, *Básník ve vlaku*) a pro film (dle románu K. Světlé *Kříž u potoka*), publikovala články a úvahy o herectví a divadle, napsala několik předmluv a do-slovů.

PSEUDONYMY: Eva (Zlatá Praha), Francesca (Kmen). ■ PŘÍSPĚVKY *in*: Cesta (1928); Časopis lékařů českých (1957–58); Čes. slovo (1925–26, 1932–33); Divadelní noviny (1958); Divadlo (1937); Divadlo (1953, 1955); Eva; sb. F. X. Šaldovi k padesátinám (1918); sb. Jarmile Horákové (1928); Jevišťe; Kmen (1917); Květy (1963); Lid. noviny (1909–38, 1949); Lípa (1918–19); Listy pro umění a kritiku (1936); Lit. noviny (1953–58); Lit. rozhledy; Lit. svět (1928); Lumír (1918); Nár. a Stavovské divadlo, pokr. Nár. divadlo (od 1936); Nár. osvobození (1924, 1935); Nár. práce (1941); sb. Nové české divadlo 1918–1926 (b. d., 1926) a ...1927 (1927); Obrana lidu (1953); Otázky divadla a filmu (1946); Panoráma (1940); Plamen (1962); Praha–Moskva; Pramen (1927); Právo lidu (1925); Program D 48; Ranní noviny (1936); Realistické divadlo (1954); Rozpravy Aventina (1927); Rudé právo (1954, 1956); Svět sovětů (1958); Světozor (1934); Svob. slovo (1956, 1968); sb. Theater – Divadlo. Vzpomínky českých divadelníků na německou okupaci a druhou světovou

válku (1965); Topičův sborník (1926); Tribuna (1921, 1923–24); Tvorba (1952); Večerní Praha (1955); Venkov (1919–20, 1926, 1933, 1940); Zlatá Praha (1906–07); Ženský svět (1918). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Prázdniny (BB 1925); Všecky cesty vedou do Říma (BB 1927); Dětství s Vrchlickým (vzpomínky, 1939; 1960 rozšíř. vyd. s tit. Dětství a mládí s Vrchlickým); Z oříšku královny Mab. Šest povídek ze Shakespeara (PP pro ml., 1946; 1960 rozšíř. vyd. s podtit. Povídky ze Shakespeara; 1964 znovu rozšíř. vyd.); Cestou necestou (vzpomínky, 1946); U divadla (PP 1947); Nová Anděla (P pro ml., 1948); Vincka (R 1950); Básník s dětmi (vzpomínky, 1956); Verše (1959); Pa-prsky (BB 1963); Sestry (P 1965); Ozvěny (BB 1967). – *Adaptace*: S. Podlipská: O Palečkovi (P 1940); Anna proletářka (1952, dramaticke dle R. I. Olbrachta, prem. 1951). – *Překlady*: M. Gorkij: Píseň o sokolu (1951, s překl. E. A. Saudka; Píseň o bouřňáku, s E. A. Saudkem); O. F. Berggol: Leningrad (1960, i usp.); Tchaj Djan-čun: Na jih od 38. rovnoběžky (1951, z ruštiny, s E. A. Saudkem). ■ SCÉNICKÝ. *Překlady*: Křídový kruh (1925, čmská báchorka, z něm. Klabundovy úpravy); M. Achard: Domino (1932); C. Gozzi: Turandot (1941, i upr.). ■ KORESPONDENCE: in Vrchlický v dopisech (z 1911; 1955, ed. A. Pražák); in Karel Čapek. Přijátá korespondence (z 1920–27; 2000, ed. M. Dandová a M. Chlábčová). ■ USPOŘÁDALA A VYDALA: J. Vrchlický: Básně (1953). ■

LITERATURA: F. Šorm in Umělecký profil hereček Národního divadla (1918); ● ref. Prázdniny: F. Götz, NO 23. 8. 1925; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 6. 9. 1925; V. Brtník, Venkov 31. 10. 1925; O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 1, 1925/26, s. 12 ●; Ant. Veselý: E. V., in Hovory s herci (1926, s. 108); E. Jurčinová: České soudobé básnířky, Ženský svět 1926, s. 164; ● ref. Všecky cesty vedou do Říma: P. Fraenkl, Host 6, 1926/27, s. 268; F. Götz, NO 4. 5. 1927; A. N. (Novák), LidN 2. 9. 1927; J. Karasová, Ženský svět 1927, s. 271; B. P. (Polan), Pramen 7, 1927/28, s. 94; J. V. Sedlák, Lit. svět 1, 1927/28, č. 4 ●; O. Fischer: Herecké motivy v lyrice E. V., sb. Nové české divadlo 1927 (1927, s. 110); J. Götzová in Profily českých herců (1931, s. 75); kd (E. Konrád): E. V. na odpočinek?, LidN 4. 5. 1939; ● ref. Dětství s Vrchlickým: drb. (J. Borecký), Zvon 40, 1939/40, s. 265; KZK (K. Z. Klíma), LidN 29. 1. 1940; K. P. (Polák), Nár. práce 11. 2. 1940, příl.; J. Knap, Venkov 10. 3. 1940; Hk. (J. Holeček), Naše zprávy 1940, č. 3; V. Jiráč, KM 1940, s. 40; Sch. (R. Schams), Střední škola 1941, s. 123 ●; ● ref. S. Podlipská: M. M. (Majerová): LidN 22. 12. 1940; V. Pazourek: Úpravy textů v knihách pro děti, LidN 16. 3. 1941 ●; os. (O. Šrbová): Gozziho Turandot v rozhlase, Nár. práce 23. 3. 1941; Gr. (A. Grund): ref. Dětství s Vrchlickým, ČČH 1946, s. 425; ● ref. Cestou necestou: J. Honzl, Otázky divadla a filmu 2, 1946/47, s. 127; J. Brambora, Kulturní politika 2, 1946/47, č. 12; sk. (A. Skála), Moravsko-slezská osvěta 1, 1946/47, s. 105; Urb. (Z. Urbánek),

Vrchlická

NO 14. 1. 1947 ●; ● ref. Z oříšku královny Mab: vpa (V. Pazourek), Svob. noviny 18. 7. 1947; F. H. (Holešovský), Komenský 72, 1947/48, s. 173 ●; ● ref. U divadla: jtg (J. Träger), Práce 21. 12. 1947; AMP. (A. M. Píša), PL 3. 1. 1948 ●; ● k šedesátinám: F. Götz, Nár. divadlo 23, 1947/48, s. 162; J. Honzl, Svob. noviny 6. 3. 1948 ●; N. Č., F. H. (Černý, Holešovský): ref. Nová Anděla, Komenský 74, 1949/50, s. 218; ● ref. Vincka: V. Stejskal, LidN 2. 3. 1951; M. Jungmann, NŽ 1951, s. 632 ●; ● ref. Básník s dětmi: V. Pazourek, Dětská kniha 1956, č. 4; V. Kovářik, NŽ 1956, s. 598 ●; F. Götz: K sedmdesátinám E. V., Tvorba 1958, s. 237; ● ref. Verše: J. Petrmichl, LitN 1959, č. 30; A. Jelínek, Plamen 1959, s. 569 ●; ● ref. Dětství a mládí s Vrchlickým: M. Postler, Plamen 1960, č. 11; J. Brabec, ČLit 1961, s. 72 ●; ● ref. Paprsky: rl, LD (Brno) 23. 5. 1963; Z. Kožmín, Plamen 1963, č. 10; JM, LitN 1964, č. 8 ●; V. Závada: K narozeninám, LitN 1963, č. 10; ● ref. Sestry: J. Červenka, LitN 1966, č. 2; D. Zavadilová, Impuls 1966, s. 293; V. Kovářik, ZM 1966, s. 513 ●; J. M. Kvapil: Lyrička českého jeviště, Divadelní noviny 11, 1967/68, č. 16; J. Vaníček: ref. Ozvěny, Plamen 1968, č. 4; ● nekrology: V. Müller, LD 25. 7. 1969; hš (H. Šimková), Večerní Praha 25. 7. 1969 ●; M. Hubáčková: Otázky adaptace v Oříšku královny Mab, ZM 1982, s. 154; V. Štěpánek in E. V.: Dětství a mládí s Vrchlickým (1988); A. Marxová: Lze Shakespearovy hry převyprávět?, ZM 1988, s. 157; J. Březina in Děti slavných rodičů (1995, s. 146); J. Slomek: S otco-vým pseudonymem (k 110. výr. nar.), LidN 5. 3. 1998; R. Brzobohatý: Nikdy se nevracej... 1 (vzpomínky), Divadelní noviny 2006, č. 19.

jjp

Jaroslav Vrchlický

* 17. 2. 1853 Louny

† 9. 9. 1912 Domažlice

Básník, dramatik, prozaik, překladatel, literární i divadelní kritik, esejista, vůdčí představitel lumírovské generace. Jeho rozsáhlé a všestranné dílo je výrazem rostoucího sebevědomí české společnosti a vzestupu její kultury v poslední třetině 19. století. Zvláště české poezii přineslo nebyvalé bohatství látek a forem, vzrušenou smyslovost, novodobou reflexi i vnitřní neklid a rozkolísanost moderního člověka zmítajícího se ve vztahu k budoucnosti lidstva mezi úzkostí a nadějí. Jeho tlumočení poezie z nejrůznějších dob a národních kultur, doprovázené zpravidla literárními portréty a esey, znamenalo epochu v dějinách českého básnického překladu. Tematicky i žánrově rozrůzněnou dramatickou tvorbu charakterizuje zejména novoromantická lyričnost.

VI. jm. Emil Frida (psal se i Frída). – Otec Jan Jakub F. byl nepřilíh úspěšným kupcem v Lou-

nech, Slaném a v Domažlicích, obchodníkem s obilím v Moravské Ostravě a správcem mlýna v Čisté u Rakovníka. Od synových čtyř let svěřil jeho výchovu svému švagrovi A. Kolářovi, faráři v Ovčárech u Kolína, a jeho matce. Zde V. chodil do obecné školy (1857–61), pak do hlavní školy v Kolíně (1861/62). V Ovčárech prostřednictvím babiččina vyprávění navázal první vztahy s literaturou a posiloval je četbou ze strýcovy knihovny. Gymnázium začal navštěvovat 1862 ve Slaném (spolužák V. Beneš Třebízský), po roce přešel znovu do 1. třídy na pražské novoměstské piaristické gymnázium s ubytováním v arcibiskupském semináři. Po nezdaru v němčině v 5. třídě V. absolvoval 6. na soukromé škole J. Jungmanna a poté (po neúspěchu v přijímací zkoušce do 7. třídy gymnázia) opakoval 6. třídu v Klatovech. Zde navázal literaturou podnětené přátelství s J. Thomayerem (ten je také původcem jeho literárního jména, přejímajícího krycí jméno zapomenutého kutnohorského básníka J. V. Jelínka podle říčky Vrchlice) a prožil první vážnější lásku k dceři své bytné K. Martínkové (její stopy lze vysledovat ve sbírce *Z hlubin*, ve sbírce *Sny o štěstí* zase ohlasy neopětovaného, V. však dlouho provázejícího vztahu z Ovčár k M. Potěšilové). Po maturitě, veden strýcovým příkladem, vstoupil 1872 do pražského arcibiskupského semináře, po prvním semestru však přestoupil z teologie na filozofii (1873–75 si zapisoval historii, filozofii a románskou filologii); za studií učil česky mladého francouzského historika E. Denise, který mu prostředkoval první kontakty s francouzskou kulturou. V Praze V. navázal mnohá přátelství, zejména s předčasně zemřelým básníkem B. Jelínkem, s A. Jiráskem, malířem E. K. Liškou, později s J. V. Sládkem a (až do roztržky v 80. letech) s J. Zeyem. Po absolutoriu využil nabídku markýze Montecuccoli-Laderchiho a stal se na jaře 1875 vychovatelem jeho dvou synů; působil necelý rok nejprve v Maranu nad Panarem u Modeny a pak v Livornu. Italský pobyt znamenal pro V. jak možnost zvládnout dobře jazyk, tak v odložení si ujasnit vlastní tvůrčí poslání; odrazil se i v několika jeho sbírkách, cele hlavně v *Roku na jihu*. Ostatní V. cesty do ciziny byly vesměs krátkodobé (1874 umělecká galerie v Drážďanech, 1879 s chotí Norimberk a 1882 společná cesta přes Holandsko a Belgie do Paříže, 1885 Dánsko, 1894 účast na literárním sjezdu ve Lvově, 1898 odhalení pomníku A. Mickiewicze

v Krakově, 1901 účast na oslavách jubilea V. Huga v Paříži). Po návratu z Itálie V. krátce učil na učitelském ústavu v Praze, koncem 1877 mu zajistilo základní existenci místo tajemníka na pražské české polytechnice. V této době vyvolala V. básnická tvorba první ostrou kritickou reakci, když jí byla vytýkána nadměrná orientace na cizí látky a přehlížení potřeb národního života (J. E. Kosina, E. Krásnohorská, satirické výpady R. Pokorného); kritika se týkala i orientace časopisu Lumír a rozrostla se v polemické boje mezi tzv. národním a kosmopolitním směrem v literatuře. Ještě z Itálie rozvinul V. obsáhlou konfesijní korespondenci se spisovatelkou S. Podlipskou, která svůj nekritický obdiv k němu vstúpila i své dceři Ludmile a připravila tak půdu pro vztah, který 1879 vyústil ve sňatek. Zprvu šťastné manželství, inspirující V. milostnou lyriku i poezii rodinnou (dcery Milada a Eva, pozdější spisovatelka a herečka Nár. divadla, syn Jaroslav), zasáhla na začátku 90. let hluboká krize ve chvíli, kdy i V. dílo, po počátečních sporech všestranně slavené, začalo být podrobováno zásadní kritice z řad mladé generace (F. X. Šalda aj.). Osobní krizi pomohl V. překonat milostný vztah ke K. Bezdíčkové (*Kvítk Perditý*) a po 1900 přátelství s M. Volfovou. Pesimistické nálady a nedůvěra ve vlastní tvůrčí síly, jež jako důsledek rodinné krize a negativních kritik pronikly do V. tvorby, kontrastovaly s veřejným uznáním doma i v cizině; svědectvím toho byly i první výbory V. básní v německých překladech (*Neuere Poesie aus Böhmen*, Vídeň 1883; *Gedichte*, Lipsko 1886, 1893, 1894; *Episches und Lyrisches*, Lipsko 1894), z dalších je pozoruhodný výbor K. D. Balmonta (*Izbrannye stichi*, Praha 1928). Opakovaně byl navrhován na Nobelovu cenu, stal se členem několika zahraničních akademií i čestným doktorem pražské univerzity, 1890 byl jmenován členem právě založené ČAVU a tajemníkem její 4. umělecké třídy, 1893 mimořádným a 1898 řádným profesorem srovnávacích dějin literatur na pražské univerzitě, 1901 (spolu s A. Dvořákem) doživotním členem panské sněmovny (1906 v ní pronesl jedinou řeč, podporující všeobecné volební právo). Po celý život byla mimořádná jeho veřejná společenská aktivita: jako vysokoškolský student se stal členem Umělecké besedy a studentského spolku Slavia, pořádal pro ně (později i pro Náprstkův Americký klub dam) přednášky, účastnil se univerzitních extenzí. Pracoval

ve výborech literárního odboru Umělecké besedy (1889 jako jeho předseda), Jednoty spisovatelů, Svatoboru a ve spisovatelském spolku Máj (1902 patřil k zakládajícím činitelům jeho Nakladatelského družstva). Docházel na schůzky umělecké stolní společnosti Mahábhárata, napsal stovky proslovů a příležitostných básní k akademiím, dobročinným počínům, divadelním představením, oslavám jubileí apod. (řada z nich současně vycházela jako samostatné tisky). Byl tajemníkem komise pro zkoušky středoškolských profesorů, krátce redigoval časopis Světozor a jeho módní přílohu Bazar, v 80. letech fejeton v listu Pokrok a literární přílohu deníku Hlas národa Nedělní listy, začátkem století poezii v časopisu Máj a krátce redigoval i Čes. revui. 1909 postihla V. mozková mrtvice a ochromila jeho intelektuální schopnosti. Poslední čtyři léta prožil na léčení v sanatoriích ve Stupčicích v jižních Čechách, v dalmatské Opatiji (1910–11) a před smrtí v Domažlicích (podle lékařského nálezu zemřel na sklerózu mozkových cév). Pohřben byl do hrobky Slavín na vyšehradském hřbitově. – Po jeho smrti vznikla 1912 Společnost J. V.; 1915–42 vydávala Sborník Společnosti J. V., přinášející odborné studie, biografická pojednání, korespondenci, informace týkající se dalších osudů V. díla a též cenné bibliografické soupisy (mj. i soupis V. versů podle incipitů). Z nespokojenosti s prací Společnosti inicioval 1938 V. synovec, básník V. Frida založení Kruhu přátel J. V., jehož předsedou se stal básník J. Hora. – Osudy V. milostných vztahů beletristicky zpracoval F. Kožík v románu *Za trochu lásky* (1997). – V. bratr B. Frida, překladatel, prozaik a kritik, byl též editorem V. díla; sestra Anna Fridová (1856–1936), učitelka Ženského výrobního spolku, byla autorkou a redaktorkou publikací pro ženy.

V. představoval v české poezii pozdní typ romantického básníka, jež chápe tvorbu jako vyvrcholení tužeb národa i lidstva, jako nejvyšší společenskou hodnotu, a proto mu připadá i poslání stát se jejich nekompromisním svědomím a soudcem. V jeho poezii se prolíná touha po dosažení ideálu, jehož naplnění shledával v antické harmonii ducha a těla, s ostrou kritikou stíhající současnost, zejména války a sociální křivdy. Tomuto vnitřnímu napětí odpovídala i protikladnost básnického výrazu: zesílená subjektivita, moderní reflexivnost a vzrušená smyslovost, písňový popěvek i civilní prozaizující útvar mají svůj protějšek v pateticky vznos-

ném, rétorickém verši plném perifrází, apostrof, exklamací a básnických licencí (neologismy, adjektivní složeniny aj.), v jehož intonační splývavosti se značně oslabuje významová samostatnost slova a četnými inverzemi si podřizuje i větnou stavbu. – Nejživotnější složku V. díla tvoří žánrově velmi diferencovaná lyrika. Moderní reflexe o osudu lidstva, životě a smrti i o umění (včetně portrétů a příběhů četných tvůrců) v ní střídají přírodní obrázky často konfrontující vnější jevovou stránku s osobními náladami a duševními stavy. Jádrem téměř všech V. lyrických sbírek však tvoří intimní poezie. Po prvních spíše platonických vznětech (*Sny o štěstí*) se už ve verších z Itálie uplatnila na tehdejší dobu až provokativní smyslová konkrétnost (*Rok na jihu*), která se naplno rozvinula v milostných verších vyvolaných vztahem k L. Podlipské (*Eklogy a písně, Dojmy a rozmary, Poutí k Eldorádu*). Touha po plném citovém a smyslovém vyžití jedince, vyjadřovaná často i reminiscencemi na antickou mytologii, se stávala součástí snahy povznést lásku nad všednost každodenního života. Časem však i do těchto erotických vznětů začínaly pronikat trpké tóny (*Jak táhla mračna, Hořká jádra*), které vyústily, ne bez souvislosti s odmítavými postoji kritiky mladé generace, v lyriku bolestného zklamání a vnitřního zápasu za obnovení životní rovnováhy (*Okna v bouři, Písně poutníka*). V pozdější V. milostné lyrice se vděčnost za chvíle štěstí snoubí s reflexí prchavosti lidského života (*Korálové ostrovy, Skryté zdroje*). Intimní lyrika se prosazovala i ve sbírkách, v nichž V. virtuózně aplikoval rozmanité básnické formy a strofické útvary hlavně z románských literatur (ritornel, rondel, rondó, rispet, sestina, siciliana, balata, villonská balada, sonet) a z orientální poezie (pantoum, gazel). Prokázal přitom značnou citlivost při hledání odpovídající námětové oblasti (zpravidla opět vztah k umění, přírodní a intimní lyrika), citové atmosféry i způsobu, jak formálně zvládnout kaclub zvoleného básnického útvaru (*Hudba v duši, Moje sonáta, Fanfáry a kadence*). Lyrické dílo završil dvěma ostře protikladnými sbírkami: jásavým hymnem k oslavě přírody a života, jímž si získal mladé lyriky přicházející po generaci 90. let (*Strom života*), a předzvěstí blížící se životní tragédie (posmrtně vydaný *Meč Damoklův*); obě tak ve zkratce naznačily rozpětí vši V. lyriky, pohybující se od vrcholného opojení štěs-

tím až k temným okamžikům zoufalství a beznaděje. – Také ve V. epice se uplatňoval silný reflexivní prvek. Výrazně zasáhl monumentálně koncipovaný cyklus *Zlomky epopeje*, v němž V. usiloval po vzoru některých románských básníků (V. Hugo, Ch. M. Leconte de Lisle) vytvořit dějinný obraz lidstva od nejstarších časů po současnost, a v několika sbírkách mu dodal výraznou myšlenkovou páteř (zejména *Duch a svět, Sfinx, Dědictví Tantalovo, Breviář moderního člověka, Skvrny na slunci*). Ostatní drobná epika (*Staré zvěsti, Zlomky epopeje, Fresky a gobelíny, Nové zlomky epopeje, Boží a lidé* aj.) i velké epické nebo epiko-reflexivní skladby (*Hilarion, Twardowski, Bar Kochba*) jen dále doplňovaly základní ideu cyklu vysledovat na mytických, legendárních i historických látkách etické principy vývoje lidstva a osvětlit tak přítomnost i budoucnost; vycházely z dobového evolucionistického cítění opírajícího se o představu sebezdokonalování lidstva, které se vyvíjí k stále hlubšímu naplňování ideálu pokroku, svobody a humanity. Důraz položený přitom na mýtus, báji a legendu však svědčí o tom, že i epiku V. používal především jako prostředek k rozvinutí jak vznosného patosu a fantazie, tak subjektivního postoje. Právě jeho vlivem se i v tomto cyklu střídají verše plné optimistických výhledů s projevy krajní skepse. Časté konfrontace minulosti s přítomností vedly k zaujetí kritického stanoviska k současnosti nebo, jak je tomu u některých českých látek (zejména *Legenda o svatém Prokopu* ve sbírce *Mýty I, Selské balady*), k posilování národního demokratického vědomí čtenáře. Jednotlivé básně V. byly zhudebněny K. Bendlem, Z. Fibichem, J. B. Foerstem, L. Janáčkem, K. Kovařovicem aj. – Součástí V. původní tvorby byly i prózy, drobné povídky, črty a jediný román *Loutky*, jehož titul symbolizuje vztah jedince a osudové síly řídící jeho jednání. Závažnější místo zaujímá ve V. díle dramatická tvorba, podnětená otevřením Nár. divadla. Tragédie, činohry, veselohry, proverbské i příležitostné drobné výstupy psal všem i prózou, látkově obsáhl úsek od evropského starověku po současnost. Nejčastěji se obracel k antice (nejúspěšnější se stala trilogie *Hippodamie* s částmi *Námluvy Pelopovy, Smír Tantalův* a *Smrt Hippodamie*, jako melodram zhudebněná Z. Fibichem), k renesanci (veselohra *Soud lásky*) a k českým dějinám (trilogie o srážce pohanství s křesťanstvím *Drahomíra*,

Bratři a Knižata, veselohry *Noc na Karlštejně*, *Rabínská moudrost*). V uměleckou ctižádostí bylo vytvořit poetické drama, jež by upoutalo zejména svou básnickou obrazností, fantazií a vtípem. Lyrický prvek také prostupuje jinak tolik různorodé hry a zpravidla také převažuje nad prvkem dramatickým; své nejvlastnější uplatnění našel zejména v historických veselo- hrách s milostnou zápletkou. Zvláště *Noc na Karlštejně*, budující veseloherní napětí na zá- kazu Karla IV. pobývat na hradě ženám, inspi- ruje dodnes divadelní dramaturgy, filmaře i skladatele muzikálů. K V. pracím pro divadlo patřila i libreta k operám a texty k melodra- matům a baletům. – Znalost světové poezie prostředkoval V. čtenářům svými překlady; zvláště převody soudobé francouzské poezie včetně symbolistů, W. Whitmana aj. objevovaly české poezii nové možnosti myšlenkové i tvár- né, i když je využily převážně až následující básnické generace. Podstata V. tlumočnické aktivity však záležela především v doplňování mezer v českých překladech klasické evropské poezie (L. Ariosto, G. G. Byron, L. de Camões, Dante Alighieri, J. W. Goethe, G. Leopardi, F. Petrarca, P. B. Shelley, F. Schiller, T. Tasso). Ačkoliv zdůrazňoval tezi o důsledném dodržo- vání formálních znaků originálu, a to nejen metrického rozměru, ale i rozsahu slabik, roz- ložení rýmů aj., po sémantické stránce do pře- kladů promítal postupy známé ze své původní poezie, zvláště oslabování významové hodnoty slova ve prospěch jeho náladové a citové funk- ce; k vystižení ducha originálu to podle jeho názoru přispívalo víc než doslovnost. Auto- rům, které překládal, věnoval V. i literární po- dobizny a studie, zaměřené k celistvému před- stavení tvůrčí osobnosti, a shromažďoval je do samostatných knižních souborů. Psal i o starší české literatuře a soudobou básnickou a diva- delní tvorbu sledoval pravidelně jako kritik v časopisech *Pokrok*, *Hlas národa* a *Lumír* (za- sahoval v nich též do zásadních dobových po- lemických střetů). Vycházel přitom z vlastních čtenářských dojmů a autorských zkušeností, současně však usiloval o výstižnou charakte- ristiku díla a objektivní soud. – V. jsou připiso- vány, resp. pod jeho jménem opakovaně vydá- vány bibliofilie lascivního charakteru *Rytíř Smil* (1925), *Svatební košile* (1927) a *Hovno* (1930). – Části V. knih (zejména básnických sbírek) často dále vycházely v mnoha příleži- tostných tisících (zvláště péčí Společnosti J. V.).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Ahasver, A. H. Sver, Ali- quis, Amasis, Amicus, Anubis, Atreus, Carpio, Halifax, Isis, Jan Klíma (společně s B. Fridou), Jan Pozděna, Jaromír Vejr, Jaroslav Kliment (společně s B. Fri- dou), Jiří Unger, Josef Vocásek, J. Vocásek, kmotr Štěrba, Marcus Antonius, Marius, Mikromegas, Ne- mo, Osiris, Parnasista, Pavel Horák, Quidam, Quo- sego, Sincerus, Spectator, Sver, Štěrba, Urtica; -a, A. R., B. F., -cký, -da, E. F., E. Fr., Em. F., Em. Fr., F., F. E., -g-, J. V., J. Vr., p+q, -p+q, P+Q, P+q, Vr., V.-ý, V.-ý, -ý, ý-, -x, -x., π, ζ, -ζ, -, -, ?, °, ♂. ■ PRÍSPĚVKY *in*: Almanach ČAVU (1894–1902); Almanach na oslavu 25letého trvání Akademického čtenářského spol- ku pražského... (1874); sb. Anemónky (1872); Be- sedy Času (1903); Besedy lidu (1893–1903); Blaho- věst (1869–72); Budečská zahrada (1880–88); Čas (1898–1901); ČČM (1900–03); Časopis čes. studentstva (1889); sb. Čechy (1882–94); sb. Černá hodinka (1892); Čes. demokracie (1906); Čes. revue (1898–1903); kal. Čes. stráž na rok 1896; Čes. Thalia (1888); Čes. včela (1876–77); Českožidovské listy; Čes. časopis histo- rický (1895–99); Čes. sever (slavnostní list, Travčice u Terezína 1884); sb. Čeští spisovatelé českým dělní- kům národním k 1. máji 1898; Das literarische Echo (Berlín 1898); sb. Dělnictvo sobě! (1886); sb. Devate- nácté století slovem i obrazem (1904); Divadelní lis- ty (1881–82); Fíkuv list (1877–78); Hlas národa (1886–1905); alm. Chudobky (Polička 1896); Ilustro- vaný vánoční seznam knih (nakl. Bursík a Kohout 1886); sb. In memoriam Jana Votavy (b. d., 1907); alm. Jaro (1900–01); Jarý věk (1883–84); Kalendář Besed lidu na rok 1894; Kalendář českožidovský na rok 1884/85 – ...1892/93; Kalendář Nár. listů na rok 1908; Kalendář paní a dívek českých na rok 1892; Kalendář Ústřední matice školské... (1885, 1886); Kalendář Zlaté Prahy na rok 1894; Karlín (slavnost- ní list, 1884); Karneval v Benátkách (šibřinkový list Sokola staroměstského, 1902); Kniha (1896); Koleda (1876); Květy (1882–1909); Lipany (pamětní list, 1904); Lit. listy (1887); Lit. prémie Umělecké besedy na rok 1888; sb. Lit. táčky (1886); sb. Lublani (1896); Lumír (1873–1906; 1884 překl. A. Manzoni: Pátý kvě- ten, i sep.); Lyrická prémie Spolku Máje na rok 1910; Máj (1902–11); Malý čtenář (1891–1903); Messenger de Vienne (Videň 1884); Nár. listy (1881–1908); Nár. obzor (1906–07); alm. Naším dětem (1889); alm. Nit- ra (Turč. Sv. Martin 1877); Niva (1892–93); Nová čes. revue (1904); Noviny mládeže (1905–06); roč. O bídě lidské (1889), pokr. Chudým dětem (Brno 1893–98); sb. Oslava padesátiletého trvání Měšťanské besedy v Praze (1896); Osvěta (1876–1908); Paleček (1872); Památník karlínského odboru Nár. jednoty česko- židovské (1903); Památník Listu čes. hádankářů (1908); Památník Sokola žižkovského (1891); Podří- pan (Roudnice 1884–90); Pokrok (1879–86); Pokro- ková revue (1910); sb. Poštýn (1897); Právo lidu (1898–1901); Pražská lid. revue (1906–09); Prémie Umělecké besedy na rok 1908; Przewodnik po Tat- rach (šibřinkový list Sokola pražského, 1902); Pře-

hled (1902–03); Rozhledy lit. (1886); alm. Ruch (1873); Ruch (1885–88); Sborník československý. Od Šumavy k Tatrám (Ružomberok 1898); sb. Sirotám příbramským (1892); Slovanský almanach (Vídeň 1879); Slovanský přehled (1899, 1905); Smíchov (pamětní list, 1884); alm. Souzvuk (1874); Starý student (1889); Světozor (1871–99); sb. Svity (Slaný 1880); Šumavan (Klatovy 1871–73); Švanda dudák (1882–1902); U domácího krbu (přil. čas. Nové módy, 1889); alm. Ústřední matici školské na oslavu 25leté činnosti (1905); sb. Vánoční album (1882–83); sb. Vánoční album Zlaté Prahy (b. d., 1892); Veleslavín (1880); Velký slovanský kalendář na rok 1895; Venkov (1906); Vesna (Brno, Vel. Meziříčí 1887); Věstník Dělnické akademie (1908); Vilímkův humoristický kalendář... (1895); sb. Vítězslav (1882); Vpřed (pamětní list, Slaný 1887); Výstavní almanach (1891); Zábavné listy (1879–95); sb. Za praporem sokolským (1887); Závěť F. L. Riegra (1903); Zlatá Praha (1884–1911); Zlaté mládí (1885–90); Zvon (1901–11); Ženský obzor (1903); Ženský svět (1903); – posmrtně: Cesta (1918); Čes. svět (1913–22); Lada (1933); Lid. listy (1933, 11. 5.); Lid. noviny (1922, 1933); Lit. rozhledy (1927); Máj (1912–13); Nár. listy (1927, 16. 9.); Nár. politika (1932, 13. 9.); Otčina domkářů a malozemědělců (1927); Ruch (1912); Sborník Společnosti J. V. (1915–42); Středa (1912); Topičův sborník (1916–23); Večer (1928); Venkov (1929, 1935); Zlatá Praha (1912–14); Zvon (1912–34). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Z hlubin (BB 1875; rozšíř. vyd. 1897); Eloa (D 1875; 1880 in Mýty 2); Epické básně (1876; rozšíř. vyd. 1885); Sny o štěstí (BB 1876); Vittoria Colonna (B 1877; rozšíř. vyd. 1900); Duch a svět (BB 1878); Symfonie (BB 1878); Rok na jihu (BB 1878); Mýty 1 (BB 1879; Šárka, Legenda o svatém Prokopu, Kříž Božetěchův); Eklogy a písně (BB 1880; rozšíř. vyd. 1889); Mýty 2 (BB 1880); Dojmy a rozmary (BB 1880); Panteon (B 1880; rozšíř. vyd. 1883, 1897 in Hlasy v poušti); Giacomo Leopardi (přednáška, 1880); Nové básně epické (1881); Poutí k Eldorádu (BB 1882); Hilarion (B 1882); Drahomíra (D 1883, prem. 1882); Co život dal (BB 1883); Staré zvěsti (BB 1883; upr. vyd. 1893); Sfinx (BB 1883); Perspektivy (BB 1884); Noc na Karlštejně (D 1885, prem. 1884); Selské balady (BB 1885; rozšíř. vyd. 1898); Jak táhla mračna (BB 1885); Twardowski (B 1885); Sonety samotáře (BB 1885); Excelsior (průvodní text k baletu L. Manzottiho, 1885, i prem., hudba R. Marengo); V sudu Diogenově (D 1886, prem. 1883); Hudba v duši (BB 1886); Povídky ironické a sentimentální (PP 1886); K životu (D 1886, i prem.); Soud lásky (D 1886, prem. 1887); Rabínská moudrost (D 1886, i prem.); Exulanti (D 1886, i prem.); Zlomky epopoje (BB 1886); Flik a Flok (verše k baletu P. Togliionho, 1886, i prem., hudba P. L. Hertel); Zlatý prach (BB 1887; rozšíř. vyd. 1897); Motýli všech barev (BB 1887); Barevné střepy (PP 1887; upr. vyd. 1908); Smrt Odyssea (D 1887, prem. 1882); Pomsta Catullova (D 1887,

i prem.); Nad propastí (D 1887, i prem.); Svatá Ludmila (libreto k oratoriu A. Dvořáka, 1887, prem. Leeds a Londýn 1886, Praha 1887); Básnické profily francouzské (studie, 1887); Dědictví Tantalova (BB 1888); Čarovná zahrada (BB 1888); Na domácí půdě (BB 1888; 1903 in Má vlast); Julian Apostata (D 1888, prem. 1885); Různé masky (BB 1889); Dni a noci (BB 1889); Hořká jádra (BB 1889); È morta (BB 1889; rozšíř. vyd. 1894); Bratři (D 1889, i prem.); Námluvy Pelopovy (D 1889, prem. 1890; 1. část trilogie Hippodamie, hudba Z. Fibich); Midasovy uši (D 1890, i prem.); Hlasy v poušti (BB 1890; rozšíř. vyd. 1897); Odpověď na kritiku literární pan Lev Šolc (polemika, 1890); Fresky a gobelíny (BB 1891); Nové sonety samotáře (BB 1891); Smír Tantalův (D 1891, i prem.; 2. část trilogie Hippodamie, hudba Z. Fibich); Smrt Hippodamie (D 1891, i prem.); 3. část trilogie Hippodamie, hudba Z. Fibich); Breviř moderního člověka (BB 1892); Život a smrt (BB b. d., 1892); Nové barevné střepy (PP 1892); Pietro Aretino (D 1892, i prem.); Trojí políbení (D 1892, i prem.); Studie a podobizny (1892); Bodláčí z Parnasu (BB 1893; rozšíř. vyd. 1900); Moje sonáta (BB 1893); Potulky královny Mab (BB 1893); Démon lásky (BB k obrazům M. Pirnera, 1893; 1897 in Zlatý prach); Okna v bouři (BB 1894); Lásky a smrt (D 1894, prem. 1897); Svědek (D 1894, prem. 1895); Kytky aster (BB 1895); Nové zlomky epopoje (BB 1895); Kniha sudiček (BB 1895); Než zmlknu docela (BB 1895); Písně poutníka (BB 1895); Závěť lukavického pána (D 1895, i prem.); Bouře (oper. libreto, 1895, i prem., podle W. Shakespeara, hudba Z. Fibich); Napadlo rosy (BB 1896); Poslední sonety samotáře (BB 1896); Marie Calderonová (D 1896, prem. 1897); Eponina (D 1897, prem. 1896); Skvrny na slunci (BB 1897); Pavučiny (BB 1897); Nové studie a podobizny (1897); Bar Kochba (B 1897); Na sedmi strunách (BB 1898); Z niv poezie národní a umělé 1, 2 (básnické parafráze, 1898, 1901); Král a ptáčník (D 1898, i prem.); Překročen zenit (BB 1899); Boží a lidé (BB 1899); Dvě doby (D 1899); O knihách a lidech (články, 1899); Rok básníkův (BB 1900); V uchu Dionysiově (D 1900, i prem.); Sv. Vojtěch (libreto k oratoriu A. Piskáčka, 1900); Devět kapitol o nejnovějším románu francouzském (1900); Žamberské zvony a jiné básně (1901); Sen (BB k obrázkům E. Holárka, 1901); Cid v zrcadle španělských romancí (básnické parafráze, b. d., 1901); Trilogie o Simsonovi (D 1901, prem. 1907); Já nechal svět jít kolem (BB 1902); Votivní desky (BB 1902); Nálady a pohádky (BB k obrazům F. Engelmüllera, 1902; 1903 in Má vlast); Má vlast (BB 1903); Duše – mimóza (BB 1903); Stará píseň (text k obrazům A. Kalvody, b. d., 1903); Knížata (D 1903, i prem.); Armida (oper. libreto, 1903, prem. 1904, hudba A. Dvořák; pův. 1888 pro K. Kovařovice); O poezii Jana Nerudy (přednáška, 1903); Epizody (BB 1904); Prchavé iluze a věčné pravdy (BB 1904); Johannes Doktor Faust (D pro loutky, 1904,

s A. Krausem); Tiché kroky (BB 1905); Jessika (oper. libreto, 1905, i prem., podle W. Shakespeara, hudba J. B. Foerster; hráno i s tit. Kupec benátský); Píseň o Vítězích (B 1906); Fanfáry a kadence (BB 1906); Svlačce na úhoru (BB 1906); Svojanovský křížáček (B 1906; 1963 in Žeň času); Rozpravy literární 1, 2 (1906); Třetí kniha básní epických (BB 1907); Západy (BB, D 1907; obs. i D Příchod Vesny, prem. 1899, a BB k živým obrazům Hry, prem. 1903); Godiva (D 1907, i prem.); Švanda dudák (libreto k opeře-baletu K. Bendla, 1907, i prem., původně libreto ke kantátě, prem. 1880); Korálové ostrovy (BB 1908); Skryté zdroje (BB 1908); Zlaté stezky (BB 1908); Loutky (R 1908); Kočičí král (D 1908, prem. 1909); Strom života (BB 1909); – posmrtně: Prodavač biblí (P 1912 ← Šumavan 1873); Meč Damoklův (BB 1913, ed. B. Frida); Záboj (libreto k opeře E. Chvály, 1918); Kvítí Perdy (BB 1930); Probuzení (D 1931); Žeň času (BB 1963). – *Překlady*: V. Hugo: Básně (1874) + Nové básně (1882) + Nové překlady (1901) + Hernani (1902); G. Leopardi: Básně (1876); Poezie francouzská nové doby (1877); Dante Alighieri: Božská komedie 1–3 (1879 Peklo, 1880 Očistec, 1882 Ráj) + Nový život (1890) + Básně lyrické (1891); Ch. M. Leconte de Lisle: Kain (1880) + Výbor básní (1886) + Nová řada básní (1901); Z Dívánu Háfize (1881, s J. B. Košutem); T. Cannizzaro: Výbor básní (1884); Poezie italská nové doby (1885); E. About: Vrah (1885); H. de Balzac: Třicetiletá (1886); Th. Gautier: Gisela čili Víly (text k baletu Ch. L. Adama, 1886); T. Tasso: Osvobozený Jeruzalém (1887) + Výbor lyriky 1–3 (1906); Básně Michelangela Buonarrotiho, malíře, sochaře i stavitele (b. d., 1889); E. Pohl: Sedm havranů (1889); S. H. Mosenthal: Zlatý křížek (libreto k opeře E. Brüllu, 1890, s B. Fridou, společný pseud. Jan Klíma; prem. 1889 pod společným pseud. Jaroslav Kliment); E. A. Poe: Havran a jiné básně (1890); G. G. Byron: Hebrejské melodie (1890, s překl. J. V. Sládky) + Manfred (1901); G. Carducci: Výbor básní (1890) + Ódy barbarské (1904) + Nový výbor básní (1904); J. W. Goethe: Faust 1, 2 (1891); Hostem u básníků (1891); U. Foscolo: Báseň o hrobech (1891); J. Verdager: Atlantis (1891); L. Ariosto: Zuřivý Roland (1891–93, sešitově); F. Schiller: Vilém Tell (1892); C. Goldoni: Paní hostinská (1893); Moderní básníci francouzští (b. d., 1893); J. Echegaray: Světec či blázen (1893) + Mariana (1894); Tři knihy vlášské lyriky (1894); H. Lingg: Výbor básní (b. d., 1894); A. Mickiewicz: Tryzna (1895); Ch. Baudelaire: Výbor Květů zla (b. d., 1895, s J. Gollem); Z cizích Parnasů (1895); H. Ibsen: Nápadníci trůnu (b. d., 1897); G. Boccaccio: Dekameron (1897, verše v překladu J. J. Benešovského-Veselého); J. Arany: Budova smrt (1897, s F. Brábkem); Moderní básníci angličtí (1898); A. M. F. Robinson-Darmesteter: Výbor básní (b. d., 1898); Ši-king. Čínská poezie 1, 2 (knihy 1–6, 1898, 7–15, 1912; s R. Dvořákem); E. Rostand: Cyrano z Bergeracu (1898); E. de Amicis: Na oceáně (1898, s V. Hanusem); P. Corneille: Cid (1899); Molière: La-

komec (1899); P. Calderón de la Barca: Výbor dramát (1899–1904, 15 sv.: 1899 Dáma a skřítek, 1900 Život je sen a Lékař své cti, 1901 Posvátný Parnas, Velká Zenobie, Socha Prometheova, Korunovaná pokora rostlin a Dcera vzduchu 1, 2, 1902 Moje dáma nade všechno, Kvas Baltazarův a Dva milenci nebes, 1903 Velké divadlo světa a Vytrvalý princ, 1904 Očistec svatého Patricia); F. Petrarca: Tři kancony (1900); P. B. Shelley: Odpoutaný Prometheus (1900) + Výbor lyriky (1901); H. Ch. Andersen: Pohádky 1–4 (1900–02) + Pět pohádek (1905); G. Giacosa: Červený hrabě (1900) + Muž milencem své ženy (1907); R. Hamerling: Ahasver v Římě (1900) + Amor a Psyché (1907); L. de Camões: Lusovci (1902); A. France: Červená lilie (1902); A. de Vigny: Osudy (1903); A. Dumas st.: Tři mušketýři (b. d., 1903); A. Vivanti Chartres: Lyrika (1905); M. Rosenfeld: Zpěvy z ghetta (1905); A. Tennyson: Vybrané básně (1906); W. Whitman: Stébla trávy (výbor, 1906); S. Petőfi: Nové překlady básní 1, 2 (1907, 1912, s F. Brábkem); Itálie starší a nová (1907); G. de Maupassant: Slečna Fifi (1909) + Yveta (1909) + Marná kráska (1910, s J. Nevolem) + Povídky o ženách (1910, s J. Hartem, tj. F. Bíblem); – posmrtně: Lope de Vega: Sedlák svým pánem (1919); K. L. Immermann: Merlin (1922); Voltaire: Zaíra (1922); W. Shakespeare: Venuše a Adonis (1922) + Sonety (1954); A. Aškerc: Výbor básní (1923); F. Schiller: Píseň o zvonu a jiné básně (1924); R. Hamerling: Výbor lyriky (1928); Michelangelo Buonarroti: Výbor sonetů (1929). – *Výbory*: J. V. jako učitel lidstva (1893, ed. H. V. Wunsch); J. V. jako básník milostný (1894, ed. H. V. Wunsch); Antologie z básní J. V. (1894, ed. autor); Kytka balad, romancí a legend (1896, ed. F. Bílý); Portréty básníků (1896); Kytka lyriky z básní J. V. (1898, ed. F. Bílý); České balady (1901); Druhá antologie z básní J. V. (1903, ed. autor); Myšlenky a aforismy (1910, ed. K. Ločák); V. mládeži (1911, ed. O. Svoboda); V. čítanka (1913, ed. O. Svoboda); Píseň života (1915, ed. J. Voborník); Zpěvy husitské (1915, ed. J. Voborník); Praha (1928, ed. M. Weingart, bibliof.); Výbor z básní (1933; rozšíř. vyd. 1937, ed. A. Novák); Epopeje lidstva (J. V. a J. S. Machar, 1937, ed. J. Haller); Ze sonetů J. V. (1939, ed. B. Beneš Buchlovan); Rozmarné balady (1942, ed. F. Krčma); Výbor z V. epiky (1947, ed. K. Bodlák); Česká krajina (1952, ed. V. Tichý); Básně 1, 2 (1953, ed. J. Seifert); Píšťala Panova (1953, ed. J. Seifert); Básně (1953, ed. E. Vrchlická); Ó lid mne zná a v srdce své mne vpíše (1953, ed. M. Jungmann); Živý oheň (1953, ed. V. Tichý); Epické básně (1956, ed. M. Jungmann); Deset básní J. V. (1958, ed. M. Švabinský); Vlasti a míru (1958, ed. V. Tichý); Duha na zemi (1961, ed. J. Seifert); Druhých deset básní J. V. (1962, ed. M. Švabinský); Host na zemi (1966, ed. J. Brabec, J. Brukner); Básně (1973, ed. Z. Pešat); Za trochu lásky (1979, ed. Z. Pešat); in B. Balajka: J. V. (1979); Zahradka slov (1983, ed. R. Havel); Před branami Eldoráda (1983, ed. V. Stejskal); Kalný krystal (2002, ed. M. Fikar). – *Souborná vydání*: Básnické

spisy J. V. (J. Otto, 1882, 2 sv.); Dramatické dílo J. V. (F. Šimáček, 1886–1918, 33 sv.); Souborné vydání básnických spisů J. V. (J. Otto, 1895–1913, 65 sv., označ. zpravidla jako definitivní vyd. sbírek); Překlady J. V. z cizích literatur (B. Kočí, 1906–07, 5 sv.); Nové souborné vydání básnických spisů J. V. (J. Otto, 1913–28, 52 sv., ed. B. Frida, J. Voborník); Soubor dramatických spisů J. V. (Rodina, 1931–35, 9 sv., ed. V. Brtník); Básnické dílo J. V. (Melantrich, pokr. SNKLHU, 1948–63, 20 sv., hlavní red. A. Pražák, ed. V. Tichý, sv. 7 s K. Polákem, sv. 20 s J. Moravcem, sv. 9, 10 J. Moravec, sv. 12 K. Polák). ■ SCÉNICKY. *Původní texty*: Tři dny z dějin národa českého (1882); Země (1894, k melodramatu L. V. Čelanského); Olivy, Pozvání (mezihry, 1898); – posmrtně: Sedlák Jakub (1922, podle Lope de Vegy, hudba O. Nedbal). – *Překlady*: F. Freiligrath: Pomsta květin (1882); A. Vacquerie: Formoza (1883); V. Hugo: Marion Delorme (1884); È. Augier: Číše bolehluvu (1884); V. Sardou: Theodora (1886); A. Dumas st.: Anthony (1886); E. Grangé, V. Bernard: Tři svícny (1887); Šúdraka: Vasantasena (1893); J. Echegaray: Velký Galeoto (1893); J. Ruiz de Alarcón y Mendoza: Lež na lež (1898); G. Giacosa: Jako to listí (1900); J. M. Barrie: V tiché uličce (1907). – *Úpravvy překlady*: L. Dóczy: Hubička (1884, přel. F. Brábek); W. Shakespeare: Othello (1887, přel. J. Malý); I. Madách: Tragédie člověka (1892, přel. F. Brábek). ■ KORESPONDENCE: Dopis J. V. (jednotě Říp a jejímu předsedovi E. Špindlerovi z 1885, ed. an.). Podřipan 30. 5. 1885; F. X. Šalda: Můj poměr k V. (Šaldovi z 1901), Čes. kultura 2, 1913/14, s. 302 → KP 9 (1954); J. Blokša: Moje styky s J. V. (Blokšovi z 1891–1906), Nový obzor 1914, s. 173 a pokr. (i sep.); 1940 upřesněné vyd. s tit. Dopisy J. V. s P. Janem Blokšou, ed. V. Brtník; Dopisy (J. V. Sládkovi z 1879–1905, ed. A. Klášterský; F. Adlerovi z 1890–1908, ed. F. Adler), Sborník Společnosti J. V. 1 (1915); Dopisy (J. Thomayerovi z 1873–1912, ed. an.); E. Krásnohorské z 1891–1908, ed. F. Strejček; F. Karafiátovi z 1906–08, ed. A. Klášterský; H. Salusovi z 1904, ed. F. Tichý), J. Kubín: J. V. a Píseň o Rolandovi (Kubínovi z 1892–95), vše Sborník Společnosti J. V. 2 (1916); Dopisy J. V. se Sofií Podlipskou z let 1875–1876 (1917, ed. V. Brtník), Hrst dopisů J. V. (sourozencům z 1865–1912, V. Schwarzovi z 1900, ed. J. Borecký; Janu z Wojkowicz z 1900, ed. A. Klášterský), vše Sborník Společnosti J. V. 3 (1917); F. S. Frábša: O stycích J. V. s kutnohorským básníkem J. V. Pokorným–Pikulíkem (Pokornému–Pikulíkovi z 1891–1907), Sborník Společnosti J. V. 4 (1918); an.: Z korespondence V. a J. Zeyera (Zeyerovi z 1875–83), Sborník Společnosti J. V. 5 (1920); B. Jedlička: Dopis J. V. Kutnohorským (o pseud. J. V.), Nové Čechy 5, 1921/22, s. 26; E. Lešehrad: Z dopisů J. V. (Lešehradovi z 1899 a b. d., neuvedeným adresátům z 1889, 1897, 1898 a 1906, J. J. Benešovskému–Veselému z 1889, F. Sekaninovi z 1908), V. Brtník: List J. V. Adolfu Donátovi (z 1903), J. B. (Borecký): Dopisy hraběti Boos Waldeckovi (z 1901

+ Dopisy panu Antonínu Vackovi, cukráři v Chrudimi (z 1897, 1903, 1907) + Dopisy mladého V. (rodičům z 1865–76), F. Brábek: Mé vztahy k J. V. (Brábekovi z 1884–99), vše Sborník Společnosti J. V. 6 (1921/23); K. Turek: Pět dopisů J. V. (K. Martínkovi z 1872–73), Cesta 4, 1921/22, s. 191; an.: Dopisy J. V. z dob studentských (F. Krátkému z 1872–73), Nár. listy 3. 9. – 19. 11. (1x týdně) 1922; J. Borecký: Dopisy sestře Emmě (z 1902), M. Nusko–Hamadová: Mé přátelství s J. V. (Nusko–Hamadové z 1891–94), oboje Sborník Společnosti J. V. 7 (1924/25); K. Turek: Dopisy J. V. Jos. K. Martínkovi (z 1873–74), NL 5. 7. – 30. 8. 1925; J. L. Mikoláš: Z korespondence Čeňka Ostravického (Ostravickému z 1895–1900), Věstník Matice opavské 1925, s. 76; Ctěný pán, pan Gustav Dörfel, spisovatel v Praze, Kostelná ulice, Evangelický chrám no 930, u vrátníka (Dörflovi z 1874; 1926, ed. an.); J. Štolba: List mladého V. ze semináře (H. Baďoučkovi z 1872), V. Brtník: J. V. Jakubu Čišinskému (z 1887), oboje Sborník Společnosti J. V. 8 (1926/27); J. S. Machar: Několik roků s J. V. (Macharovi z 1889–94 a 1899–1902), Tribuna 27. 3. – 1. 5. (1x týdně) 1927 → Oni a já (1927); J. Borecký: Z rodinné korespondence J. V. (dceři Miladě, b. d.) + Z dopisů věnovaných muzeu J. V. (F. S. Šourkovi z 1906), Sborník Společnosti J. V. 9 (1928/29); J. Kramář: Moje vzpomínka na pobyt J. V. ve Slatiňanech (místní čtenářské besedě z 1896, J. Kramářovi z 1904), Vlastivědný sb. východočeský 1929, s. 79; B. Frida: Mladá léta J. V. v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi (A. Kolářovi z 1869–76, B. Fridovi z 1870–76, montáž v rámci souvislého textu; 1931 ← Zvon 13, 1912/13, s. 85 a pokr.); A. Dolenský: Ideál básníkův (A. Rezkovi z 1875), Naše kniha 1931, s. 1; Dopisy (dr. Jos. Karáskovi z 1902, ed. J. Heyer; V. Olivovi z 1889, ed. P. Fingal), Sborník Společnosti J. V. 11 (1932/34); in K. Hovorka: Jirásek, V., Jelínek (B. Jelínkovi a jeho otci z 1873–74; 1933); an.: První láska, Z milostné korespondence (L. Podlipské z 1876 a b. d.), Země 14, 1933/34, s. 1, 16; J. Milan: Karel Pippich ve světle hudební korespondence (Pippichovi z 1882 a 1890), Vlastivědný sb. východočeský (1934, s. 123); E. Lešehrad: J. V. v Lešehradu (Lešehradovi z 1899, Fr. Š. z 1906, valné hromadě spolku Máj z 1907), sb. Lešehradem (1936, s. 35); J. Skutil: Několik dopisů Vilému Mrštíkovi (z 1893), Kolo 1937, s. 134; B. Slavík: J. V. a F. S. Procházka (Procházkovi z 1890 a 1903), Zvon 38, 1937/38, s. 33; M. Míšková–Raisová: Ze staré korespondence (K. V. Raisovi b. d. a z 1885, 1899 a 1909), NL 1. a 6. 4. 1938; F. Krčma: České květy (E. Valečkovi z 1885), Čes. časopis filologický 3, 1944/45, s. 236; an.: Z dopisů A. Jiráskovi (z 1885 a 1900), Var 1948, s. 510; A. Rektorys: Z dochované korespondence Zdeňka Fibicha (Fibichovi z 1886), sb. Zdeněk Fibich 2 (1952); J. V. – Eduard Albert (vzáj. koresp. z 1884–1900; 1954, ed. B. Knoesl); V. v dopisech (různým adresátům z 1865–1911; 1955, ed. A. Pražák); J. Petr: Přátelství J. V. s A. Aškercem (Aškercovi

z 1905), Slovánský přehled 1962, s. 242; in J. Neruda: Dopisy 3 (Nerudovi z 1888 a 1891; 1965, ed. M. Novotný); Má nejdražší přítelkyně (M. Volfové z 1905–08, jejímu synu Jaroslavi z 1905–08, F. Volfovi z 1905–07; 1983, ed. M. Blahynka); mk (M. Krulichová): Básník na pouti k Eldorádu (L. Podlipské z 1876–79), Magazín Co vás zajímá 1987, č. 9; M. Svatoš: Kdybych Vás tak neměl rád (J. Královi z 1876–1907), sb. Lit. archiv 21–22, 1985–86 (1987), s. 277; in I. Seidl: J. V. a Emilio Teza v kontextu česko-italských literárních a kulturních vztahů (Tezovi z 1889–1901; 1988); D. Šajtar: Vzájemné listy J. V. a Terezy Dubrovské (Dubrovské z 1903–07), Alternativa nova 1996, s. 138; H. Kokešová: F. X. Šalda v dopisech J. V. a Gustava Eima (Eimovi z 1894), sb. Lit. archiv 29, 1997, s. 227 → Gustav Eim (1999, s. 75).

■ REDIGOVAL časopisy: Světozor (1883, č. 23–51), Bazar (módní příl. ke Světozoru, 1883, č. 11–24), Pokrok (1885, č. 178–359, fejeton), Nedělní listy (nedělní příl. Hlasu národa, 1886–89), Čes. revue (1901–02, s B. Raymanem), Máj (1903–08, básnická část); sborníky: Kalendář Ústřední matice školské na rok 1885–...1888 (se S. Čechem), Za praporem sokolským (1887, se S. Čechem), Lublani. Čeští spisovatelé Slovincům (1896), Česká poezie 19. věku 1–5 (1897–99, vrchní redakce), alm. Ústřední matice školské na oslavu 25leté činnosti (1905, s F. Heritesem a F. Sekaninou); knižnice: Sborník světové poezie (1891–1910), Poetické besedy Máje (1904–11).

■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Spisy Bohdana Jelínka veršem i prózou (1880); Básně Ladislava Staňka (1885); J. Neruda: Zpěvy páteční (1896, s I. Herrmannem); Odkaz J. V. Friče (1898, s J. J. Fričem); E. Albert: Na nebi a na zemi (1900).

■ BIBLIOGRAFIE: Red. (A. Truhlář): Chronologický přehled spisů J. V. (1874–1892), ČČM 1893, s. 170; an.: Seznam děl J. V. v chronologickém pořadí, Hlas národa 15. a 22. 2., 1. 3. 1903; an.: Spisy J. V. spořádané podle roku, kterého byly vydány, sb. Padesát let života J. V. (1903); E. Lešehrad: Bibliografie díla J. V. i literatury o něm, Středa 1912, č. 22–23; J. Borecký: Spisy o J. V. a jeho díle, Sborník Společnosti J. V. 2, 3 (1916, 1917); M. B. (Borecký): Seznam básní původních, knižně vydaných, podle prvního verše, Sborník Společnosti J. V. 3–9 (1917–1928/29); Dr. M. B. (Borecký): Překlady J. V., Sborník Společnosti J. V. 10 a 12 (1930/31, s. 217, a 1935/37, s. 149); an.: V. in deutschen Übersetzungen, Prager Rundschau 1933, s. 80.

■ LITERATURA: E. Albert: J. V. Příprava k budoucímu studiu jeho lyriky a epiky (Vídě 1893); B. Grabowski: J. V. i jeho dramata Bar Kochba (Varšava 1900); sb. Padesát let života J. V. (1903); L. Lošťák: Oslava papírové pyramidy (1903 ← Rozhledy 13, 1902/03, s. 536, pseud. Long Tom, 1905 in Ve vlasti tichošlápků); an. (J. Pelcl): Oslava papírové pyramidy. Co předcházelo a co následovalo (1903); A. Jensen: J. V. (Stockholm 1904, Praha 1906); J. Borecký: J. V. Pokus o studium jeho díla (1906); F. V. Krejčí: J. V. (1913); F. Mejsnar: J. V.

(1913); Sborník Společnosti J. V. 1–13 (1915–42, 13. sv. s tit. Soubor literárních prací a studií vztahujících se k dílu a osobě J. V.; obs. mj. A. Novák: Sonety J. V. do r. 1885, sv. 1 + Sonety samotáře, sv. 10; O. Jiráni: Antická dramata J. V., sv. 2 + V. a antičtí básníci, sv. 6 a 7; Jos. Bartoš: Čtyři kapitoly estetiky J. V., sv. 2–4; J. Voborník: Studie k V. Podstata a vývoj epepejního umění, sv. 7 + O epepeji V., sv. 8; O. Novák: Soumrak antiky u J. V., sv. 10, 1932 i sep.; V. Stupka: V. a Goll, překladatelé Baudelaira, sv. 10, 1932 i sep.; J. Ševčíková: Výtvarní umělci v díle J. V., sv. 10 a 11 + J. V. a hudba, sv. 12; F. Vodička: J. V. a Th. de Banville, sv. 11 → Francouzské impulsy v české literatuře 19. století, 2003; Š. Kubín: Lidový slovník V., sv. 11 + Lidové stopy v jazyce V., sv. 12; V. Jiráti: J. V. a požadavek dne, sv. 13 → Portréty a studie, 1978); B. Beneš Buchlovan: Kníže básníků (1918); M. Weingart: J. V. (1920); V. Vyleřál: J. V. (studie pro ml., 1921); V. Brtník: J. V. (1922); V. Zelinka: J. V. (portrét s ukázkami z díla, 1922); J. Voborník: Veliký lyrik (1923); G. Mavér: V. a Leopardi (1929); V. Jiráti: Dva překlady Fausta (1930); B. Frida: Mladá léta J. V. v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi (1931); V. Čermák: Z klatovských studií J. V. (1932); A. Pražák: J. V. (1933); roč. Chudým dětem (1937, s tit. Živý V.; mj. R. Jakobson: Glosy k Legendě o sv. Prokopu J. V. → Poetická funkce, 1995); L. Boháček: J. V. a dramatická hudba (1937); L. Kratochvílová: Vzpomínky na J. V. (1937); J. Kvapil: Památce J. V. (1937) → Tři řeči smuteční (1937); sb. Podřipsko J. V. k 25. výročí úmrtí (1937); E. Vrchlická: Dětství s V. (1939; 1960 rozšř. vyd. s tit. Dětství a mládí s V.); Ročenka Kruhu přátel J. V. (1939); V. Tichý: J. V. Život (1942; upr. vyd. 1947); G. J. Čáp-Horčapský: Vzpomínky na veleducha české poezie J. V. (1942); K. Doskočil: Původ J. V. (1944); A. Pražák: Vrchlickému nablízku (1945); sb. Čes. bibliofil Jaroslavu V. (1945; obs. mj. K. Polák: V. baladik; V. Jiráti: V. dekadent → Portréty a studie, 1978); A. Novák: J. V. sláva a osamělost (1946); V. Tichý: Satanela J. V. (1946); V. Frida: Krásná léta J. V. (1948); sb. Deset let Kruhu přátel J. V. (1948); L. Páleníček: J. V. divadelním kritikem (1949); J. Polák, V. Tichý, K. Krejčí: J. V. (1954); E. Vrchlická: Básník s dětmi (1956); M. Součková: The Parnassian J. V. (Haag, Londýn, Paříž 1964); J. Bukáček: V. a Dante (1965); O. Králík: F. X. Šalda a J. V. (1967) → Platnosti slova (2001); J. Bukáček: V. překlady z Danta (1968); M. Petrovská: J. V. critique de la poésie romantique française (1972, disertace University of Kentucky, USA); L. Páleníček: Švabinský a V. (1974); M. Krulichová: J. V. (1853–1912). Lit. pozůstalost (LA PNP 1976); B. Balajka: J. V. (1979); J. Seidl: J. V. a Emilio Teza v kontextu česko-italských literárních a kulturních vztahů (1988, s bibliografií knižně vyd. překladů J. V. z italštiny); sb. Zdeněk Fibich – J. V. Smrt Hippodamie (divad. program Národní divadlo 2000, ed. A. Valšubová; přisp. mj. J. Jiránek, J. P. Kučera, J. Kudrnáč); sb. Kapitel zur Poetik: V. und der tschechische Symbolismus (Berlín 2003; přisp. mj.

B. Althaus, M. Červenka, M. Grygar, J. Jiroušek, J. Ch. Kannegieser, Z. Pešat, H. Schmitt, M. Sucho- mel, D. Tureček, F. Všeticka, I. Wutsdorff, P. Zajac; sb. J. V. a Josef Holeček (1853–2003) (Filoz. fakulta UK 2004, ed. O. Macura a T. Riedlbauchová). ■ an.: ref. překl. V. Hugo: *Básně, Lumír 1874*, s. 264; ● ref. *Z hlubin*: an. (S. Čech), *Lumír 1875*, s. 99, 111; Δ (J. Neruda), *NL 5. 3. 1875* → *Literatura 2* (1961); J. Nejedlý, *Světozor 1875*, s. 199; F. Zákrejs, *Osvěta 1876*, s. 75 ●; ● ref. *Epické básně*: O. Mokřý, *ČČM 1876*, s. 755; J. Kosina, *ČM 1876*, s. 169; Δ (J. Neruda), *NL 23. 6. 1876* → *Literatura 2* (1961); J. V. S. (Sládek), *Lumír 1877*, s. 15 ●; O. Hostinský: ref. *Z hlubin*, *Sny o štěstí*, *Epické básně*, *Osvěta 1877*, s. 551 → *Studie a kritiky* (1974); E. Krásnohorská: *Obraz novějšího básnictví českého*, *ČČM 1877*, s. 320 → *Výbor z díla 2* (1956); ● ref. *Duch a svět*: J. Nejedlý, *Světozor 1878*, s. 37; Δ (J. Neruda), *NL 16. a 18. 1. 1878* → *Literatura 3* (1966); L. Čech, *Koleda 1878*, s. 118, 134; faš. (F. A. Šubert), *Pokrok 22. 2. 1878*; E. Špindler, *Podřipan 22. 4. a 8. 5. 1878* ●; ● ref. *Symfonie*: J. Neruda, *Osvěta 1878*, s. 946 → *Literatura 3* (1966); B. Čermák, *Čes. včela 1878*, s. 191; faš. (F. A. Šubert), *Pokrok 7. 6. 1878* ●; -rs. (J. Arbes): ref. *Symfonie*, *Duch a svět*, *Lumír 1878*, s. 287 → *Literaria* (1954); an.: J. V., *Světozor 1878*, s. 465; J. V. S. (Sládek): ref. *Rok na jihu*, *Lumír 1878*, s. 528; ● ref. *Mýty 1*: F. Bý. (Bílý), *Koleda 1879*, s. 79; O. Mokřý, *Lumír 1879*, s. 47; an., *Světozor 1879*, s. 59 ●; ● ref. *Rok na jihu*, *Mýty 1*: an. (S. Čech), *Květy 1879*, d. 1, s. 107; F. Schulz: *Osvěta 1879*, s. 422; H-a (H. Babička), *Koleda 1879*, s. 32 ●; an. (J. Neruda): J. V., *Humorist. listy 1879*, s. 234 → *Podobizny 1* (1951); ● ref. *Eklogy a písně*: s. (J. V. Sládek), *Lumír 1879*, s. 544; K. Müller, *Politik 4. 12. 1879*; J. Neruda, *Osvěta 1880*, s. 79 → *Literatura 3* (1966) ●; ● ref. *Mýty 2*: O. M. (Mokřý), *Lumír 1880*, s. 112; J. Neruda, *Osvěta 1880*, s. 168 → *Literatura 3* (1966) ●; an. (S. Čech): ref. *Eklogy a písně a Mýty 2*, *Květy 1880*, d. 1, s. 115; ● ref. *Dojmy a rozmary*: J. S. (Sládek), *Lumír 1880*, s. 496; F. S. (Schulz), *Osvěta 1880*, s. 1042; -lý, *Světozor 1880*, s. 539; E. Š. (Špindler), *Podřipan 8. 11. 1880*; an. (P. Sobotka), *Obzor 1881*, s. 31; an. (S. Hurban Vajanský), *Slovenské pohľady* (Bratislava) 1881, s. 89 → *State o svetovej literatúre* (Bratislava 1957) ●; ● ref. *Nové básně epické*: B. Čermák, *Čes. včela 1880*, s. 400; J. V. S. (Sládek), *Lumír 1881*, s. 63; J. Neruda, *Osvěta 1881*, s. 270 → *Literatura 3* (1966); O. M. (Mokřý), *Květy 1881*, d. 1, s. 120 ●; ● ref. *Poutí k Eldorádu*: J. N. (Neruda), *NL 12. 11. 1881* → *Literatura 3* (1966); J. J. Kolár, *Lumír 1882*, s. 199 ●; ● ref. *Hilarion*: Bý. (F. Bílý), *Světozor 1882*, s. 119; O. M. (Mokřý), *Květy 1882*, d. 1, s. 245 ●; ● ref. *Drahomíra*: J. L. T. (Turnovský), *Pokrok 11. 3. 1882*; uh. (V. Guth), *Politik 11. a 14. 3. 1882*; O. Hostinský, *NL 12. 3. 1882* → *Studie a kritiky* (1974); J. Nejedlý, *Čes. noviny*, dříve *Posel z Prahy 12. 14., 15., 16. a 17. 3. 1882*; F. Zákrejs, *Osvěta 1883*, s. 68 ●; J. Kalousek: *Drahomír a sv. Lidmila*, *Pokrok 26. 3. 1882* (k tomu J. V.: *Básník a historie*, tamtéž 27. 3. 1882, a J. Kalousek: *K fejetonu Básník a histo-*

rie, tamtéž 29. 3. 1882); J. Nejedlý: *O Drahomíře dějin a pověstí*, *Čes. noviny*, dříve *Posel z Prahy 25. 3. a 2. 4. 1882*; ● ref. *Smrt Odyssea*: J. L. (Lier), *Lumír 1882*, s. 288; J. V. F. (Frič), *Divadelní listy 1882*, s. 194; *Di.ro...*, *Ruch 1882*, s. 206, 222; J. Nejedlý, *Čes. noviny*, dříve *Posel z Prahy 10., 11. a 13. 6. 1882*; J. L. T. (Turnovský), *Pokrok 10. a 11. 6. 1882*; uh. (V. Guth), *Politik 10., 13. a 14. 6. 1882*; O. Hostinský, *NL 11. 6. 1882* ●; ● ref. *Co život dal*: an., *Světozor 1882*, s. 623; F. Schulz, *Osvěta 1883*, s. 275; *Fr. V. J. (Jeřábek)*, *Politik 13. 7. 1883* ●; ● ref. *V sudu Diogenově*: J. L. (Lier), *Lumír 1883*, s. 64; *Di.ro...*, *Ruch 1883*, s. 78; J. L. T. (Turnovský), *Pokrok 13. 1. 1883*; nb., *Čes. noviny*, dříve *Posel z Prahy 16. a 19. 1. 1883*; uh. (V. Guth), *Politik 16. 1. 1883* ●; F. Zákrejs: ref. *Smrt Odyssea*, *V sudu Diogenově*, *Osvěta 1883*, s. 655; J. Neruda in J. V.: *Staré zvěsti* (1883) → *Literatura 3* (1966); ● ref. *Staré zvěsti*: S. (S. Čech), *Květy 1883*, d. 1, s. 624; F. A. Tichý (F. Dlouhý), *Lit. listy 1883*, s. 88 ●; ● ref. *Sfinx*: E. Miřiovský, *Lumír 1883*, s. 256; J. Penížek a F. A. Tichý (F. Dlouhý), *Lit. listy 1883*, s. 132, 133; *Fr. V. J. (Jeřábek)*, *Politik 15. 7. 1883*; an. (S. Hurban Vajanský), *Slovenské pohľady* (Bratislava) 1883, s. 397 → *State o svetovej literatúre* (1957), též *česky an.*, *Ruch 1883*, s. 270 ●; F. Zákrejs: ref. *Staré zvěsti*, *Sfinx*, *Osvěta 1884*, s. 369; ● ref. *Noc na Karlštejně*: B. F. (Frida), *Zlatá Praha 1884*, s. 267; A. Šnajdauf, *Ruch 1884*, s. 273, 299 a 315; J. L. (Lier), *Lumír 1884*, s. 256; F. Zákrejs, *Osvěta 1884*, s. 659; T. (J. L. Turnovský), *Pokrok 24. a 28. 5. 1884*; uh. (V. Guth), *Politik 24. a 27. 5. 1884*; š. (J. Kuffner), *NL 25. a 27. 5. 1884*; B. (E. Bozděch), *Le Pragois 15. 6. 1884* ●; E. Albert: J. V., *Presse* (Viedeň) 24. 1. 1884 → *Politik 25. 1. 1884*; ● ref. *Julian Apostata*: B. Haki, *Vlast 1, 1884/85*, s. 758; J. V. F. (Frič), *Jevišť 1885*, s. 63; J. L. (Lier), *Lumír 1885*, s. 192; F. Zákrejs, *Osvěta 1885*, s. 533; F. K. (Kvapil), *Ruch 1885*, s. 200; B. F. (Frida), *Zlatá Praha 1885*, s. 243; š. (J. Kuffner), *NL 13., 16. a 21. 4. 1885*; T. (J. L. Turnovský), *Pokrok 13. a 14. 4. 1885* ●; ● ref. *Perspektivy*: F. Kvapil, *Ruch 1885*, s. 38; Č. (L. Čech), *Lit. listy 1885*, s. 12, 24, 37 ●; ● ref. *Selské balady*: E. Miřiovský, *Zlatá Praha 1885*, s. 211; F. K. (Kvapil), *Ruch 1885*, s. 182; B. Čermák, *NL 19. 3. 1885*; E. Š. (Špindler), *Podřipan 4. a 11. 4. 1885* ●; ● ref. *Jak táhla mračna*: Č. (L. Čech), *Lit. listy 1885*, s. 160; F. K. (Kvapil), *Ruch 1885*, s. 310 ●; ● ref. *Twardowski*: B. Čermák, *NL 20. 6. 1885*; E. Miřiovský, *Pokrok 11. 8. 1885*; Č. (L. Čech), *Hlídká lit. 1886*, s. 23 a pokr. ●; an.: *Rozsudek nad Twardowským*, *Lumír 1885*, s. 191; F. S. (Schulz): J. V., *Zlatá Praha 1885*, s. 10; ● ref. *Sonety samotáře*: B. Čermák, *NL 11. 12. 1885*; L. Šolc, *Hlídká lit. 1886*, s. 118 a pokr.; Č. (L. Čech), *Lit. listy 1886*, s. 9, 26; -p., *Světozor 1886*, s. 108 ●; ● ref. *Hudba v duši*: Č. (L. Čech), *Lit. listy 1886*, s. 190; *Ar.*, *Světozor 1886*, s. 171; a., *NL 22. 2. 1886* ●; ● ref. *K životu*: L. Šolc, *Lit. listy 1886*, s. 286, 303; B. F. (Frida), *Zlatá Praha 1886*, s. 111; F. Zákrejs, *Osvěta 1886*, s. 276 ●; ● ref. *Sonety samotáře*, *Hudba v duši*: E. Miřiovský, *Květy 1886*, d. 1, s. 371; F. K. (Kvapil), *Ruch 1886*,

s. 159 ●; ● ref. Soud lásky: L. Šolc, Lit. listy 1886, s. 318, 333, 350; K. (F. Kvapil), Ruch 1886, s. 239; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 1886, s. 379; A. Kraus, Rozhledy lit. 1, 1886/87, s. 161; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1887, s. 447, 464; š. (J. Kuffner), NL 26. a 27. 5., 1. 6. a 22. 9. 1887; J. L. T. (Turnovský), Hlas národa 27. 5. 1887 ●; ● ref. Rabínská moudrost: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 1886, s. 383; Q. (L. Quis), Ruch 1886, s. 256; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1886, s. 383, 399; J. L. T. (Turnovský), Hlas národa 15. a 20. 5. 1886; š. (J. Kuffner), NL 18. 5. 1886; L. Šolc, Lit. listy 8, 1886/87, s. 8, 31 ●; ● ref. Exulantí: B. F. (Frida), Zlatá Praha 1886, s. 719; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 1886, s. 718, 735; F. K. (Kvapil), Ruch 1886, s. 479; š. (J. Kuffner), NL 12. 10. 1886; F. O. Pisarevský (T. G. Masaryk), Čas 1, 1886/87, s. 17, 33, 55; L. Šolc, Lit. listy 8, 1886/87, s. 68; P. K., Hlídka lit. 1887, s. 17 a pokr. ●; ● ref. Zlomky epopoje: F. S. (Schulz), Zlatá Praha 1886, s. 734; -p., Světozor 1886, s. 812; E. Miřiovský, Hlas národa 3. 11. 1886; Č. (L. Čech), Lit. listy 8, 1886/87, s. 10 ●; ● ref. Pomsta Catullova: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 21, 1886/87, s. 367; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1887, s. 367; J. L. T. (Turnovský), Hlas národa 21. 4. 1887 ●; ● ref. Nad propastí: J. Flekáček, Vlasť 3, 1886/87, s. 704; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1887, s. 510; J. Lý (Ladecký), Čes. Thalia 1888, s. 57 ●; ● ref. Dědictví Tantalova: Ed. A. (Albert), Hlas národa 4. 12. 1887; Č. (L. Čech), Lit. listy 9, 1887/88, s. 233; F. S. (Schulz), Zlatá Praha 1888, s. 47 ●; z.: ref. Dědictví Tantalova, Zlatý prach, NL 22. 12. 1887; an.: ref. Armida (původní netištěný text pro K. Kovařovice), Zlatá Praha 1888, s. 591; Č. (L. Čech): ref. Na domácí půdě, Lit. listy 10, 1888/89, s. 56, 69; ● ref. Různé masky: Č. (L. Čech), Lit. listy 10, 1888/89, s. 190; F. Kyselý, Hlídka lit. 1889, s. 185 a 220 ●; ● ref. Bratři: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 23, 1888/89, s. 275, 287; J. Lý (Ladecký), Čes. Thalia 1889, s. 148, 223; J. L. (Lier), Lumír 1889, s. 167; Allegri (F. Kvapil), Hlas národa 23. 4. 1889; V. Vítězný, Lit. listy 11, 1889/90, s. 34 ●; ● ref. Hořká jádra: J. V. S. (Sládek), Lumír 1889, s. 324; Aristides, NL 8. 11. 1889; V. Vítězný, Lit. listy 11, 1889/90, s. 9; P. Skřivan, Vlasť 6, 1889/90, s. 157 ●; Šn. (A. Šnajdauf): ref. È morta, NL 11. 10. 1889; J. Haasz: ref. Dni a noci, Hořká jádra, È morta, Hlas národa 29. 12. 1889; ● ref. Dni a noci: F. S. (Schulz), Zlatá Praha 1889, s. 563; B. K. (Kaminský), NL 29. 11. 1889; V. Vítězný, Lit. listy 11, 1889/90, s. 142 ●; ● ref. Námluvy Pelopovy: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 24, 1889/90, s. 179; V. J. Novotný, Zlatá Praha 1890, s. 142, 150, 162; V. Vítězný, Lit. listy 11, 1889/90, s. 210; J. V. S. (Sládek), Lumír 1890, s. 81; J. Lý (Ladecký), Čes. Thalia 1890, s. 79; A. Schulzová, Květy 1890, d. 1, s. 500; -ter (J. B. Foerster), NL 23. 2. 1890; š. (J. Kuffner), NL 26. 2. 1890 ●; E. K. (Krásnohorská): ref. překl. G. G. Byron: Hebrejské melodie, Světozor 24, 1889/90, s. 478; ● ref. Midasovy uši: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 24, 1889/90, s. 575; J. Lý (Ladecký), Čes. Thalia 1890, s. 336; A. Schulzová, Květy 1890, d. 2, s. 628; α, Zlatá Praha 1890, s. 576; R., Hlas národa 8. 10. 1890; Astur (H. G. Schauer), Lit. listy

12, 1890/91, s. 33 ●; J. Voborník: J. V. a jeho Legenda o sv. Prokopu, Výr. zpráva obecného vyššího gymnázia v Domažlicích (1890, i sep.); F. Menčík: Pan Twardowski, Lit. listy 12, 1890/91, s. 5 a pokr.; ● ref. Hlasy v poušti: E. Albert, Hlas národa 16. 11. 1890; -k., Lumír 1890, s. 324; P., Hlídka lit. 1890, s. 418; Astur (H. G. Schauer), Lit. listy 12, 1890/91, s. 69 → Spisy (1917) ●; A. Kraus: Goethův Faust v překladě V., Světozor 25, 1890/91, s. 116 a 130; L. Šolc: ref. překl. Dante: Božská komedie, Peklo, Hlídka lit. 1890, s. 12 a pokr. (V. odpověď t. r. viz in KNIŽNĚ); ● ref. Fresky a gobelíny: an., Zlatá Praha 8, 1890/91, s. 107; Astur (H. G. Schauer), Lit. listy 12, 1890/91, s. 86 → Spisy (1917) ●; ● ref. Nové sonety samotáře: π (J. Patočka), Lit. listy 12, 1890/91, s. 295; J. Voborník, NL 1. 8. 1891; E. Albert, Hlas národa 20. 9. 1891; F. Kyselý, Hlídka lit. 1892, s. 58 ●; ● ref. Smír Tantalův: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 25, 1890/91, s. 347, 359; V. J. Novotný, Zlatá Praha 8, 1890/91, s. 102 a pokr.; α, tamtéž, s. 358; š. (J. Kuffner), -ter (J. B. Foerster), oba NL 4. 6. 1891 ●; ● ref. Smrt Hippodamie: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 25, 1890/91, s. 624; V. J. Novotný, Zlatá Praha 8, 1890/91, s. 571, 594, 606; α, Zlatá Praha 8, 1890/91, s. 623; -ter (J. B. Foerster), NL 7. a 10. 11. 1891; š. (J. Kuffner), NL 10. 11. 1891 ●; an.: ref. Bodláč z Parnasu, Zlatá Praha 9, 1891/92, s. 93; ● ref. Breviř moderního člověka: -a- (F. V. Vykoukal), Světozor 26, 1891/92, s. 226; F. S. (Schulz), Zlatá Praha 9, 1891/92, s. 84 ●; ● ref. Nové barevné střeby: J. Karásek, Niva 1892, s. 319; P. Šup, Hlídka lit. 1892, s. 454; F. X. Šalda, Lit. listy 14, 1892/93, s. 9 → KP 1 (1949) ●; jc (J. Jakubec): ref. Život a smrt, NL 18. 11. 1892; ● ref. Trojí políbení: A. Schulzová, Zlatá Praha 9, 1891/92, s. 587; š. (J. Kuffner), NL 14. a 20. 10. 1892; F. X. Šalda, Lit. listy 1893, s. 102 → KP 1 (1949) ●; F. X. Šalda: ref. Studie a podobizny, Lit. listy 14, 1892/93, s. 323, 340 → KP 1 (1949); B. M.: ref. Moje sonáta, Vlasť 9, 1892/93, s. 490; ● k čtyřcátinám: E. Albert, Světozor 27, 1892/93, s. 147, 158; Zlatá Praha 1893 (zvláštní dvojčíslo 13–14); Světozor 1893 (zvláštní č. 13); S. Čech, NL 15. 2. 1893; J. S. Machar, Nové proudy 1893, s. 65 → Knihy fejetonů 1 (1901) ●; ● ref. Potulky královny Mab: J. J. Veselý, Vlasť 10, 1893/94, s. 274; F. V. Krejčí, Lit. listy 15, 1893/94, s. 84, 103 ●; ● ref. Okna v bouři: -a- (F. V. Vykoukal), Světozor 28, 1893/94, s. 479; F. V. Krejčí, Lit. listy 15, 1893/94, s. 375; K. Dostál, Hlídka lit. 1894, s. 371; Jacques, NL 14. 9. 1894 ●; V. Lefler: Julian Apostata, Vlasť 10, 1893/94, s. 552; ● ref. překl. Moderní básníci francouzští: J. J. Veselý, Vlasť 10, 1893/94, s. 844, 948; S. Bouška, Hlídka lit. 1894, s. 327; J. Karásek, Rozhledy 4, 1894/95, s. 230 ●; J. Karásek: ref. ant. J. V. jako učitel lidstva a J. V. jako básník milostný (ed. H. V. Wunsch), Lit. listy 15, 1893/94, s. 11 a 175; A. Procházka: Kapitoly z patologie českého života dnešku, tamtéž, s. 27 → Polemiky (1913); Z. Przesmycki-Miriam in Antologie z básní J. V. (1894); T. G. Masaryk: Několik myšlenek o literárním eklekticismu (Twardowski), Naše doba 2, 1894/95, s. 314, 385 + (šifra T. G. M.) Za

Vrchlický

dvě léta (ke sbírkám z 1893–94), tamtéž, s. 558, 659; F. S. (Schulz): ref. Kytky aster, Zlatá Praha 12, 1894/95, s. 48, 57, 71; Kj. (F. V. Krejčí): ref. Okna v bouři, Kytky aster, Rozhledy 4, 1894/95, s. 33; ● ref. překl. Tři knihy vlašské lyriky: F. X. Šalda, Rozhledy 4, 1894/95, s. 740 → KP 2 (1950); A-a. (A. Procházka), Lit. listy 16, 1894/95, s. 107, 201 ●; ● ref. Nové zlomky epopoje: Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 4, 1894/95, s. 419; F. S. (Schulz), Zlatá Praha 12, 1894/95, s. 93, 108; K. Doštal, Hlídká lit. 1895, s. 256 ●; E. Krásnohorská: ref. Kytky aster, Nové zlomky epopoje, Osvěta 1895, s. 176; ● ref. Než zmlknu docela: J. K. (Kvapil), Zlatá Praha 12, 1894/95, s. 382; -a- (F. V. Vykoukal), Světozor 29, 1894/95, s. 334; A. Kolísek, Vlast 12, 1895/96, s. 87 ●; J. Karásek: K otázce, jak překládati, Lit. listy 16, 1894/95, s. 387; S. Bouška: ref. překl. Z cizích Parnasů, Tři knihy vlašské lyriky, Hlídká lit. 1895, s. 326; J. Mach: O antických motivech J. V., Program realky a vyššího gymnázia v Chrudimi (1895); ● ref. překl. Ch. Baudelaire: Alap (A. Procházka), Lit. listy 17, 1895/96, s. 2; F. X. Šalda, Rozhledy 5, 1895/96, s. 25, 70 → KP 2 (1950); J. Karásek, Niva 6, 1895/96, s. 29 ●; E. Krásnohorská: J. V., in České básnictví posledních dvou desetiletí, Osvěta 1895, s. 1022 a 1896, s. 55, 160; B. Ptáčník (F. X. Šalda): ref. Písně poutníka, Lit. listy 17, 1895/96, s. 348 → KP 3 (1950); L. Šolc: Příspěvky k ocenění antiky v básních J. V., Naše doba 3, 1895/96, s. 974 a pokr.; ● ref. Epponina: -r. (R. J. Kronbauer), Hlas národa 14. 11. 1896; J. K. (Kvapil), Zlatá Praha 14, 1896/97, s. 24 ●; J. Hilbert: V – foot-ball, Volné směry 1, 1896/97, s. 42 → Spisovatelé a vlast (1941), k tomu an., Lit. listy 18, 1896/97, s. 64; V. Dyk: Mládež football, Studentský sborník 1897, s. 32; B. Ptáčník (F. X. Šalda): ref. Poslední sonety samotáře, Lit. listy 18, 1896/97, s. 7, 32 → KP 3 (1950); ● ref. Marie Calderonová: J. K. (Kvapil), Zlatá Praha 14, 1896/97, s. 287; K. (F. V. Krejčí), Rozhledy 6, 1896/97, s. 704 ●; ● ref. Nové studie a podobizny: Quidam (F. X. Šalda), Lit. listy 18, 1896/97, s. 328 → KP 3 (1950); Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 6, 1896/97, s. 797; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 31, 1896/97, s. 406 ●; ● ref. Skvrny na slunci, Pavučiny: P. Maternová, Ženský svět 1, 1896/97, s. 207; D., Rozhledy 6, 1896/97, s. 1044; -zjz-, Lumír 26, 1897/98, s. 10, 22 ●; ● ref. Láska a smrt: F. X. Š. (Šalda), Lit. listy 19, 1897/98, s. 69 → KP 3 (1950); N-K (J. Kamper), Čes. revue 1, 1897/98, s. 615; -z-, Lumír 26, 1897/98, s. 96; K. K. (Kamínek), MR 1897/98, sv. 7, s. 95; K. (F. V. Krejčí), Rozhledy 7, 1897/98, s. 273; ECH (V. Štech), Zlatá Praha 15, 1897/98, s. 46 ●; ● ref. Bar Kochba: J. K., Lumír 26, 1897/98, s. 143, 155; D., Rozhledy 7, 1897/98, s. 950; -a- (F. V. Vykoukal), Světozor 32, 1897/98, s. 165; Quidam (F. X. Šalda), Lit. listy 19, 1897/98, s. 246 → KP 4 (1951); J. Karásek, MR 1898, sv. 8, s. 136; F. Zákrejs, Osvěta 1898, s. 825 ●; ● ref. Král a ptáčník: F. X. Š. (Šalda), Lit. listy 19, 1897/98, s. 214 → KP 4 (1951); -z-, Lumír 26, 1897/98, s. 192; K. K. (Kamínek), MR 1897/98, sv. 7, s. 179; -r. (R. J. Kronbauer), Hlas národa 22. 2. 1898 ●; ● ref. překl. Moderní básníci anglič-

tí: F. X. Š. (Šalda), Lumír 27, 1898/99, s. 274 → KP 4 (1951); J. Karásek, Lit. listy 20, 1898/99, s. 33; K., Čes. revue 2, 1898/99, s. 742 ●; ● ref. Překročen zenit: -a- (F. V. Vykoukal), Světozor 33, 1898/99, s. 550; S. (F. Sekanina), Čes. revue 3, 1899/1900, s. 354 ●; ● ref. O knihách a lidech: J. Karásek, Rozhledy 9, 1899/1900, s. 513; F. V. Vykoukal, Osvěta 1900, s. 269 ●; ● ref. V uchu Dionysiově: an. (J. Vodák), Čas 28. a 29. 12. 1900; š. (J. Kuffner), NL 29. 12. 1900; F. Zákrejs, Osvěta 1901, s. 154 ●; ● ref. Já nechal svět jít kolem: S. (F. Sekanina), Zlatá Praha 19, 1901/02, s. 456; L., Zvon 2, 1901/02, s. 418; E. Krásnohorská, Osvěta 1902, s. 444; -aprzk- (A. Pražák), Máj 1, 1902/03, s. 532 ●; ● ref. Votivní desky: M., Přehled 1, 1902/03, s. 68; A. Pražák, ČČM 1903, s. 191 ●; V. Č. (Červinka): ref. Duše – mimóza, Zlatá Praha 20, 1902/03, s. 600; ● ref. Má vlast, Duše – mimóza: A. Pražák, Máj 1, 1902/03, s. 532; E. Krásnohorská, Osvěta 1903, s. 468 ●; ● k padesátinám: V. Dyk, Přehled 1, 1902/03, s. 181; J. Voborník a F. V. Krejčí, Zlatá Praha 20, 1902/03, s. 182 a 186; -r. (R. J. Kronbauer) a F. Sekanina, Hlas národa 15., 16. a 22. 2., 1. 3. 1903; A. Pražák, ČČM 1903, s. 307, 449 ●; ● ref. Knížata: r. (F. V. Krejčí), PL 31. 10. 1903; -r. (R. J. Kronbauer), Hlas národa 31. 10. 1903; F. X. Hodač, LidN 3. 11. 1903; J. Lý (Ladecký), Zvon 4, 1903/04, s. 82, 99; -s-, Lumír 32, 1903/04, s. 59; P. (J. Pelcl), Rozhledy 14, 1903/04, s. 172; an., Přehled 2, 1903/04, s. 8 ●; ● ref. Fanfáry a kadence: -il., LidN 19. 10. 1906; -a-, Máj 5, 1906/07, s. 241; A. P. (Procházka), MR 1906/07, sv. 19, s. 55 ●; S. K. Neumann: J. V., Mor. kraj 6. 4. 1907 → Stati a projevy 2 (1966); ● ref. Godiva: K. M. Č. (Čapek Chod), Zvon 8, 1907/08, s. 157; J. Kamper, Lumír 36, 1907/08, s. 68; fs. (F. Sekanina), Máj 6, 1907/08, s. 150; Nemo (K. B. Mádl), Zlatá Praha 25, 1907/08, s. 118; V. Červinka, Osvěta 1908, s. 65 ●; A. Pražák: J. V. v posledních šesti letech své práce, Zlatá Praha 26, 1908/09, s. 289; D. Stříbrný: Historická dramata J. V. o látkách českých, Výr. zpráva státní realky v Táboře (1908 a 1909); ● ref. Loutky: J. Matějka, Lumír 37, 1908/09, s. 308; K. Weinfurter, Máj 7, 1908/09, s. 216; F. V. Vykoukal, Osvěta 1909, s. 262 ●; ● ref. Skryté zdroje: O. Šimek, Novina 2, 1908/09, s. 380; F. Sekanina, Zvon 9, 1908/09, s. 364 ●; E. Krásnohorská: Lyrická trilogie (ref. Zaváté stezky, Korálové ostrovy, Skryté zdroje), Osvěta 1909, s. 81; ● ref. Strom života: A. Novák, Přehled 8, 1909/10, s. 713; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 27, 1909/10, s. 263; F. Sekanina, Zvon 10, 1909/10, s. 318; -a-, Máj 8, 1909/10, s. 322; K. Fiala, MR, 1909/10, sv. 22, s. 330; F. V. Vykoukal, Osvěta 1910, s. 574 ●; -ejč- (J. Krejčí): ref. Skryté zdroje, Strom života, Naše doba 18, 1910/11, s. 295; ● nekrology: Máj 10, 1911/12, zvláštní číslo z 13. 9. (i sep. s tit Máj památce J. V.); F. X. Šalda, Novina 5, 1911/12, s. 649 → Duše a dílo (1913) + Čes. kultura 1, 1912/13, s. 27 → KP 9 (1954); J. Thon, Umělecký měsíčník 1, 1911/12, s. 328; V. Dyk, Lumír 40, 1911/12, s. 523 (k tomu F. X. Šalda: Viktor Dyk o J. V. r. 1903 a r. 1912, Novina 5, 1911/12, s. 523 → KP 9, 1954); K. (F. V. Krejčí) a G. Winter, PL 10. 9. 1912;

- A. Novák, P. V. (Váša) a M. Hýsek, LidN 10. 9. 1912; jv. (J. Vodák), Čas 11., 12. a 13. 9. 1912; J. S. Machar, Čas 12. 9. 1912; A. M. (Macek), PL 12. 9. 1912 → Stati o kultuře, umění a literatuře (1963); Ml. (J. Máchal), ČMF 1912, s. 468; P. Maternová, Ženský svět 1912, s. 223; F. V. Vykoukal, Osvěta 1912, s. 777; J. Folprecht, Pražská lid. revue 1912, s. 201; Středa 1912, zvláštní číslo 22–23 z 30. 10. (i sep. s tit. J. V.); F. Sekanina, Zvon 13, 1912/13, s. 19; A. Pražák, Zlatá Praha 30, 1912/13, s. 26, 40 ●; an.: Ohlas smrti J. V. v evropském tisku, Zlatá Praha 30, 1912/13, s. 22; J. Karásek ze Lvovic: Poezie J. V., Osvěta 1912, s. 724 + Drama J. V., Osvěta 1912, s. 808 + J. V. kritik a prozaista, Osvěta 1913, s. 8 + Překladatelská činnost J. V., Osvěta 1913, s. 99, vše → Tvůrčové a epigoni (1927); an. (F. Votruba): V. a Slovensko, Slovenský denník 1912, č. 175–177, 183–184, 188 → Vybrané spisy 1 (Bratislava 1954); F. X. Šalda: J. V. a kritika literární, Čes. kultura 1, 1912/13, s. 125 → KP 9 (1954); J. Borecký: J. V. a jeho poměr k slovanství, Slovenský přehled 15, 1912/13, s. 2 a pokr.; F. Husák: Česká historie v díle J. V. 1, 2, Výr. zpráva české realky v Čes. Budějovicích 1912 a 1913; A. Novák: J. V. v posledním období svého tvoření, Přehled 11, 1912/13, s. 457, 465, 483; ● ref. Meč Damoklův: F. X. Šalda, Čes. kultura 1, 1912/13, s. 249 → Duše a dílo (1913, Poznámky autorovy); Ant. Veselý, Čes. revue 1, 1912/13, s. 507; R. Medek, MR 1912/13, sv. 26, s. 214; M. (V. Martínek), MSIR 9, 1912/13, s. 203; L. N. Zvěřina, Osvěta 1913, s. 149 ●; ● ref. Prodavač biblí: F. X. Š. (Šalda), Čes. kultura 1, 1912/13, s. 95 → KP 9 (1954); Tristan (V. Friedl), Zvon 13, 1912/13, s. 182 ●; F. Kubka: Antika v díle J. V., Zvon 14, 1913/14, s. 389, 415 + Studie o poměru J. V. k M. Lenauovi, ČMF 4, 1914/15, s. 27, 111; J. Thomayer: Vzpomínky klatovské, Zvon 15, 1914/15, s. 57, 78 + Pražské vzpomínky, Zvon 17, 1916/17, s. 21, 78; F. Strejček in Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880 (1915); A. Novák: Tři studie o J. V., in Zvony domova (1916) + Návrat k V., Národ 1917, s. 496 a pokr.; K. V. Adámek: Bohumil Adámek a J. V. (i o kosp.), Zlatá Praha 1917, s. 442 a pokr.; F. X. Šalda: Dvě rozhodná léta v životě J. V.: 1875–1876, in Dopisy J. V. se Sofií Podlipskou... (1917) → KP 10 (1957) + Ještě V., Tribuna 1. 10. 1922 + Dílo J. V., Tribuna 25. 2. 1923, oboje → KP 12 (1959); F. A. Vondruška in V údolí světla a stínu (1922); F. Pražák: Dítě a dětství v poezii J. V., Zlatá Praha 1922, s. 382, 412, 434; O. Donath in Židé a židovství v české literatuře 19. století 1 (1923); A. Novák: Nové tažení proti J. V., Lumír 53, 1926/27, s. 98 (k tomu F. X. Šalda: V. da capo čili Staré a nové formy nesmrtnosti, Tvorba 1, 1925/26, s. 197 → KP 13, 1963); J. Máchal in Boje o nové směry v české literatuře 1880–1900 (1926); A. Pražák: Palacký, V. a pokus o legendu věku, Samostatnost 21. 5. 1926 → Míza stromu (1940); P. Fraenkl: Masaryk a V., Masarykův sborník 2 (1927); Lit. rozhledy 12, 1927/28, zvláštní číslo 1 (i sep.); K. D. Balmont: Svátek srdce, Lumír 54, 1927/28, s. 80; O. Fiala: Vittoria Colonna od J. V. a přátelství básníkovy se Sofií Podlipskou, ČNM 1928, s. 135; G. (F. Götz): J. V., NO 17. 2. 1928; A. Novák: Kniha básníkovy poledne (Život a smrt), Lumír 55, 1928/29, s. 8 + Rozbor V. veselohry Rabínská moudrost, Xenia Pragensia Ernesto Kraus... oblata (1929); K. Polák: Dva překlady Fausta, ČMF 16, 1929/30, s. 28, 138; J. Mukařovský: Varianty a stylistika (varianty sbírky Z hlubin), sb. Studie a vzpomínky prof. dr. Arne Novákovi k 50. narozeninám (Vyškov 1930) → Kapitoly z české poetiky 1 (1948); F. X. Šalda: V. intimní, ŠZáp 3, 1930/31, s. 73, 123; ● ref. Kvítí Perdity: Ad. Veselý, Lumír 57, 1930/31, s. 50; P. F. (Fraenkl), Naše doba 38, 1930/31, s. 374; F. X. Šalda, ŠZáp 3, 1930/31, s. 187; V. Brtník, Venkov 2. 1. 1931; K. Polák, PL 21. 6. 1931 ●; F. X. Šalda: Dva básnické osudy: Josef V. Sládek a J. V., ŠZáp 4, 1931/32, s. 337 → O předpokladech a povaze tvorby (1978); F. Strejček: O Vrchlického, Zvon 32, 1931/32, s. 720; J. Sajíc: Dramatický svět J. V., Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 299 a pokr.; A. Novák: V. a Goethe, Goethův sborník (1932) + Dvacet let od smrti J. V., LidN 9. 9. 1932 + U sarkofágu J. V., Lumír 1932, s. 1 → Duch a národ (1936); B. Slavík: V. v kritice let devadesátých 1892–1898, Archa 1932, s. 232 (i sep.); J. Kvapil in O čem vím (1932); V. Tichý: J. V. a C. F. Meyer, ČMF 1932, s. 280; F. Sekanina: J. V., národní básník, Nár. politika 17. 2. 1933; J. Weil: J. V., RP 19. 2. 1933 (k tomu an., PL 21. 2. 1933); K. Hovorka in Jirásek, V., Jelínek. O jejich přátelství (1933); Ant. Procházka: Poznámky k srovnávacímu studiu díla J. V., ČMF 1933, s. 154, a 1934, s. 127; V. Černý: Don Juan Vrchlického, LF 1933, s. 37 + Španělská dramata J. V., LF 1934, s. 162 + Drobná literární žeh V. ze Španělska, LF 1935, s. 40; B. Vydra: V. a Poláci, Výr. zpráva Obchodní akademie v Praze-Karlíně (1934, i sep.); V. Tichý: Šumavská idyla J. V., ČMF 1936, s. 142, 243 + Apeninská idyla J. V., ČMF 1936, s. 247 + J. V. překlady P. B. Shelleye, ČMF 1937, s. 230, 362 (i sep.); ● k 25. výr. úmrtí: A. N. (Novák) a J. Kvapil, LidN 9. 9. 1937; G. (F. Götz), NO 9. 9. 1937; -á- (J. Rybák), RP 9. 9. 1937; B. Václavek, Mor. večerník 12. 9. 1937 → Literární studie a podobizny (1962); K. Bednář, Rozhledy 1937, s. 37; J. Fučík, Tvorba 1937, s. 577 → Stati o literatuře (1951); S. K. Neumann, Tvorba 1937, s. 600 ●; A. Novák in Ruchovci a lumírovci v boji proti křivdě a za právo (1938); J. Baborová: Výročí činu (V. a Michelangelo), KM 1939, s. 355; K. Šebor: Hlavní biblické motivy v básnickém díle J. V., Vlast 1939, s. 97 (i sep.); F. Halas: Lyrik, in J. V.: Strom života, Meč Damoklův (1941) → Imagena (1971); T. Vodička: Neznámý V., Akord 9, 1941/42, s. 341; K. Resler: Původská práva po J. V. 1912–1942, Právní praxe 1942 (i sep.) → sb. Čes. bibliofil Jaroslavu V. (1945); J. Hájek: Živý V., LidN 17. 2. 1943 → Letorosty (1974); K. Janský: Besedování s vydavateli (zásahy v edicích M. Novotného a J. Voborníka), LidN 6. 7. 1943; Ant. Veselý: J. V., in Neblednoucí podobizny (1946); V. Tichý: Svatopluk Čech a V., sb. Svatopluku Čechovi (1946) + Pantoum u J. V., LF 1946, s. 246 + Gazel J. V., LF 1947, s. 121; A. Novák: J. V. jako básnický

a kritický vykladač literatury, Ročenka Masarykovy univerzity 20 (1947) → Zoufalství a víra (1947); O. Králík: J. V., Osvobozený našinec 7. 9. 1947 → Platnosti slova (2001); J. Brambora: Šalda a V., KM 1947, s. 449; K. Linhart: Narození J. V., Lounský kraj 13, 1947/48, s. 5; J. Ludvíkovský: Dvojití setkání. V. a Lucretius, Masaryk a Platon, LF 1948, s. 244; V. Černý: J. Vrchlického Cid v zrcadle španělských romancí, Slovesná věda 2, 1948/49, s. 143; V. Tichý: Ritornel J. V., Slovesná věda 3, 1949/50, s. 186 + S. K. Neumann a J. V., tamtéž, s. 232; A. Bejblík: Ženské postavy ve V. dramatu, LF 1950, s. 262; A. Pražák: Herites a V., Slovesná věda 1951, s. 35; M. Ivanov: J. V. jako kritik soudobé společnosti, NŽ 1952, s. 1898; K. Krejčí: Historické cykly J. V., ČLit 1953, s. 15 → Česká literatura a kulturní proudy evropské (1975); Z. Vančura: Vzpomínky na J. V. jako na překladatele z angličtiny, ČMF 1953, s. 129 → Pohledy na anglickou a americkou literaturu (1983); V. Nezval: K jubileu J. V., LitN 1953, č. 9; M. Jungmann: J. V., Literatura ve škole 1953, s. 37; B. Křemenák: Slovanství J. V., Slovanský přehled 1953, s. 62; J. Hrabák in J. V. – Eduard Albert (1954) → Jedenáct století (1982); K. Krejčí: České látky v díle J. V., in J. V.: Mýty, Selské balady, Má vlast (1955); M. Pišut: J. V., Literární studie a portréty (Bratislava 1955); J. Magnuszewski: J. V. v Polsce, Česko-polský sborník vědeckých prací (1955); V. Čermák: J. V. prvotiny v Blahověstu, Duchovní pastýř 1956, s. 135; V. Kafka: Poznámky o jazyce J. V., Čes. jazyk 1956, s. 128; V. Tichý: Žurnalistická činnost J. V., ČLit 1956, s. 61; O. Bartoš: V. o Mickiewiczovi, Slavia 1957, s. 391; E. Hodoušek: V. překlady z Calderóna, ČMF 1958, s. 145; M. Ivanov: O některých názorech J. V. na umění, AUC Praha. Philologica 1959, č. 1, s. 51; V. Tichý: Giosuè Carducci v díle J. V., ČMF 1961, s. 88 (k tomu J. Bukáček, tamtéž, s. 179); J. Pechar: Poezie V. Huga v překladech J. V., SaS 1961, s. 186; J. Brabec: O básnickém díle J. V., ČLit 1962, s. 308; F. Buriánek in Literární Klatovy (1962); V. Tichý a J. Moravec in kat. J. V. v Lužanech (1962); V. Tichý: Závěrečný doslov k básnickému dílu J. V., in J. V.: Žeň času (1963); L. Lantová: Dílo J. V. v kritických bojích devadesátých let, ČLit 1964, s. 353; J. Brabec in Poezie na předělu doby (1964); J. Brabec, J. Brukner: Čtyři poznámky o V., in J. V.: Host na zemi (1966); L. Lantová: J. V. a kritika u lumírovců, in Hledání hodnot (1969); M. Lomičová: J. V. a česká technika, sb. Sto let České vysoké školy technické v Praze (1869–1969) (1969, s. 269); J. Polák: Šedesát let od smrti J. V. a J. V. Sládka, ČLit 1972, s. 563; R. Štastný: J. V. a J. E. Vocel, Čes. jazyk a literatura 23, 1972/73, s. 34; Z. Pešat in J. V.: Básně (1973); M. Krušichová: Barbora Dvořáková (1849–1941). Písemná pozůstalost (V. ošetřovatelky) (LA PNP 1975); V. Závada: J. V., Lit. měsíčník 1975, č. 1 → Krajina a lidé mého srdce (1975); J. Med: J. V. a česká literární dekadence, ČLit 1975, s. 541; D. Moldanová: Epika J. V. a jeho Selské balady, ČLit 1981, s. 15; R. Havel: Mistr formy, in J. V.: Zahradra slov (1983); V. Stejskal: Hle-

dání J. V., in J. V.: Před branami Eldoráda (1983); M. Blahynka: Básníkovo tvůrčí znovuzrození v lásce, in J. V.: Má nejdražší přítelkyně (1983); M. Svatoš: Básník a vědec (J. V. a J. Král), Literárněvědný sborník PNP (1984, s. 118); D. Moldanová: J. V., Selské balady, sb. Rozumět literatuře (1986); F. Buriánek: Klatovská kapitola J. V., in Z poetického Pošumaví (1987); A. Stich: J. V. a novodobá technicko-průmyslová civilizace, sb. Průmysl a technika v novodobé české kultuře (1988) → Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi (1996); J. Janáčková: Z geneze Meče Damoklova, ČLit 1990, s. 235; zp. (Z. Pešat) in Slovník básnických knih (1990), Duch a svět, Hořká jádra, Okna v bouři, Strom života, Zlomky epopoje; B. Balajka: Svár V. s dobou, Tvar 1992, č. 39; E. Wiczazová: V. vidění věků, Českožidovský almanach 5755 (1994/95), s. 72; L. H. Augustin (L. Hlaváček): J. V. novoromantik a demokrat, Denní Telegraf 5. 2. 1994; J. Pechar: Šalda a V., sb. Kontext, překlad, hranice (1996) → Interpretace a analýza literárního díla (2002); S. Batůšek: Prátelství básníků (J. V. a S. Bouška), Akord 1996, s. 506; B. Althaus: J. V.'s Dichtung und Friedrich Nietzsche, sb. Bohemistisches Symposium am Slavisch-Baltischen Seminar der Universität Münster (1997); F. Větička: V. a Konopnicka, Opera slavica 1997, s. 44 + Loutka a loutky, tamtéž 1998, s. 42; H. Schmidová: Básnická a malířská obraznost v poezii J. V., ČLit 1998, s. 86; J. Janáčková: F. V. Krejčí ve sporech s V., ČLit 1998, s. 24 → sb. Za F. V. Krejčím (Čes. Třebová 2001); Z. Pešat: Z kapitoly české programové kritiky: F. X. Šalda a J. V., ČLit 1998, s. 229; J. Jiránek: Fibichova a V. Hippodamie – dílo muzeální nebo aktuální?, LitN 1998, č. 36; J. Gbúr in Hviezdoslav a česká poezia (Prešov 1998); J. Jandová: J. V. a italská poezie jeho doby (Italský kulturní institut 1998, Collana di Italianistica sv. 3); M. Červenka: V. překlady Maeterlincka a počátky symbolismu, SaS 1999, s. 176 → Březinové studie (2006); H. Schmid: Die Hussitenliteratur bei J. V., sb. Tschechisches Barock – České baroko (Frankfurt n. M., Bern, New York, Paříž, Vídeň 1999, s. 261); J. Kudrnáč, M. Červenka: Komentář, in J. V.: Intimní lyrika (2000); D. Vlašínová: Čeští svěťci v díle J. V., sb. Pohledy na českou literaturu dvou století (2000); Z. Pešat: Úloha hudebních motivů ve V. lyrice, sb. Literární věda osudem i tvorbou, SPFF Ostrava, lit. věda č. 4 (2000) + Co dal J. V. devadesátým letům 19. století, sb. Septuaginta Paulo Spunar oblata (2000); P. Zajac: J. V., moderna a konec storočia, ČLit 2002, s. 625; M. Pohorský: Erotické intermezzo J. V., in J. V.: Sny o štěstí (2004); J. Kudrnáč: Dvojitý zpracování antického mýtu v českém dramatu přelomu 19. a 20. století: J. V. a Jiří Karásek ze Lvovic, sb. Druhý život antického mýtu (2004); V. Křivánek: Dnes o mně mlčí se. J. V. a citová výchova generace 90. let, Tvar 2005, č. 12; K. Kolařík in Poetika druhého básnického období Jiřího Karáska ze Lvovic, ČLit 2005, č. 3; P. Kovařík in Literární otazníky. Mýty, záhady a aféry 2 (2005); M. Gaži in Hercynský hvozd: Končiny literární 2, Souvislosti

2005, ř. 3; H. Schmid: J. Vrchlickýs „historische Dramen“ im Streit zwischen Nationalismus und Kosmopolitismus, sb. Mezi texty a metodami (2006).

zp

Antonín Jaroslav Vrřátko

* 29. 5. 1815 *Staré Benátky*

(Benátky nad Jizerou)

† 19. 12. 1892 *Praha*

Literární historik a editor české literatury, znaleč řeckých dějin, filozofie a kultury; autor konvenčních romantizujících povídek s náměty z českých dějin, historických a didaktických básní, překladatel.

Otec byl měřtanem a hrnčářem. V rodišti V. získal základní vzdělání; v pozdějších letech přispíval k národnímu probuzení svého rodného města (např. se 1846 podílel na zdejší české inscenaci opery G. Donizettiho Marie, dcera pluku). 1827–33 absolvoval německé gymnázium v Mladé Boleslavi (jeho národní uvědomění probudily návštěvy vlasteneckého kaplana J. B. Vlěka v Benátkách n. J.). Poté vystudoval v Praze tzv. filozofii (1833–35) a práva (1835–39). O prázdninách 1837 podnikl s přítelem F. L. Riegrem cestu po Moravě, Dolních Rakousích, Uhrách, Haliči a Slezsku, během níž se setkal s předními představiteli slovenské literatury. Za studií se pokoušel o literární práci, publikoval v časopisech a v almanachu Vesna, o jehož vydávání se s B. Jablonským zasadil. 1840–47 působil jako vychovatel v rodině barona F. Hildprandta v Blatné a ve Slabcích u Rakovníka; během této doby častěji pobýval v Itálii, hlavně v Benátkách a ve Florencii (přechodně tu vyučoval pět synů rakouského místokrále arciknížete Rainera). 1847–51 byl vychovatelem v rodině hraběte Harracha. Po celý čas svého pedagogického působení v tomto prostředí usiloval o získání šlechty pro českou národní věc (učil českému jazyku, seznamoval s českými dějinami a kulturou starších dob i se soudobými vlasteneckými snahami). Po 1851 se vrátil do Prahy a věnoval se soukromému bádání a spisovatelství. 1853 byl zvolen za člena muzejního Sboru pro vědecké vzdělávání české řeči a literatury a 1854 mimořádným členem KČSN (v obou institucích přednášel o vlastních objevech, popularizoval staročekské písemné památky, řeckou filozofii, náboženství aj.). Po smrti V. Hanky 1861 mu bylo nabídnuto místo hlavního knihovníka

Muzea Království českého, které vykonával až do své smrti, 1861–64 zároveň redigoval Časopis Muzea Království českého (ČČM). Funkcemi v četných organizacích a spolcích se podílel na českém vědeckém a kulturním životě: 1864 byl spoluzakladatelem matiční komise pro vědeckou činnost a v 70. letech členem komise pro vydávání starší české literatury, dále byl členem ČAVU, Ústřední matice školské a komise pro odborné názvosloví učebnic pro české školy, pracoval ve Sboru pro zřízení Nár. divadla, ve výboru Matice divadelní, ve Svato-boru; 1855 se ujal redakce památníku na oslavu příjezdu rakouského císaře a jeho manželky do Prahy (Perly české), 1867 se účastnil pouti českých politiků a kulturních pracovníků na moskevskou národopisnou výstavu. – Zemřel na následky zranění při střetu s fiakrem, pohřben byl na Olřanských hřbitovech.

Ve 30. letech V. uveřejnil několik básní s příležitostnou nebo vlastenecky historickou tematikou. V 60. letech vydal sbírku původních básní pro děti a mládež *Sedmikrásky*, kterou doplnil ukázkami ze starší české literatury. Výchovné básně a didaktická říkadla usnadňující nácvik mluvnických jevů uveřejňoval také v časopise Škola a život (verřoval i v knize *Vodopis Království českého...*). Více ambicí vkládal do svých původních povídek uveřejněných v časopise Květy a v almanachu Vesna a námětově čerpajících z českých dějin: *Liběna z Doupova z časů Vladislava II.*, *Kouzelnice Černoborka* (zdramatizována J. N. J. Šantlem, prem. 1846), *Snoubenci dražičtí z doby Karla IV.* a *Dívka z lesů aneb Poslední doby Rastislava Moravského z 9. století*. (Povídka Kletba, rovněž připravená pro almanach Vesna, byla cenzurou zkonfiskována.) Všechny vycházejí z triviální rytířské prózy kombinované s novodobými romantizujícími, případně sentimentálními prvky (motivy tajemství, rozervanosti, postavy mnicha, kata, poustevníka, motta z romantických skladeb soudobé literatury v čele jednotlivých kapitol apod.); soukromé, zvláště milostné osudy postav v nich většinou zastíňují matně načrtnuté historické pozadí. Pro své konvenční rysy, zejména psychologickou nepravděpodobnost děje a postav, byly také kritikou odmítnuty (např. F. Palackým v ČČM 1837). V dalších letech se V. beletrii věnoval jen okrajově: jediný pokus o beletristický cestopis *Dopisy a popisy zimního cestovatele* nepřekročil hranice dobově konvenčního mode-

lu tohoto žánru; povídka *Jan Šťastný* byla koncipována jako beletristický úvod ke studii o J. Gutenbergovi (Vlastimil 1840), v níž V. dokazoval český původ vynálezce knihtisku; práce vzbudila ohlas i v zahraničí. Ojedinele překládal beletrii (J. W. Goethe, C. Goldoni, A. Kotzebue, ukázky z Pančatantry), od 50. let se věnoval více odborné práci. Patřil mezi přední znalce řeckých dějin a kultury u nás; publikoval několik studií o řecké literatuře (např. *O národním básnictví vůbec a o řeckém zvlášť*, Příloha ku Květům 1837), o dějinách, náboženství a filozofii (ČČM 1859–61). Pořídil též překlad Aristotelových Kategorii. Problematice české a slovanské literatury věnoval populárně-vědeckou studii v romanticky nacionálním duchu *O prstonárodní poezii slovanské* (Příloha ku Květům 1839; částečně překlad z polštiny). Od 50. let publikoval kritické edice starší české literatury doplňované literárněhistorickými studiemi: z muzejního rukopisu vydal tiskem *Knihy naučení křesťanského T. ze Štítného*, četné edice a pramenné práce otiskl v ČČM (vydal zde také korespondenci osobností národního obrození a několik povahou kompilačních cestopisných studií z asijského prostředí). V. inicioval fotografické vydání RK a doprovodil je úvodem a podrobným, byť ne vždy správným kritickým komentářem (dosavadní různocnění a vlastní výklad jednotlivých veršů). Později polemizoval s odpůrci pravosti RKZ, především s J. Gebauerem (Nár. listy 1886); právě V. fotografické vydání RK však upozornilo jeho odpůrce na některé nesrovnalosti a stalo se jedním z impulsů pro obnovený výzkum pravosti RKZ na konci 19. století.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Benátský, Jar. Benátský, J. V. Benátský; A. J. V., A. V., B-ý, -k-, ...k., R. ■ PŘÍSPĚVKY in: ČČM (1859–87; 1859 O jednotě a škole Pythagorejské; 1861 Amand Polan z Polandsdorfu, *Knihy* „bíla na puohony k svědomím“; 1862 Asebeth, *Život Josefa*, Příspěvky k polyglottě RKZ; 1863 Apollon, *kral Tyrský*; 1864 Ludvíka z Pernštejna naučení rodičům, jak od nich zvedenu býti sobě žádá, *Prameny k životopisu Václava Hájka z Libočan*; 1870 Vzájemné dopisy Václ. Hanky a Jos. Dobrovského; 1871 Hanka a Dobrovský v poměru k sobě a k RKZ; 1873 Zprávy cestovatelův orientálských věku 14. o „Městě nebeském“ a jezeru „Ši-hu“. Co doplňky k Marku Polovi, *Pohledy do velkoříše mongolské*. Na základě cestopisu Marka Polova; 1874 Zlomky tábořské; 1879 Dopisy Františka Palackého k Janu Kollárovi; 1880 Dopisy Josefa Jungmanna k Janu Kollárovi; 1881 Dopisy kněze Dominika Kinského

k Václavu Hankovi); Čes. včela (1835); Květy (1835–44; 1837 P Kouzelnice Černoborka, P Liběna z Doupova, O národním básnictví vůbec a o řeckém zvlášť in Příloha ku Květům; 1839 O prstonárodní poezii slovanské in Příloha ku Květům; 1844 Dopisy a popisy zimního cestovatele); Lumír (1853); Nár. listy (1886, Na obranu RKZ); Osvěta (1874, 1887; 1887 překl. J. W. Goethe: Poutník); alm. Perly české (1855); Politik (1878); alm. Pomněnky (1841); Sborník učitel'ský; Škola a život, příl. Štěpnice (1855–61); alm. Vesna (1837–39; 1837 P Snoubenci dražičtí; 1838 P Dívka z lesů aneb Poslední doby Rastislava Moravského); Vlastimil (1840, P Jan Šťastný a Historicko-kritická úvaha týkající se vynálezce umění knihtiskařského); – posmrtně: Vitrnka (1927); ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce ze společenských věd*: Poslání vysoce důstojnému, veleučenému pánu, panu Josef. Šteigrovi, děkanu benátskému, na den slavných jmenoviny roku 1838 (B 1838); Prání vedudstojnému a vysoce učenému pánu, panu Jos. Šteigrovi, ctihodnému děkanu benátskému, k slavným jmenovinám posláno roku 1840 (B 1840); Sedmikrásky (BB pro ml. a výňatky ze starší čes. literatury, 1864); – posmrtně: Jan Šťastný. Upomínky na věk patnáctý (P 1930 ← Vlastimil 1840). – *Překlady*: A. Kotzebue: Belův outěk (1837); Aristoteles: Kategorie (1860); Opice a krokodýl aneb Muž nebuď otrokem své ženy! Báje indická ze sbírky Pančatantra (1881); C. Goldoni: Pamela (1887, na motivy R. S. Richardsona). – *Ostatní práce*: Vodopis Království českého ku prospěchu mládeže československé (1861 ← Škola a život, příl. Štěpnice 1856). ■ KORESPONDENCE: A. Mattuška: O literárních stycích A. J. Vrtátka s Jar. Pospíšilem (Pospíšilovi b. d. a z 1840), Lit. listy 1884, s. 144; E. Šebesta: Několik dopisů J. E. Purkyňovi z let 1837–1848 (z 1845), Zvon 10, 1909/10, s. 229; in K. A. Vinařického Korespondence a spisy pamětní 3 (Vinařickému z 1854; 1914, ed. V. O. Slavík); in J. E. Purkyň: Korespondence 1 (Purkyňovi z 1841–47; 1920, s. 185, ed. J. Jedlička); J. Pešek: Z galerie českých nakladatelů (J. Pospíšilovi z 1837, 1840 a b. d.), Lit. rozhledy 10, 1925/26, s. 338, a 11, 1926/27, s. 5 a 32. ■ REDIGOVAL časopis: ČČM (druhé čtvrtletí 1861–1864); *almanach*: Perly české (1855). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Rukopis kralodvorský. Vydání fotografické s úvodem, vysvětlujícím popisem a opraveným čtením (1862); Dopisy Václ. Hanky a Jos. Dobrovského (1871, rozšř. ← ČČM 1870); T. Štítný ze Štítného: *Knihy naučení křesťanského*. Z rukopisu muzejního (1873). ■

LITERATURA: ● ref. překl. A. Kotzebue: Red., Čes. včela 1837, s. 96; i (V. Filípek), Květy 1837, příl., s. 24 ●; F. P. (Palacký): ref. Snoubenci dražičtí, ČČM 1837, s. 130; ● ref. Dívka z lesů...: K-č-k, Bohemia 16. 3. 1838; F. P. (Palacký), ČČM 1838, s. 121; J. K. T. (Tyl), Čes. včela 1838, s. 103; J. J. K. (Kolár), Ost und West 1838, s. 149 ●; K. S. (Sabina): ref. Jan Šťastný, Ost und West 1840, Beilage zu Ost und West, s. 139; K. Vinařický: Übersicht der böhmischen Literatur vom Jah-

re 1836 bis Ende 1840, Ost und West 1842, s. 142; an.: ref. Sedmikrásky, Kritická příl. k NL 1864, s. 48; J. Gebauer: Poznámky k diskusi o RK a RZ, Athenaeum 3, 1885/86, s. 393; =: A. J. V., Zlatá Praha 1886, s. 254; K. Černý: Příspěvky ke kritice a výkladu Tómy ze Štítného Knih naučení křesťanského, LF 1888, s. 114 a pokr.; J. Neruda: A. J. V., Humorist. listy 1890, č. 45 → Podobizny 4 (1957); ● nekrology: an., NL 20. 12. 1892; an., Čas 1892, s. 824; an., Lit. listy 14, 1892/93, s. 57; an., Zlatá Praha 10, 1892/93, s. 72; an., Světozor 27, 1892/93, s. 72; J. L. Turnovský, Osvěta 1893, s. 171; an., Zábavné listy 1893, s. 166 ●; K. Jireček in P. J. Šafařík mezi Jihoslovany (V. jako muzejní knihovnik), Osvěta 1895, s. 391; an.: A. J. V., Náš domov 1900, s. 289; K. Hikl: Kritické poznámky k básnické činnosti Kollárově (k V. ed. korespondence), LidN 18. 10. 1917; an.: O rodině A. J. V., Zvon 18, 1917/18, s. 644; O. Jiráni: Klasická filologie v Muzejníku, ČNM 1926, s. 148; J. Volf: Z prázdninových potulek A. J. V. r. 1836, Vitrinka 5, 1927/28, s. 34; F. Strejček in Naši buditelé v Benátkách nad Jiz. (1936, s. 18); m. n. (M. Novotný): 125 let od narození A. J. V., LidN 29. 5. 1940; bs. (B. Slavík): Vzpomínka na A. J. V., LidN 19. 12. 1942; B. Němcová in Listy 2 (1952, s. 80); J. Vik: A. J. V., in Benátky nad Jizerou (1953, s. 141); Purkyně v českém národním obrození, sb. J. E. Purkyně (1969, s. 141, ed. V. Kruta); F. X. Halas: Z neznámé korespondence Jana Evangelisty Purkyně, Universitas 1987, č. 3.

lk

Jiřina Vrtišová

* 22. 9. 1901 *Přibyslav*

† 13. 2. 1984 *Praha*

Překladatelka ze skandinávských literatur, jimiž se zabývala i jako recenzentka a vykladačka.

Dcera lékárníka. Studovala na reálném gymnáziu a na pražské filoz. fakultě, kde složila též knihovnickou zkoušku (ovládala kromě skandinávských jazyků též němčinu, francouzštinu a holandštinu). 1935–45 byla překladatelkou z povolání a působila jako externí lektorka pro pražská nakladatelství (zejména Družstevní práce). Ve 30. letech několikrát navštívila Skandinávii (soukromé cesty i studijní pobyt jí umožnila Českosl.-švédská společnost). Od 1945 do konce 50. let pracovala jako úřednice na ministerstvech (informací a osvěty, školství a vnitra). Zaměstnání omezilo její překladatelskou činnost, již opět zintenzivnila od 60. let. 1936–39 byla členkou (a jednatelkou) Kruhu překladatelů, pak se angažovala ve vedení překladatelské sekce Syndikátu čes. spisovatelů

a od 1949 ve vedení Kruhu překladatelů (od 1962 překladatelská sekce) při Svazu českosl. spisovatelů (byla členkou redakční rady jeho cyklostylovaného časopisu Dialog).

Od poloviny 30. let V. publikovala časopisecky (zejména v Literárních novinách) drobnější překlady či úryvky vlastních překladů severských autorů, jež uváděla do české kultury též přehledovými články o skandinávských literaturách, informacemi o literárních novinkách či recenzemi a komentáři cizích překladů. Jako překladatelka se věnovala především klasické románové tvorbě (J. Bojer, T. Gulbrandsen, G. Kamban, S. Lagerlöfová, H. Laxness, V. Moberg, M. A. Nexö, S. Undsetová aj.), ale též literatuře faktu pojednávající o historických osobnostech či událostech (N. Ahnlund, F. Bernadotte, B. Enander a F. Arnheim aj.) a pohádkám (H. Ch. Andersen, P. Ch. Asbjörnson, J. Moe); její překlady se vyznačují smyslem pro specifiku originálu a snahou jej věrně tlumočit.

PŘÍSPĚVKY in: Časopis českosl. knihovníků (1937); ELK (1936); Kritický měsíčník (1946); Lit. noviny (1934, 1939, 1946); Nár. práce (1942); Naše doba (1938–39, příl.); Naše zprávy (1939); Právo lidu (1936–37); Rudé právo (1936); sb. Poznání 3 (1938, studie Švédská literatura současné doby, Nová norská literatura); Žena a domov (1937). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: N. Petersen: Rozlité mléko (1936); V. Moberg: Vše pro blaho města (1936) + Zafaté ruce (1937); G. Kamban: Panna na Skálholtu 1, 2 (1936, s M. Polívkovou) + Vidím šírou a krásnou zemi (1938, s M. Polívkovou); J. R. Hemmer: Jitřní dar (1937); N. Ahnlund: Gustav Adolf, král švédský (1939); H. Martinson: Kopřivy kvetou (1939, verše přel. F. Branislav) + Ven do světa (1941); S. Undset: Věrná manželka (1939) + Thjodolf (1939) + Madame Dorthea (1946) + Šťastný věk, Paní Hjeldová (1970) + Byla jsem nevěrná (1976, obs. PP Paní Waagová, Cizinka, Gunvald a Emma) + Kristina Vavřincová 1–3 (1977, 1. Věmec, 2. Paní, 3. Kříž, s R. Kejlzarem, verše přel. J. Urbánková); T. O. Lökken: Vítězství Klavse Bjerga (1940); S. Salminen: Dlouhé jaro (1940); B. Björnson: Bankrot (1941, prem. 1940); I. Lo-Johansson: Dobrou noc, země (1941, verše přebásnil F. Branislav); J. Bojer: Královi chlupci (1941); A. Lyttkens: K večeri nepřijdu (1941); P. Ch. Asbjörnson, J. Moe: Norské lidové pohádky (1941) + Veselé norské pohádky (1957) + Zámek Soria Moria (1959) + Pasáček zajců (1970) + Na východ od slunce, na západ od měsíce (1971) + O princeznách z Modrého vrchu (1973); S. Fleuron: Zajíc šedivák (1942); E. Wallquist: Lékařem mezi Laponci (1942); H. Beier: Brita (1945); F. Bernadotte: Konec Německa (1945); G. Hägg: Ze švédské samoty do USA (1945); J. Jör-

gensen: Svatý František z Assisi (1945); B. Enander, F. Arnheim: Tak vládl panský národ (1946); K. Gudmundsson: Svatá skála (1946, s P. Eisnerem); G. Scott: Světec (1946); A. Gilberg: Nejsevernější lékař (1947); J. F. Jacobsen: Barbara (1947); H. Söiberg: Země živých (1948); H. Ibsen: Peer Gynt (1948, s B. Mathesiem) + Nápadníci trůnu (1951, s B. Mathesiem); H. Ch. Andersen: Pohádky a povídky 1, 2 (1953, s O. Liškou a J. Rakem); z této publikace výbory: 1958 Princezna na hrášku, 1969 Flétnové hodiny, 1970 Cínový voják; S. Haugan: Ze země jsi vyšel (1956); H. Laxness: Salka Valka (1964); M. A. Nexö: Švéd loterista a jiné povídky (1964, s J. Rakem); T. Gulbrandsen: Věčně zpívají lesy (1969, s O. Liškou); S. Lagerlöf: Löwensköldův prsten (1971); M. Sjöwall, P. Wahlö: Záhada zamčeného pokoje (1976); S. Lidman: Já a můj syn (1974, s J. Rakem); G. Adolfsson: Zrozen v našich údolích (1980); A. Strindberg: Blázna obhajoba, Manželské historie (1984; 1. titul přel. z fr. S. Jirsa, 2. titul ze švéd. J. V.). ■

LITERATURA: P. Eisner: ref. překl. G. Kamban: Panna na Skálholtu, LitN 8, 1935/36, č. 14; G. Pallas: ref. překl. G. Kamban: Vidím širou a krásnou zemi, LidN 27. 6. 1938; -á-: ref. překl. N. Ahnlund, Naše zprávy 1939, č. 84; -Rja- (F. Rojka): ref. překl. S. Undset: Thjodolf, Čes. osvěta 36, 1939/40, s. 356; M. Dvořák: ref. překl. S. Undset: Věrná manželka, Akord 7, 1939/40, s. 37; vz. (V. Zelinka): ref. překl. T. O. Lökken, Zvon 41, 1940/41, s. 110; Filip (D. Filip): ref. překl. P. Ch. Asbjörnsen, J. Moe: Norské lidové pohádky, Úhor 1941, s. 33; G. P. (Pallas): ref. překl. J. Bojer, LidN 28. 12. 1941.

jřp

Alois Augustin Vrzal

* 14. 4. 1864 *Rataje* u Kroměříže

† 28. 10. 1930 *Rajhrad*

Překladatel ruské realistické prózy konce 19. století, literární historik věnující se zejména novější ruské literatuře, literární kritik katolické orientace.

Narodil se v rolnické rodině jako deváté dítě z dvanácti sourozenců. Vychodil 1870–76 jednotřídku v Ratajích a 1876–84 studoval gymnázium v Přerově. Už tam zaujat idejemi slovanství se iniciativně učil polsky a rusky (k tomu založený kroužek byl na škole zakázán). Po maturitě vstoupil na radu svého učitele F. Bílého do benediktinského řádu v Rajhradě a po ročním noviciátu začal studovat bohosloví: první ročník v Brně, následující tři pak soukromě (v Brně skládal veřejné zkoušky). Řeholní slib složil 1888 a přijal řádové jméno Augustin, z něhož odvodil i svůj kryptogram A. G. Stín,

pod nímž převážně publikoval své překlady. Na kněze byl vysvěcen 1889 a do 1892 působil jako lektor církevních dějin a práva pro externí studenty teologie v Brně, 1893 se stal kaplanem na řádové faře v Domašově u Brna, 1904 správcem fary v Syrovicích u Rajhradu, 1916 farářem v Ostrovačicích u Brna. Dosáhl titulu arcibiskupský rada. Do důchodu odešel 1929 stížen těžkou krční nemocí, které po roce podlehl. Hodně cestoval po evropských obrazárnách a svatých místech (do Ruska však jako katolický kněz nesměl), což ho podnítilo též k ojedinělým překladům z francouzštiny a italštiny. V posledním údobí života se uchýlil do Rajhradu, kde byl později pohřben v klášterní zahradě.

Literární činnost V. začínal už jako student teologie; psal recenze (hlavně české literatury) do Hlídky literární a poté do Hlídky (kteřou redigoval přítel ze studií P. Vychodil). V jeho textech pro Hlídku už převažoval zájem o ruskou literaturu, zvláště jeho roční přehledy literárního dění v Rusku mu pomáhaly i v přípravě dějin této literatury. V raných kritických soudech V. uplatňoval konzervativní hlediska nábožensko-moralistní a katolicky rigorózní, což se nejvýrazněji projevilo v striktních odsudcích Jiráskových prací; posudkem prvního dílu trilogie *Mezi proudy* (Dvojí dvůr) vyvolal i polemiku o pojetí postavy arcibiskupa Jana z Jenštejna. Protože V. intenzivně pociťoval nedostatek znalostí o ruské literatuře v Čechách, rozhodl se podat vedle časopiseckých referencí i její celistvější obraz. Na vesnické faře však neměl dostatek odborných knih, a tak se ve svém prvním nástinu *Historie literatury ruské 19. století* opřel o dějiny této literatury let 1848–90 ruského badatele A. M. Skabičevského, doplnil je vlastním přehledem o literatuře první poloviny 19. století a zčásti i vlastními soudy při opravě chyb i odchýlném hodnocení (jak je podával „nesnesitelný liberál“ Skabičevskij). Dílo obsahuje všeobecný přehled hlavních ruských hnutí v 19. století a historii kritiky a dále sleduje jednotlivé literární druhy (beletrii, tj. prózu, poezii a drama) a je ještě doplněno Dodatky. Přes svůj kompilační ráz se práce pro rozsah zvládnuté látky (takřka tisíc stran) naddlouho stala základním informačním kompendiem o ruské literatuře v českých zemích a V. se zařadil mezi přední znalce ruského písemnictví. Po dvaceti letech knihu následovaly *Přehledné dějiny nové literatury ruské*, jež V.

dovedl od M. Gorkého a L. N. Andrejeva přes symbolisty, futuristy, akméisty až k poválečné proletářské literatuře. Vedle poznatků ze své vlastní recenzentské i překladatelské zkušenosti zde využil i přímé kontakty s ruskými spisovateli (soubor částí zachovaných dopisů je uložen v archivu brněnské univerzity), což mu za 1. světové války přineslo i politické potíže a musel práci přerušit. I v tomto pojednání dostala přednost klasická realistická literatura před kriticky souzenými novodobými směry. Poslední čtyři kapitoly knihy V. vydal znovu samostatně s titulem *Ruská literatura v 20. století*. Ještě výraznější zásluhy si V. vydobyl svou překladatelskou aktivitou na poli ruské prózy, převážně povídky. Nejprve tlumočil jednotlivosti pro velkomeziříčské nakladatelství Šašek a Frgal a pro brněnskou Benediktinskou tiskárnu. Na intenzitě jeho činnost nabyla ve spolupráci s nakladatelstvím J. Otto, nejprve v knihovně Zlaté Prahy a pak především ve Světové a Ruské knihovně; do ní přispěl zejména překlady A. P. Čechova a V. G. Korolenka (též pro jejich Spisy). Vybíral si často knihy zabývající se duchovním náboženským životem (N. S. Leskov, S. J. Jelpatěvskij, M. Barvinskij); z takto tematicky laděných povídek uspořádal čtyřdílnou antologii *Ze života pravoslavného duchovenstva v Rusku* a další antologie vztahující se k jednotlivým svátkům (Pontský Pilát a jiné velikonoční povídky, Vánoční povídky, Velikonoční povídky). Tematické členění uchoval i u dalších souborů (Z vojenského života, Z města i vesnice); prózy méně známých i známějších současných autorů (též italských a francouzských) otiskoval časopisecky nejčastěji v Ottových Besedách lidu, brněnské Moravské orlici, ve Večerních novinách aj. Dnešní literární historie oceňuje (přes ojedinělé dobové negativní soudy) na jeho překladech plné porozumění textu, uplatnění spisovné češtiny bez rusismů (i když v dialozích dosti knižní) a věrnost originálu.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: A. G. Stín, A. G. Stív, An. Vlas, A. S. Steh, A. S. Stín, Augustin G. Stín, A. Vlas, O. S. Stín, O. Stín; A. V., F. A. V., Fr. A. V., V., V. A. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Anděl strážný* (Brno 1881–1930); *Archa*; *Besedy lidu* (1898–1915); *Besídka* (1895); *Čech* (1898–1909); *Čechie* (1902); *Čes. květy* (1901–02); *Hlas* (Brno); *Hlídka* (1896–1922, 1926–29; 1912–15 *Nábožensky mravní otázky v krásném písemnictví ruském*); *Hlídka lit.* (1885–95); *Kalendář Besed lidu* (1913); *Květy* (1898–1904); *Lid. listy* (1928); *Lit. listy*

(1892); *Litovelský kraj* (1915); *Lumír* (1898–1900); *Meditace* (1910); *Mír* (1919); *Morava* (Brno 1901); *kal. Moravan* (Brno 1915–19); *Mor. orlice* (Brno 1890–91, 1911); *Mor. revue* (Brno 1899); *Muzeum* (1927–29); *Náš domov* (Olomouc 1919, 1930–32); *Našinec* (Olomouc 1890); *Nár. listy* (1904); *Niva* (1891–97, 1910); *Nový obzor* (Olomouc 1911–13); *Nový život* (1896); *Obrození* (1912); *Obzor* (Brno 1902–06); *Otavan* (Písek 1892); *Pražské večerní noviny* (1890–95); *Rozkvět* (1910); *Selské listy* (Olomouc 1905); *Světozor* (1906, 1919); *Večerní noviny* (1891, 1894–96); *Vesna* (Brno, Vel. Meziříčí 1895); *Vlasť* (1886–87, 1915); *Volné slovo* (Kutná Hora 1895); *Zlatá Praha* (1890–98); *Ženský list* (1913). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: *Historie literatury ruské 19. století*. Dle A. M. Skabičevského a jiných literárních historiků i kritiků (sešitově od 1891; souhrnně b. d., 1897, pseud. A. G. Stín); *Alexander Sergejevič Puškin* (1899); *Nábožensky mravní otázky v krásném písemnictví ruském* (1915 ← *Hlídka* 1912–15); *Přehledné dějiny nové literatury ruské* (1926; poslední čtyři části samostatně 1926 s tit. *Ruská literatura v 20. století*); *A. P. Čechov* (1929). – *Překlady* (vesměs pseud. A. G. Stín): *I. N. Potapenko: Tím vším jsou vinny ženy!* (b. d., 1896; 1927 in *Vším jsou vinny ženy*) + *Poezie* (b. d., 1898) + *Dcera generálova* (1904) + *Poslání, V praktické službě* (1908) + *Vším jsou vinny ženy* (1927, *Spisy* sv. 2); ant. *Pontský Pilát a jiné velikonoční povídky* (b. d., 1897); ant. *Z vojenského života* (b. d., 1898); *M. V. Krestovskaja: Syn* (1898) + *Tři povídky* (1913); *M. Barvinskij: Tři příběhy svatého týdne* (1898, s překl. K. Štěpánka a A. Hušnerové); ant. *Ze života pravoslavného duchovenstva v Rusku 1–4* (1899–1900); *A. P. Čechov: Tři roky* (1899) + *Pestré povídky 1–3* (1911, 1914, 1918, s překl. jiných) + *Povídky z venkova* (b. d., 1911) + *Slabé povahy 1, 2* (1912, 1913, s překl. V. Červinky, J. K. Pojezdného, tj. J. Doležala, a B. Prusíka) + *Step a jiné povídky* (1917, s překl. V. Červinky a P. Papáčka) + *V soumraku, Chmurní lidé* (1917, s překl. V. Červinky, S. Mínařka a J. K. Pojezdného, tj. J. Doležala) + *Divadla* (1920, s překl. V. Červinky a P. Papáčka); *D. N. Mamin-Sibirjak: Světlušky a jiné povídky* (1900) + *Legendy* (1903) + *Dětské stíny* (b. d., 1910) + *Sibiřské povídky* (b. d., 1910) + *Helenčiny pohádky* (b. d., 1920); *M. Gorkij: Kresby a povídky* (1902) + *Čtyři povídky* (1902); *V. I. Němirovič-Dančenko: Výjevy z války rusko-turecké (1877–1878)* (1902); *N. S. Leskov: Duchovenstvo sborového chrámu* (b. d., 1903) + *Soborjaně* (1904) + *Nekřtěný pop a jiné povídky* (1926); ant. *Vánoční povídky* (1905); ant. *Velikonoční povídky* (1905); ant. *Z města i vesnice* (1906); *S. J. Jelpatěvskij: V domě pravoslavného jáhna* (1909); *V. G. Korolenko: Sibiřské povídky 1, 2* (1909, 1925) + *Povídky z dětského života* (1911, s překl. G. Šurana) + *Povídky ze života Malorusů doma i v cizině* (1912, s překl. G. Šurana) + *Z Povolží* (1924); *P. D. Boborykin: Zmoudřel* (b. d., 1910); *B. K. Zajcev: Vybrané povídky* (1912) + *Klid* (b. d., 1912);

Vřesnický

V. A. Žukovskij: Pohádka o carevičovi Ivanovi a Šedém vlku, Pohádka o caru Barendějovi, o synu jeho careviči Ivanovi, o chytrostech (b. d., 1912); V. Mikulič (L. J. Veselitskaja): Dvě povídky (1913); A. T. Averčenko: Veselé figurky i příběhy (1914); ant. Z ruských pohádek (1916); L. N. Andrejev: Byli jednou... (b. d., 1920); V. Krestovskij (N. D. Chvoščinskaja): Povídky a kresby (1927); N. G. Garin-Michajlovskij: Hrst povídek z ruského venkova (1927); A. N. Tolstoj: Děství Nikitovo (1928); A. Châtelain: Povídky (b. d.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: ant. Pontský Pilát a jiné velikonoční povídky (1897); ant. Z vojenského života (1898); ant. Ze života pravoslavného duchovenstva v Rusku 1–4 (1899–1900); ant. Vánoční povídky (1905); ant. Velikonoční povídky (1905); ant. Z města i vesnice (1906); S. Hurban-Vajanský: Herodes a jiné básně (1912); Z ruských pohádek (1916). ■

BIBLIOGRAFIE: V. Vilinský: Dílo P. A. V., Archa 1929, s. 235. ■ LITERATURA: ● polemika po kritice Jiráskova R. Mezi proudy (Hlídka lit. 1891): A. Jirásek, Lumír 1891, s. 168; an. (J. Herben), Čas 1891, s. 347; V., Hlídka lit. 1891, s. 294 ●; ● ref. Historie literatury ruské 19. století: (sv. 1, sešit. vyd.): K. Kotoušek, Lit. listy 13, 1891/92, s. 308; P. Vychodil, Hlídka lit. 1892, s. 139; P. Papáček, NL 3. 4. 1892; J. Polívka, Naše doba 1, 1893/94, s. 139; (souhrnně): F. J. Vrba (F. Dlouhý), Lit. listy 18, 1896/97, s. 272; an., Hlas 25. 6. 1897; J. Kabelík, ČMM 1900, s. 196 ●; I. Zháněl: ref. ant. Z vojenského života, Vlast 21, 1904/05, s. 466; R. (V. Červinka): ref. překl. A. P. Čechov: Povídky z venkova, Zlatá Praha 28, 1910/11, s. 411; A. Vyskočil: ref. ed. S. Hurban-Vajanský, Přehled 11, 1912/13, s. 643; Tristan (V. Friedl): ref. překl. A. T. Averčenko, Zvon 14, 1913/14, s. 418; I. Zháněl: k padesátinám, Náš domov 1914, s. 130; ● k šedesátinám: an., Nové knihy 1924, s. 69; J. Jasan, Náš domov 1924, s. 121 ●; ● ref. Přehledné dějiny nové literatury ruské: J. Jelínek, Našinec 22. 1. 1926; an., Prager Presse 20. 6. 1926; Jos. Obr., Lid. listy 14. 4. 1927; J. Heidenreich (Dolanský), LidN 11. 8. 1927; Š. Jež, Lumír 54, 1927/28, s. 217; V. Brtník, Venkov 16. 2. 1928 ●; I. Zháněl: P. A. V. – A. G. Stín, Vlast 44, 1927/28, s. 211; V. Brtník: ref. Ruská literatura v 20. století, Venkov 16. 2. 1928; V. Vilinský: Dílo P. A. V., Archa 1929, s. 229; ● nekrology: A. N. (Novák), LidN 30. 10. 1930; Č. (V. Červinka), NL 31. 10. 1930; R., Stan 1930, s. 160; J. Hostovský, Slovanský přehled 1930, s. 718; an., Náš domov 1930, s. 286; an., Nový lid 1930, s. 556; -vh- (M. Hýsek), Lumír 57, 1930/31, s. 110; an., RA 6, 1930/31, s. 80; mn. (M. Novotný), Lit. rozhledy 15, 1930/31, s. 84; Z. S., Středisko 1, 1930/31, s. 10 ●; g: Neznámé dopisy ruských autorů (A. A. Vrzalovi), LidN 9. 11. 1930; V. J. Pokorný in Z rajhradských pamětí (1932, s. 139); B. Slavík: Vlastenecký kněz znalcem ruské literatury, LD 15. 10. 1950; J. Mandát: Interesnoje sobranije avtobiografii ruskich pisatelej, Českosl. rusistika 1964, s. 167 + Neznámý dopis D. N. Mamina-Sibirjaka, SPFF Brno 13, ř. D – lit. vědná, 1964, č. 12 + Neizvěstnaja avtobiografija A. I. Ertela, SPFF

Brno 14, ř. D. – lit. vědná, 1965, č. 12; jč. (J. Čeřovský), Průkopník české rusistiky, Katol. noviny 1974, č. 19; V. Vlašínová in Česká recepce V. G. Korolenka, SUJEP Brno, č. 192 (1975, s. 31, 47, 52, 77); I. Pospíšil: A. S. Puškin v trojí projekci a česká „úzkost z dějin“, Litteraria humanitas, sv. 7, 2000, s. 283 + A. A. V. (1864–1930), Kam v Brně 2000, č. 12.

mhs, zp

Jan Vřesnický

* 31. 5. 1856 Vřesník u Jičína
† 7. 6. 1945 Turnov

Autor próz a veršů z venkovského prostředí pro dospělé i mládež.

Vl. jm. Jan Nálevka. – Syn rolníka. Obecnou školou navštěvoval dva roky v Bukovině a tři roky ve Vřesníku, hlavní školu v Jičíně a 1869–76 tamější gymnázium. Rok studoval teologii v Praze, seminář pak opustil a tři léta pobýval na vojně v Budapešti (aspirant četař). Po doplňovací maturitě na učitelském ústavu v Jičíně učil od 1881 na Semilsku: měsíc v Syřenově, 1881–86 v Dolním Hamru (dnes Velké Hamry), do 1897 v Nábzí, do 1899 v Jeseném a nakonec v Líšném u Turnova, kde se také 1919 po odchodu do důchodu usadil.

Kromě raných „znělek učitelských“ *Pod bělorudým praporem* věnoval V. své básnické sbírky mládeži; epicky v nich v duchu Heydukově zpracovával náměty zvláště svatováclavské a husitské z českých dějin a též z přírody (poezii pro dospělé publikoval později v časopise Osvěta). Všechny své prózy těžil ze Semilsky. Nejprve v drobných povídkách vytvářel prostřednictvím jednoduchého příběhu portréty vesnických figurek, popisoval chudý život rolníků v podhoří a oslavoval skromné štěstí, jímž je odměňována jejich pracovitost. Idylický charakter mají také V. rozsáhlejší poválečné prózy, i když zvláště román *Zmařený život* poukazuje na nebezpečí alkoholismu, erotické nevázanosti a volnomyšlenkářství. Příběh auto-rova vlastního rodu s mnoha charakteristikami rázovitých figur rodné obce rozvíjí román *Cestou lopotnou* v kronikářsky volném sledu událostí. Žádná z V. knih nepostrádá učitelský motiv a zkušenostem a zážitkům učitele je plně věnována poslední z nich, *Kantor a jiné veselé črty*. V. povídky pro děti z venkovského života vedl pedagogický záměr, nejčastěji realizovaný

příkladným jednáním dětského hrdiny. – Deset V. knih zůstalo v rukopisu.

PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1900, 1909); Besídka malých; Jarý věk (1884–85); Krakonoš (Jičín); Malý čtenář (1892–1929); Naší mládeži (1888–92); Osvěta (1893–1912); Pod Zvičinou (lit. příloha Hořicka); Rozmarovy listy; Ruch (1888); Štěpnice (od 1882); Vesna (1897); Vzlet (Plzeň 1917–18). ■ **KNÍŽNĚ**. *Beletrie*: Z domácích luhů (BB pro ml., 1891, podp. J. Nálevka); Pod bělorudým praporem (BB 1892); Z roklí a stráňí (PP 1894); Dědoušek (P pro ml., b. d., 1897); Povídky z hor (pro ml., b. d., 1897); Na hrubé hroudě (PP b. d., 1897); U dolníkové továrny (P 1898, podp. J. Nálevka); Lánem i hájem (BB pro ml., 1904); Od země k obloze (BB pro ml., 1906); Z pohorských dědin (PP pro ml., 1911); Námluvy v lese (BB 1919, k písním ve hře J. Brožka); Cestou lopotnou (R 1922); Lesní láska (P 1923); Na rodná pole! (P pro ml., 1925); Pod skalami (P 1925); Zmařený život (R 1927); Kantor a jiné veselé črty (PP 1927). – *Ostatní práce*: Malá Skála a Vranov s okolím (1912). ■

LITERATURA: A. Vlas: ref. Z domácích luhů, Hlídká lit. 1893, s. 428; F. Zákřejs: ref. Pod bělorudým praporem, Osvěta 1893, s. 227; L. Čech: ref. Z roklí a stráňí, Osvěta 1895, s. 276; an.: ref. Dědoušek, Vlast 13, 1896/97, s. 1085; M.: ref. Na hrubé hroudě, Lit. listy 18, 1896/97, s. 271; A. Dubský: Senior spisovatelů vypravuje, Venkov 31. 8. 1941; L. Lukáš: rozhovor s J. V. k jeho pětadesátinám, Beseda 2, 1944/45, s. 153; an.: nekrolog, Beseda 3, 1945/46, s. 30; J. Kulhánek: Vzpomínka na J. V., Hořicko, příl. Pod Zvičinou 2, 1947/48, s. 132; L. Lukáš: V Lišném..., in: Literární místopis Semilská, Beseda 6, 1948/49, s. 308.

pb

Viktorin Kornel ze Všehrd

* asi 1460 *Chrudim*
† 21. 9. 1520

Právník, humanistický básník, propagátor česky psané literatury.

Nejčastěji uváděn jako Victorinus Cornelius Chrudimensis nebo Chrudensis, od 1488 s přízviskem ze Všehrd. – Syn zámožného chrudimského kališnického měšťana. Nejpozději od 1477 studoval na pražské univerzitě, 1479 se stal bakalářem, 1483 mistrem svobodných umění, 1484 byl zvolen děkanem artistické fakulty, 1487 opustil univerzitu a přijal úřad při zemském soudu jako starosta komorníci a zřízenec (ingrossator) zemských desek. 1493 povýšil do funkce místopisáře při deskách. 1488 zakoupil dům ve farnosti sv. Haštala a stal se měšťanem

Starého Města. V 90. letech byl členem komise pro přípravu zemského zřízení (vydaného 1500), ale jako exponent městského stavu, proti němuž byla kodifikace zaměřena ve prospěch šlechty, byl 1497 pod záminkou porušení starodávné formule zápisů, pravděpodobně na základě intriky, zbaven úřadu. Stáhl se poté z veřejného života a žil jako soukromník, 1500 se oženil a sňatkem získal značný majetek. Od 1506 působil jako právní znalec a obhájce ve věcech právních (prokurátor). Zemřel za morové epidemie.

Humanistického vzdělání nabyl V. K. ze V. v kroužku B. Hasištejnského z Lobkovic. Stýkal se s Řehořem Pražským a s literáty působícími při královské kanceláři (kromě B. Hasištejnského to byli J. Šlechta ze Všehrd, J. Pibra, J. z Domaslavě, Augustin Olomoucký). Po roztržce s B. Hasištejnským, jejíž příčinou byla pravděpodobně skladba *Papae mastix* (Bič na papeže), parodující Hasištejnského oslavnou báseň na papeže In summum pontificem, se 1494 odpoutal od okruhu latinizujících humanistů a vytkl si za cíl uvádět řecké a římské autory v překladech do české literatury a psát česky v jejich duchu. Tento program uskutečnil jednak překlady sv. Jana Zlatoústého a sv. Cypriana, jednak svodem zemského práva *O práviech, súdiech i o dskách země české knihy devatery* (spis dokončený 1499 vydal tiskem teprve v nové době V. Hanka a po něm kriticky H. Jireček). V. je zakladatelem českého humanistického překladu. Jako právního teoretika a stylistu ho ovlivnil především M. T. Cicero.

KNÍŽNĚ. *Překlad*: Knihy... Jana Zlatoústého... a Cypriana pak svatého (Plzeň 1501, s. překl. Ř. Hrubého z Jelení). ■ **EDICE**: Kniha sv. Jana Zlatoústého O napravení padlého od V. ze V. ku konci věku patnáctého česky vyložená (1820, ed. J. Hýbl); Knihy devatery o práviech a súdiech i o dskách země české (1841, ed. V. Hanka, úvod F. Palacký); O práviech země české knihy devatery (1874, ed. H. Jireček); O práviech země české knihy devatery, Codex juris Bohemici (1874, ed. H. Jireček). ■ **KORRESPONDENCE**: in Listář B. Hasištejnského z Lobkovic (1893, č. 23, 31, ed. J. Truhlář). ■

BIBLIOGRAFIE: in Rukověť humanistického básnictví 5 (1982); Knihopis č. 3581. ■ **LITERATURA**: J. Veselý: Příspěvky ke kritice textů právních pramenů šestnáctého století 1. Všehrd a desky zemské, Práce ze semináře Československých právních dějin na Právnické fakultě Karlovy univerzity v Praze č. 19 (1934); V. Vaněček: Mistr V. Cornelius ze V. a další vývoj českého právnictví (1960). ■ P. Lupáč in Rerum

Boemicarum Ephemeris sive kalendarium historicum (1584, záznamy ke 30. lednu a 21. září); D. Adam z Veleslavína in Kalendář historický (1590, záznamy ke 30. lednu a 21. září); B. Balbin in Epitome historica rerum Bohemicarum (1677) + in Bohemia docta 1 (1777); F. F. Procházka in Miscellaneen der böhmischen und mährischen Literatur (1785); J. Dobrovský in Geschichte der böhmischen Sprache und ältern Literatur (1818); F. Palacký in Knihy devatery o právech a súdech i o dskách země české (1841, ed. V. Hanka); A. Rybička: O rodu mistra V. Kornelia ze V., ČČM 1856, s. 82; H. Jireček: Příspěvky k literárnímu rozboru památníků práva slovanského v Čechách a na Moravě, ČČM 1861, s. 241 + in ed. O právech země české knihy devatery (1874); J. Truhlář: Kterak se zachovali nejstarší humanisté k národu českému, ČČM 1880, s. 486; J. Čelakovský in Sborník dějepisných prací bývalých žáků dr. V. V. Tomka... (1888); J. Truhlář in Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II. (1894); V. V. Tomek in Dějepis města Prahy 10 (1894); V. Flajšhans: Písemnictví české slovem i obrazem (1901); J. Čelakovský: O významu mistra V. ze V. v kulturních a právních dějinách českých, Právník 1901, s. 693; H. Jireček: Právníký život v Čechách a na Moravě v tisícileté době od konce 9. do konce 19. století (1903); J. Čelakovský: Nové zprávy o mistru V. ze V., ČČM 1908, s. 263; F. Čáda: V. K. ze V. na pražské univerzitě, Památník spolku českých právníků Všehrd (1918) + Poslední kapitoly životopisu V. Všehrd 1921, s. 4; R. H. (Horna): Dva humanisté, R. Rauscher: Systematika díla V., B. Šlejhar: Mravní názory M. V. ze V., M. Boháček: V. dílo v dějinách recepce římského práva, vše Všehrd 1921, s. 1 a pokr.; J. Čelakovský: Dante a V., ČMM 1921, s. 52; J. T. Müller in Dějiny jednoty bratrské (1923); E. Pražák in Dějiny české literatury 1 (1959); V. Vaněček: Historická role právníckého díla mistra V. Cornelia ze V., J. B. Čapek: Místo V. ve vývoji českého a evropského humanismu, F. Čáda: V. právnícké dílo v dochovaných rukopisech, J. Veselý: V. při práci (k otázce pramenů V. díla), M. Boháček: Římské a kanonické právo v díle V., J. Klabouch: V. teoretické představy o právu a jeho sociálněpolitická stanoviska, J. Markov: Procesní právo v díle V., V. Urfus: V. pojetí majetkoprávních vztahů zemského práva českého, K. Malý: Delikty moci a odboje v díle V. a zemském právu 15. a 16. století, E. Pražák: Knihy devatery jako dílo literární, E. Michálek: K slovní zásobě a právní terminologii Knih devaterých, V. Růžička: Dosavadní V. oslavy, vše Právněhistorické studie 1961, s. 53 a pokr.; E. Michálek: Z nové všehrdovské literatury, LF 1962, s. 376; E. Pražák: Tři všehrdovské příspěvky, Právněhistorické studie 1962, s. 213; J. Matl: K vztahům Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic a V. ze V., LF 1978, s. 17; J. Macek in Jagellonský věk v českých zemích 1–4 (1992–99) + in Víra a zbožnost jagellonského věku (2001); T. Vařeková: Humanistická perioda u česky píšících autorů, SPFF Brno, ř. A – jazykovědná, 2000, č. 48.

jk

Bohuš Vybíral

* 14. 1. 1887 Hranice
 † 25. 4. 1951 Olomouc

Literární historik a kritik zaměřený především na jihoslovanskou filologii, překladatel ze slovinštiny a srbochorvatštiny, propagátor slovanské vzájemnosti, organizátor kulturního života.

Pokřtěn Bohumír. – Syn krejčího. Absolvoval německé gymnázium v Hranicích, mezi jeho učiteli byli i Slovinci: spisovatel I. Plehan, jehož romány později překládal, a J. Regen; oba také iniciovali jeho zájem o jihoslovanské prostředí. Po maturitě (1907) V. studoval 1907–12 slavistiku a germanistiku na vídeňské univerzitě (profesoři V. Jagić, K. Jireček, M. Rešetar, V. Vondrák), navštěvoval též přednášky z dějin umění (M. Dvořák) a filozofii. Doktorát získal 1911 prací *Vrchlický als Kritiker und Literaturhistoriker*, profesorské zkoušky vykonal 1912 v oborech čeština a němčina. Přátelsky se ve Vídni stýkal se slavistou J. Karáskem a s mnohými jihoslovanskými spisovateli a básníky Slovinské moderny. Již během studia se zapojil do organizování kulturního a společenského života vídeňských národnostních menšin jako jednatel (1907–08) a předseda českého Akademického spolku (1908–12) a místopředseda Komitétu slovanských pokrokových spolků akademických (od 1908). Od 1909 byl jednatelem a tajemníkem Osvětového svazu dolnorakouského a působil v divadelním spolku Pokrok. 1912–13 pracoval jako redaktor Vídeňského deníku, 1913 nastoupil do olomoucké Studijní knihovny jako její první český knihovník. Za války bojoval na italské frontě. Po válce se vrátil do olomoucké knihovny a 1919 se stal jejím ředitelem. Soustavně doplňoval její zanedbanou bohemistickou složku, sváděl i zápas za její uchování v Olomouci po vzniku brněnské univerzity. Vyučoval též slovinštinu na olomouckém gymnáziu (1919/20) a následně v Lidové škole. Činorodě se podílel na organizaci kulturního, spolkového i politického života v kraji (1920–33 jednatel a pak 1934–36 předseda Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci, předseda Filoz. jednoty, 1919 i dramaturg stálého divadla) a na propagaci čes.-jihoslovanské vzájemnosti v rámci olomouckého odboru Českosl.-jihoslovanské ligy. Po celé republice pořádal přednášky o Jugoslávii (i turisticky propagační), v nich

přijímal oficiální verzi o jednotném jihoslovanském národu. Byl 1929 přítomen na prvním sjezdu jihoslovanských filologů v Praze, byl rovněž členem Slovanského ústavu. Přátelsky se stýkal s O. Berkopcem. Politicky působil v orgánech republikánské strany. V období okupace existenčně podporoval B. Václavka; zaměstnal ho v knihovně a umožnil mu vědeckou práci až do jeho zatčení 1942. Od 1947 V. přednášel na olomoucké filoz. fakultě o jihoslovanských literaturách a vedl lektorát slovinštiny, 1948 odešel z knihovny do důchodu, nicméně na fakultě pokračoval ve výuce do 1951 a navíc 1949–50 spolu s lektorátem slovinštiny pořádal přednášky a semináře i na univerzitě v Brně. V meziválečné době pravidelně jezdil do Slovinska a Chorvatska, kde měl četné přátele mezi spisovateli, jejichž díla překládal.

Po počátečním zájmu o českou filologii, který se projevil v podrobných jazykových rozbořech školních vydání německých překladů českých klasiků (B. Němcová, K. J. Erben, české novely) pro Archiv für slavische Philologie se V. k českým literárním dějinám vracel příležitostně v pracích s charakterem převážně edičním a bibliografickým (*České husovské rukopisy c. k. studijní knihovny v Olomouci, Staré písemné památky v báni kostelíčka u Hranic*). Od 1913 spolupracoval se Z. V. Tobolkou na Čes. bibliografii, od 1929 sledoval moravika pro Bibliografický katalog Českosl. republiky. Těžiště jeho práce však spočívalo v rozličných aktivitách spojených s jihoslovanskou (zejména slovinskou a chorvatskou) literaturou a kulturou. Již od V. studií u zakladatelských osobností moderní slavistiky se rozvíjelo jeho překladatelské literárněhistorické, literárněkritické a osvětové úsilí o soustavné uvádění jihoslovanské kultury do kultury české. Tuto aktivitu reprezentují především hesla pro Masarykův slovník naučný (210 převážně slovinských hesel). V 1. polovině 20. let publikoval v revui Archa pravidelně informativní souhrnné referáty o soudobé slovinské a chorvatské literární produkci. Ve své publicistice také sledoval ohlas české literatury v literatuře slovinské (zejména dílo J. Vrchlického). Redigoval zvláštní číslo olomouckého Uměleckého listu o slovinském umění (1921) a napsal monografii o působení slovinských pedagogů na německém gymnáziu v Hranicích na Moravě. Převážnou část V. díla zabírala jeho překladatelská činnost: soustavně tlumočil zejména díla

představitelů Slovinské moderny a jejich pokračovatelů, především symbolistní prózy Ivana Cankara, ale i psychologizující, společensky kritické romány a prózy s tematikou vesnických vztahů Izidora Cankara, A. Ingoliče, M. Kmetové, J. Kozaka, A. Kraighera, V. Levstika, A. Novačana, I. Pregelje, T. Seliškara, P. Vorance. Vedle toho otiskl množství časopiseckých překladů i z chorvatštiny. K literárněhistorické práci spojené s kulturněhistorickým zřetelem se vrátil v dvoudílné životopisné studii o vojenském lékaři, překladateli a folkloristovi J. H. A. Gallašovi (*Příspěvky k poznání života a práce Jos. Heřmana Agapita Gallaše*). Velké úsilí vkládal V. do organizace olomouckého spolkového života, mj. sestavil bibliografie osobností regionální politiky, literárního a kulturního života. V. uspořádaná pozůstalost, která mj. obsahuje i rukopisné překlady dalších děl J. Kače, A. Kraighera, A. Novačana a G. Senečiće, je uložena ve Státní vědecké knihovně v Olomouci.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Mirko (Archa), Petr Vok; -B. V.; -Dr. B. V.; -P. V. - (Masarykův slovník naučný).
 ■ PŘÍSPĚVKY in: Archa (Olomouc 1919–26); Archiv für slavische Philologie (Berlín 1914–19); 1914 Hölders Schulausgaben tschechischer Schriftsteller; Besedy Selských listů (Olomouc 1916); Besedy Vídeňského deníku (1910–15); Besídka Dělnických listů (Vídeň 1910–13, 1915–19); Cankarjev sbornik (Lublaň 1921); Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci (1914–47); Čes. selka (Raclavice u Přerova 1925–26); Českosl. deník (Olomouc 1922, 1930); Čes. svět (1919–20); Čteme (1940); Dělnické listy (Vídeň 1908–12); sb. Do druhé padesátky. Památník olomouckého Žerotína 1930–40 (Olomouc 1941); kal. Ječmínek (Olomouc 1920–26); Kolo (Brno 1940); kal. Libuše (Olomouc 1924–26); Malý zábavný kalendář (Olomouc 1920–26); kat. Matka – Dítě – Rodina ve výtvarném umění (Olomouc 1940); sb. Měsíc české knihy (Olomouc 1940); kal. Metoděj (Olomouc 1920–26); Moravskoslezský deník (Mor. Ostrava 1934–38); Malý mor. kalendář (Ostrava 1924–27); Mor. večerník (Olomouc 1930); Nár. listy (1913–14); Nár. noviny (1934–36); Nár. osvobození (1938); Naše Haná (Kroměříž 1921); Našinec (Olomouc 1918–19); sb. Padesát let olomouckého Žerotína (1931); sb. Padesát let Pokroku ve Vídni (Vídeň 1913); sb. Památce Kuneše Sonntaga (Olomouc 1932); Památník vydaný k 25. výročí založení českého reálného gymnázia v Hranicích (1937); Pozor (Olomouc 1929–38, i Pondělní P.); Přehled (1909); Přerovský Obzor (1918); Ročenka městského muzea v Litovli (1936); sb. Romualdu Prombergovi k pětadesátce (Olomouc 1931); Rozhledy (1932–34); Selské listy (Olomouc 1915, 1922–39, 1919–21 s tit.

Hlasy republiky); Slovácká domovina (Uherské Hradiště 1921, 1923); kal. Tábor (Olomouc 1924–26); Umělecký list (Olomouc 1921); Valašský kraj (Val. Meziříčí 1921–23); kal. Velehrad (Olomouc 1924–26); Velký mor. kalendář (Olomouc 1920–26); Velký mor. kalendář Živnostenská rodina (Olomouc 1931–33); Velký zábavný kalendář (Olomouc 1920–27); Venkov (1926); Vídeňský deník (1910–13, 1937); kat. Výstava lidového umění a krojů na Moravě (Olomouc 1941); kal. Vyšehrad (Olomouc 1920–26); kat. Z tvorby přerovských výtvarníků (Přerov 1944); Zábavný kalendář (Olomouc 1924); sb. Záhorská kronika (Dolní Újezd u Lipníku n. Bečvou 1940–42); Zvířena (1919). ■ **KNIŽNĚ.** *Práce o literatuře, kulturní historii a bibliografie* (do 1937 vesměs sep. Časopisu Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci): České husovské rukopisy c. k. studijní knihovny v Olomouci (1914); Dr. M. Remeš šedesátníkem (1927, s. bibl.); Druhých dvacet ročníků Časopisu Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci (1929); Karel Sojka a začátky českého spolkového života v Olomouci (1929); Staré písemné památky v báni kostelíčka u Hranic (1930); Čtyřicet let novinářské a spisovatelské činnosti Dr. Richarda Fischera v bibliografickém přehledu (1934); Bibliografický přehled publicistické a beletristické činnosti Kuneše Sonntaga (1932 ← sb. Památce Kuneše Sonntaga); Druhý příspěvek k bibliografickému přehledu publikační činnosti Dr. M. Remeše (1937); Slovinští profesori na bývalém německém gymnáziu v Hranicích (b. d., 1937, rozšř. ← Památník vydaný k 25. výročí založení českého reálného gymnázia v Hranicích); Beletristický přínos olomouckého kraje (1940; opr. a dopln. vyd. 1941); Příspěvky k poznání života a práce Jos. Heřmana Agapita Gallaše 1, 2 (1941). – *Překlady*: Ivan Cankar: Kurent (1911) + Kamarád Severin (1911) + Svaté přijímání a jiné příběhy (1914) + Tři povídky (1918) + Vidiny (1920) + Črty a povídky (1921); I. Tavčar: Soror Pia (1912) + Podzimní kvítí (1923); Izidor Cankar: Z cesty (1921); A. Novačan: Veleja (1923) + Vesnický Cyrano (1923); F. Erjavec: Slovinci (1924); M. Kmetová: Helena (1924); V. Levstik: Zmijí hnízdo (1925) + Zápisky Tiny Gramontové (1926); A. Kraigher: Kontrolor Škrobar (1928); I. Pregelj: Děti slunce (1929) + Plebanus Joannes (1930); Slovinsko-Drávská bánovina (Lublaň 1931); J. Kozak: Šentpeter (1933); T. Seliškar: Na úskalí (1936); A. Ingolič: Cibuláři (1940) + Na vorech (1948); P. Voranc: Spálenisko (1947). – *Ostatní práce*: Od osvobození k sjednocení (projev k stát. svátku Jugoslávie, 1929). ■ **SCĚNICKY.** *Překlad*: A. Novačan: Heřman Celjský (1928). ■ **KORESPONDENCE**: N. Breclj: Pisma B. V. Francetu Bevkovi (z 1923–35), Gorišni letnik (Nova Gorica) 1974, s. 113; J. Stýskal: Petr Bezruč a B. V. (Bezručovi z 1943), sb. Frygickou čapku mám (1978). ■ **REDIGOVÁL periodika**: Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci (1914–37; 1914 s F. Pospišilem, 1920–22 ještě s J. Steinmannem, 1923–33

s F. Douchou a M. Remešem, 1934–35 s F. Douchou a J. Otrubou, 1936–37 s V. Nešporem a J. Otrubou), Umělecký list (1921, č. 4, zima, s. tit. Slovinské umění); *sborníky*: Almanach Akademického spolku ve Vídni 1868–1908 (Viedeň 1909), Program svečanosti otkriča spomenika, koga je prodigao uz pomoć českog naroda odbor Československo-jugoslovenske lige v Olomouci palim jugoslovenskim junacima (1926), Přehled práce družstva českého divadla v Olomouci za léta 1920–30 (1930), Romualdu Prombergovi k pětasedmdesátce (1931), Do druhé padesátky. Památník olomouckého Žerotína 1930–40 (1941), Z tvorby přerovských výtvarníků (1944); *knižnici*: Moravskoslezská kronika (1920–32). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: J. Karásek: Příspěvek k dějinám bible boskovské a kostela boskovského (1918); Ilustrovaný průvodce severní Moravou a Opavskem (1926, s F. Douchou). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Šolcová: Dr. B. V. Bibliografický soupis knih a překladů z jihoslovanských literatur (Olomouc 1955). ■ **LITERATURA**: ● ref. České husovské rukopisy c. k. studijní knihovny v Olomouci; V. N. (Novotný), ČMM 1916, s. 280; A. Gregor, ČČM 1917, s. 81 ●; Rčk. (A. Roček): ref. překl. Iv. Cankar: Črty a povídky, Lumír 1923, s. 216; H. R. (Ripka): ref. překl. F. Erjavec, NO 25. 9. 1924; vz (V. Zelinka): ref. překl. V. Levstik: Zmijí hnízdo, Zvon 26, 1925/26, s. 491; Petrus (J. Petrus): ref. překl. I. Pregelj: Plebanus Joannes, Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 192; ● ref. překl. T. Seliškar: R. Habřina, LidN 4. 8. 1936; K., Čes. osvěta 33, 1936/37, s. 70; V. Nezbeda, Archa 1937, s. 285 ●; ● k padesátinám: an., Prager Presse 14. 1. 1937; an., NO 16. 1. 1937; R. Bartocha, Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 1937, s. 292 ●; B. Václavek: Dr. B. V. – knihovník, Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 1937, s. 295; O. Berkopec: Dr. B. V. a slovinské písemnictví, tamtéž, s. 299; J. Heidenreich (Dolanský): Živé slovo B. V., tamtéž, s. 304; R. Fischer in Olomoucký památník 1848–1918 (1938, s. 344); drb. (J. Borecký): ref. Příspěvky k poznání života a práce Jos. Heřmana Agapita Gallaše: Zvon 41, 1940/41, s. 293; jšr. (J. Šnobl): ref. Beletristický přínos olomouckého kraje, Čes. osvěta 37, 1940/41, s. 264; ● nekrology: an., LidN 1. 5. 1951; K. M. (Mikule), Knihovna 5, 1951/52, s. 52; an., ČMM 1951, s. 495; Vl. (J. Vlach), Od Hradské cesty 1951, č. 7 ●; O. Králík in M. Šolcová: Dr. B. V. Bibliografický soupis knih a překladů z jihoslovanských literatur (1955); J. Stýskal: Literární pozůstalost dr. B. V., Zpráva pro čtenáře Univerzitní knihovny v Olomouci 1957, č. 3; A. Skoupý: Dr. B. V. – průkopník československo-jihoslovanské vzájemnosti, Střední Morava 2 (1968, s. 69) + K studentským létům dr. B. V. ve Vídni, sb. Pocta Miloslavu Traplovi (1969, s. 57) + Dr. B. V. a Olomouc, Sborník Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci 1973, s. 47; O. F. Babler: ref. Korespondence B. V. s Francem Bevkem, sb. Středisko (1976, s. 198); J. Stýskal: Petr Bezruč a B. V., sb. Frygickou čapku mám (1978, s. 161); J. Skalička: B. V. a Slovín-

ská moderna, sb. Obdobje symbolizma v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi 2 (Lublaň 1983, s. 27); J. Skalička, J. Stýskal: B. V. – moravský jihoslavista, Slavistický sborník olomoucko-lublinský 3, AUP Olomouc. Facultas Philosophica. Philologica 51, 1985, s. 135; J. Skalička: Olomouc a slovinská literatura, Studia balkanica bohemoslovaca (Brno 1987, s. 181) + Olomoucký literární historik B. V., sb. Historická Olomouc a její současné problémy 7 (1989, s. 293); F. Všeticka in Olomouc literární (2002).

dvo

Bohumil Vydra

* 4. 1. 1889 *Lštěň* (Radhostice-L.) u Prachatic
† 29. 6. 1952 *Praha*

Literární historik, bohemista a polonista specializovaný na česko-polské literární vztahy a usilující o kulturní sblížení obou národů, překladatel, literární a divadelní kritik, dialektolog a lexikograf.

Syn řídicího učitele; gymnázium studoval 1901–09 v Písku, bohemistiku, slavistiku a germanistiku na pražské filoz. fakultě (mj. u E. Smetánky; doktorát 1914, disertace *Popis a rozbor nářečí hornoblanického*). Od 1914 vyučoval češtinu a němčinu na obchodní akademii v Praze-Karlíně a na dívčím lyceu sv. Voršily. Po válce byl rovněž lektorem polštiny na ČVUT a působil jako člen delimitační komise pro Ratibořsko. 1922–30 působil jako lektor češtiny na univerzitě ve Varšavě. 1930 se vrátil na obchodní akademii v Karlíně, poté přešel na obchodní akademii na Smíchově a stal se jejím ředitelem. Vyučoval rovněž polštinu na Vysoké škole obchodní v Praze. Pořádal přednášky na různá témata z oblasti polské kultury a od 1931 pracoval rovněž ve výboru Penklubu pro rozvoj česko-polských kulturních vztahů. Po 2. světové válce se stal členem Slovanského ústavu, kde 1948 inicioval a vedl Redakci světových slovníků. Kromě pravidelných pobytů v Polsku navštívil 1939 Švédsko. Byl zahraničním jednatelem Českosl.-polské společnosti v Praze, předsedou Jednoty filologů obchodních škol, čestným členem Spolku polsko-československého a Českosl. besedy.

Povahu V. literárněhistorické práce zprvu určovala jednak potřeba středoškolské výuky (portréty německých a rakouských spisovatelů v učebnici pro dívčí lycea *Ausgewählte Partien aus der deutschen Literaturgeschichte*, např. H. Bahra, J. W. Goetha, F. Grillparzera, F. G.

Klopstocka, G. E. Lessinga, F. Schillera), jednak zřetel lingvistický. V podrobném dialektologickém rozboru zkoumal způsob charakterizace postav v dílech T. Novákové (*Nářečí ve spisech Terezy Novákové*). Záhy se však obrátil ke svému příštímú hlavnímu literárnímu zájmu, k oblasti polské literatury, k němuž později přibýly česko-polské literární, divadelní a obecně kulturní vztahy. Usiloval jednak prostředkovat obě kultury v přehledových pracích (*Polská literatura v přehledu, Teatr czeski od czasów czeskiego odrodzenia, Literatura czechoslowacka, Polská literatura*) i v doslovech k českým autorům vydávaným v Polsku, jednak se zabýval speciálními komparatistickými tématy českého a polského středověku (*Polská středověká literatura kazatelská a její vztahy ke kazatelské literatuře české*), romanismu (*České padělky rukopisné v polské literatuře, Lidová píseň srbská v Polsku v prvních dobách polského romantismu*) a moderní literatury počínaje poslední třetinou 19. století (*Z. Przesmycki-Miriám a česká literatura, Jaroslav Vrchlický a Poláci, Alois Jirásek a Poláci*). Zvláštní práce věnoval historii recepce českého dramatu v Polsku. V monografii o slavistovi B. Grabowském podal zároveň stručné dějiny varšavské slavistiky od poloviny 19. století. Jeho komparatistické práce se neomezovaly na výčty vlivů, registrování přenosu témat a na dokumentaci vztahů jednotlivých osobností k Polsku, nýbrž usilovaly o diferenciaci vzájemných literárních vazeb přihlédnutím ke kontextuálnímu odlišnostem a v moderní literatuře k charakteru kritického přijetí české literatury v Polsku (A. Jirásek). V. rovněž přihlížel k otázkám překladu a jeho vývoje v obou kulturách. Za svého pobytu ve Varšavě a v prvních letech po návratu hojně přispíval do českých novin a časopisů informativními referáty o polském divadelním, literárním a výtvarném dění, často také o přijetí české dramatické produkce polskou kritikou a diváky. Jeho publicistika se zaměřovala na prohlubování česko-polské vzájemnosti (uspořádal rovněž reprezentativní sborníky představující obě sousedící země). Během svého pobytu v Polsku se začal intenzivněji věnovat překladu z polštiny, přičemž se zaměřil především na divadelní hry konverzačního žánru a dramata sociálního zaměření s psychologizujícími rysy (A. Grzymala-Siedlecki, S. Kiędrzyński, S. Krzywoszewski, Z. Nałkowska), přetlumočil však i hru s historickým

tématem roku 1848 (A. Nowaczyński) a rovněž vzpomínkové prózy J. Kaden-Bandrowského; pro rozhlas pak i populární Morálku paní Dulské G. Zapolské (prem. 1945). Jako jazykovědec vytvořil kromě učebnice polštiny spojující gramatický přehled s konverzační příručkou (*Hovory česko-polské*) několik dialektologických prací, v nichž se věnoval toponomastice (*Česká místní jména hejtmanství prachatického*) a jazykově-územnímu vymezení tzv. tišáckého nářečí, které poprvé systematicky popsal ve své disertační práci a v její přepracované knižní verzi (*Popis a rozbor nářečí hornoblanického s ukázkami*); pozdější bádání korigovalo V. územní vymezení tohoto jevu. Již od 1932 pracoval na *Polsko-českém slovníku* středního typu, dokončil rovněž obdobný *Česko-polský slovník*, jenž však vyšel až po jeho smrti. V závěru života pracoval ve Slovanském ústavu na velkém česko-polském slovníku, k jehož realizaci již nedošlo. V. je rovněž autorem dvou národopisných prací věnovaných historii, geografii a kulturní situaci v bývalém pruském Opolsku. První, stručnější, vznikla pro potřeby delimitační komise pro Ratibořsko (*Naši Moravci v bývalém pruském Slezsku*), druhá podává podrobný demografický, topografický, politologický a historický popis tohoto území včetně kulturní historie a dějin literatury a lidové slovesnosti v tomto regionu (*Češi na Ratibořsku a Hlubčicku*).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Bohumil Dravý, Dyvar, Jan Ratibořský; B. V., bva., Dr. B. V., dr. V., V. (obojí Čes. slovo), v. ■ PŘÍSPĚVKY in: Bratislava (1927–31; 1930 Slovo o polku Igorevě, jeho ohlasy a vlivy v literatuře polské a české, i sep.); Cesta (1918); ČČM (1914–15); Časopis pro moderní filologii (1913–29; 1928 České drama v Polsku, i sep.); Čes. slovo (1924, 1930–34); Českosl. republika (1929); 20. století. Co dalo lidstvu 7 (1934, Polská literatura); sb. 25 let Obchodní akademie v Praze-Karlíně 1909–1934 (1934); Listy filologické (1916); Lit. noviny (1932); Lit. rozhledy (1923–31); Lit. svět (1927–28); Nár. a Stavovské divadlo; Nár. osvobození (1930); Nová doba (1923); Nové Čechy (1921–36); Rozhledy (1932); Rozpravy Aventina (1932); Sborník prací věnovaných prof. dr. Janu Máchalovi k 70. narozeninám (1925); Sborník prací 1. sjezdu slovanských filologů v Praze r. 1929; Slavia (1952); Slovanská revue (od 1934); Slovanský přehled (1926–39; 1929 Lidová píseň srbská v Polsku v prvních dobách polského romantismu, i sep.); 1931 Bronisław Grabowski a Slované, i sep.); Slovanský sborník věnovaný prof. dr. Františku Pastrnkovi k 70. narozeninám (1923); Slovenská miscellanea (Bratislava 1931); sb. Současné Polsko (1928); sb.

Svatopluku Čechovi (1946); Tribuna (1926–27); Věstník Jednoty slovanských žen (1937); Věstník KČSN (1927); Výr. zpráva čes. dívčího lycea u Sv. Voršily (1915); Výr. zpráva Obchodní akademie v Praze-Karlíně (1916, 1934; 1934 Jaroslav Vrchlický a Poláci, i sep.); Výr. zpráva Obchodní akademie v Praze XVI – Smíchově (1938); sb. Vzpomínáme (Písek 1934); Warszawianka (1925); Współczesna liryka czeska w przekładach Witolda Bunikiewicza (Varšava 1924); Z dějin východní Evropy a Slovanstva. Sborník věnovaný Jaroslavu Bidlovi... k 60. narozeninám (1928). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Ausgewählte Partien aus der deutschen Literaturgeschichte (1915); Nářečí ve spisech Terezy Novákové (1915); Polská literatura v přehledu (1920); Krásná literatura v obnoveném Polsku (1925); Teatr czeski od czasów czeskiego odrodzenia (Varšava 1926); Literární a vědecké styky polsko-české v historii Hlavní školy varšavské (1927); Polská středověká literatura kazatelská a její vztahy ke kazatelské literatuře české (1928 ← Věstník KČSN); České padělky rukopisné v polské literatuře (1929); Z. Przesmycki-Miriam a česká literatura (1932); Literatura czechoslowacka (Varšava 1933); Alois Jirásek a Poláci (1938 ← Výr. zpráva Obchodní akademie v Praze XVI – Smíchově). – *Překlady*: S. Thugutt: Obrozené Polsko (1929); J. Kaden-Bandrowski: Město mé matky. Ve stínu zapomenuté olše (1937); Švédské obchodní školství (1940). – *Ostatní práce*: *Hovory česko-polské* (b. d., 1915; 1932 dopln. a přeprac. vyd. s tit. Učebnice polštiny); Česká místní jména hejtmanství prachatického (1916); Naši Moravci v bývalém pruském Slezsku (1920); Základy českého pravopisu (1920); *Popis a rozbor nářečí hornoblanického s ukázkami* (1923); *Praktyczna nauka języka czeskiego* (Varšava 1927); Češi na Ratibořsku a Hlubčicku (1946, pseud. Jan Ratibořský); *Polsko-český slovník* (1947, i polské vyd.; 1951 dopln. a opr. vyd.; 1967 znovu, s I. Ryšánkovou); – posmrtně: *Česko-polský slovník* (1953, ed. K. Oliva s J. Z. Svobodou). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: S. Kiędrzyński: Zábava v lásce (1924) + Někak bude (1932); A. Grzymala-Siedlecki: Dědic (1926); W. Grubiński: Milenci (1928); Z. Nałkowska: Dům žen (1930); A. Nowaczyński: Jaro národů (1931); W. Perzyński: Úsměv osudu (1932); S. Krzywoszewski: Sylvestrovská noc (1937). ■ REDIGOVAL *časopis*: Slovanská revue (1934–35); *sborníky*: Czechoslowacka (Varšava 1925), Současné Polsko (1928). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Výbor z pohádek bratří Grimmů (1915, s F. Chmelařem); Výbor z nové polské prózy (b. d., 1920); J. I. Krzewski: Ostop Bondarczuk (1920). ■

LITERATURA: L. Peisertová: B. V. (1889–1952). Soupis osobního fondu (LA PNP 2001). ■ O. Hujer: ref. Nářečí ve spisech Terezy Novákové, Čes. věda 2, 1915/18, s. 90; V. Brtník: ref. Ausgewählte Partien aus der deutschen Literaturgeschichte, ČMF 5, 1915/17, s. 163; ● ref. Polská literatura v přehledu: J. Matouš, Nové Čechy 4, 1920/21, s. 384; M. Hýsek, Naše věda 4, 1921/22, s. 66; K. H. (Hikl), Naše doba 29, 1921/22,

s. 113 ●; ● ref. Współczesna liryka czeska: J. Karásek ze Lvovic, Lit. listy 1, 1923/24, s. 70; tr. (G. Winter), PL 19. 8. 1924 ●; B. Havránek: ref. Popis a rozbor nářečí hornoblanického..., LF 1924, s. 263; J. Heidenreich (Dolanský): ref. sb. Současné Polsko, LidN 6. 7. 1928; M. Szykowski: Práce dr. B. V., Slavia 7, 1928/29, s. 952; ● ref. Polská středověká literatura kazatelská...: Č. Zibrť, ČL 29, 1928/29, s. 45; J. Bidlo, ČMM 1929, s. 525; Z. H. (Hájek), ČČH 1931, s. 160 ●; E. Parma in Náš buditel (Varšava 1930); V. A. Francev: ad České padělky rukopisné v Polsku, ČMF 1931, s. 160; -a. (J. Hora): ref. Literatura czechoslowacka, Čes. slovo 29. 9. 1933; ● ref. Jaroslav Vrchlický a Poláci: V. Brtník, Venkov 5. 7. 1934; Mgr. (A. S. Mágr), Prager Presse 11. 7. 1934; jhch (J. Dolanský), LidN 10. 8. 1934; Č. (V. Červinka), Zvon 35, 1934/35, s. 548 ●; J. Heidenreich (Dolanský): ref. Polská literatura, LidN 2. 9. 1934; ● ref. Alois Jirásek a Poláci: Č. (V. Červinka), Zvon 39, 1938/39, s. 415; Kí (K. Krejčí), LidN 12. 2. 1939; Bra. (J. Brambora), ČČH 1939, s. 592 ●; J. Kotalík: Jak studovali významní žáci ústavu, sb. 170 let píseckého gymnázia (1948, s. 101); J. Bečka: ref. Polsko-český slovník, Slovanský přehled 1948, s. 499; ● nekrology: D. S., LitN 1952, č. 22; an., Práce 2. 7. 1952; an., Svob. slovo 2. 7. 1952 ●; J. Jančáková: V. „titěcké“ nářečí po 50 letech, NŘ 1970, s. 243; mk (M. Kudělka) in M. Kudělka, Z. Šimeček a kol.: Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od 1760 (1972, s. 510).

dvo

Václav Vydra

* 29. 4. 1876 *Plzeň*

† 7. 4. 1953 *Praha*

Autor memoárů zachycujících život divadelníků v kočujících divadelních společnostech i ve významných kamenných divadlech, též vzpomínek na herecké, režisérské i kritické osobnosti a úvah o divadle; herec.

Narodil se v rodině plukovního bubeníka-šikovatele, později vojenského kapelníka. Dětství prožil v Linci a hlavně ve Vídni, kde začal chodit do německé školy (kromě němčiny ovládl i maďarštinu); 1890 se rodina přestěhovala do Plzně, V. zde do sexty navštěvoval německou reálku. 1893 odešel nakrátko k divadelní společnosti E. Zöllnerové do Mladé Boleslavi a pak pobýval (s krátkým přerušením 1897, kdy nastoupil vojenskou službu) u šesti kočovných divadelních společností (nejvíce ovlivněn A. Frydou, nejdéle pobyl u Zöllnerů, s vnučkou E. Zöllnerové se také 1901 oženil). 1907 získal angažmá u V. Budila v Městském diva-

dle v Plzni, odkud odešel 1913 do Vinohradského divadla v Praze a 1922 byl přijat do činohry Nár. divadla, kde působil (též jako režisér) do prvního penzionování 1942; zůstal však i poté jeho stálým hostem. Reangažován byl 1945, 1945–49 zde zastával funkci ředitele a 1949 byl jmenován čestným intendantem stálých divadel, 1953 odešel do důchodu. V zahraničí hostoval v Lublani (1922 a 1929) a ve Varšavě (1930); podnikl cesty do Francie, Itálie, SSSR (1934 na mezinárodní divadelní festival v Moskvě), Rakouska, Německa, Jugoslávie a Polska. Jako vyhraněná a vůdčí herecká osobnost s přirozenou autoritou zastával funkce v divadelních organizacích, angažoval se např. v Klubu českých a německých divadelních pracovníků (předseda 1936–39). – Herci se stali jeho syn Václav V. (1902–1979) i vnuk Václav V. (* 1956).

V. je autorem dvou knih: k obecnějším otázkám divadla soustředěného a polemicky vystřehného souboru úvah a vzpomínek *Prosim o slovo* a biograficky laděného díla *Má pouť životem a uměním*. Obě jsou svědectvím o urputném zápasu o osobitý herecký výraz a originální uchopení role v duchu dramatikova textu. V. obhajoval výsostně postavení herce v opozici k dominantci a autoritativnosti režiséra (vyhroceně v kapitolách o K. H. Hilarovi) i k různým dobovým proudům a technickým výstřelkům (hlavně proti impresionismu, divadelnímu funkcionalismu apod.), odmítal rozlišování tradičního a „moderního“ divadla, proti hereckému studiu na školách prosazoval praxi. Umění charakterizační zkratky, smysl pro působivost detailu a plastičnost podání vyniká ve vzpomínkách na život u divadelních společností i na působení v kamenných divadlech, v portrétech divadelních spolupracovníků, herců, režisérů i uměleckých kritiků (např. A. Frýda, K. Polák, V. Merhaut, zöllnerovský klan, V. Budil, J. Kvapil, F. Zavřel, P. Nebeský aj.). Články a vzpomínky publikované většinou časopisecky (včetně 1. kapitoly z chystané memoárové knihy), z rukopisu několik proslavů, dále různé glosy a úvahy z V. zápisníků shromáždil J. Träger do knihy *Z hercovy pera*. V. pravděpodobně (pro společnosti, ve kterých působil) přeložil několik her z němčiny a další upravoval.

PŘÍSPĚVKY in: sb. Albert Pražák. 1880–1940 (1940); Čes. divadlo (1913); Českosl. divadlo (1935); sb. Čes. herec (1940); Divadelní list (Brno 1932); Divadlo (1936–38, 1945–53); Divadlo a hudba (1942); sb. Do

života (1931); sb. Herec čistého srdce. Jaroslavu Vojtovi (1948); sb. Jaro Národního divadla v Praze (1945); sb. Knížka o Šrámkovi (1927); Lid. scéna (1913); Lid. noviny (1924, 1939–40); Lit. noviny (1930–31, 1935); Lit. noviny (1953); roč. Městská divadla pražská (1946); Mladá fronta (1953); Nár. a Stavovské divadlo (1930–35, 1946–52); Nár. politika (1941); sb. Naše maminky (1933); Nová svoboda (1946); sb. Nové české divadlo 1918–1926 (1926); Ostravský úderník (1948); Práce (1953); Prager Presse (1926–27); Právo lidu (1922); Program D; Přítomnost (1937); sb. Reženerace dnešního divadla (1933); Ročenka Klubu umělců na rok 1941; Ročenka Sirotčího spolku členů ND v Praze (1941); Ročenka sólistů Městských divadel pražských (1937); Rozpravy Aventina (1928); Sborník Svazu čes. herectva (1940); Studentský časopis (1940); Světozor (1934, 1940); Svět v obrazech (1946); Svob. noviny (1948–49); Svob. slovo (1946); sb. Šedesát let národního umělce Josefa Skupy (1952); Školský rozhlas (1945–53); Tribuna (1921–22); Tvorba (1949); Umění lidu (1948); Volné směry (1942); – posmrtně: Nový život (1954, Kapitola první a poslední). ■ KNIŽNĚ. *Práce o divadle a vzpomínky*: Proším o slovo (1940); Má pouť životem a uměním (1948; upr. a rozšř. vyd. 1954, ed. J. Träger); – posmrtně: Z hercovna pera (soubor publicistiky, 1955, ed. J. Träger). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: A. Strindberg: Věřitelé (1919). ■ KORESPONDENCE: V. Semrád: Poslední dopis V. V. (Semrádovi z 1951), Nový život 1953, s. 501; Hercův listář (obs. přijatou koresp. a V. dopisy E. Bassovi z 1936–45, O. Beníškové b. d., F. Bohuslavovi z 1951, J. Borovi b. d. a z 1939, A. Bornovi z 1939 a 1951, T. Brzkové z 1945–46, V. Budilovi z 1904 a 1912, J. Burdovi z 1945–46, M. a I. Fabiánovým z 1945–53, H. Friedlové z 1952, V. Friedlovi z 1912–13, F. Götzovi z 1944, G. Hilmarovi z 1952, Z. Hofbauerovi z 1953, G. Horvátové z 1947, O. Hraběti z 1940, M. Hübnerové z 1924 a 1928, J. Hurtovi z 1937, 1945–51, H. Jelínkovi z 1915, 1936–38, A. Jiráskovi z 1924, E. Kohoutovi z 1949, K. Konrádovi z 1949–51, J. Kopeckému b. d., z 1941–52, F. Kožíkovi z 1940–41, J. Kříčkoví z 1952, J. Kvapilovi z 1928, 1938–49, J. Leblovi z 1945, J. Mahenovi z 1915–17 → Adresář Jiří Mahen /1964/, B. Mathesiovi z 1940–43, V. Müllerovi z 1933, 1946–51, F. Naskemu z 1944, R. Naskové z 1946 a b. d., L. Paulovi z 1944–45, E. Peckové b. d., A. M. Píšovi z 1936–51, B. Polanovi z 1947, R. Princovi z 1952, J. Průchovi z 1946–52, M. Ptákové z 1953, F. Rachlíkovi z 1951, J. Rajskému-Kastnerovi z 1952–53, F. Rolandovi z 1950, A. Rýdlovi z 1945 a 1949, V. Semrádovi z 1952, J. Skupovi b. d., z 1952, J. Srnkovi z 1942 a 1946, L. Škvorovi z 1944, F. Šrámkovi z 1921–51, H. Štěpničkové-Friedlové z 1946–50, J. Trägroví z 1936–50, L. Trnobranskému z 1952, L. Veselému z 1944–45, J. Vodákovi z 1936–37 a 1951, B. Vrbskému z 1951, E. Vrchlické z 1951, V. Vydrovi ml. z 1918–19, H. Vydrové z 1944, K. Vydrové z 1893, S. Vyskočilovi z 1949, J. Wenigovi z 1944, V. Zatirandovi z 1951, L. Želenské-Třešňáko-

vé z 1952, D. Želenskému z 1952; 1956, ed. J. Träger); an.: ... aby se o mně nemlčelo aneb V. V. (K. Z. Klímovi z 1923 a 1940), Týden 1994, č. 3; M. Kašpárková: O nenaplněném vztahu M. K. a N. D. (M. Kopeckému z 1948), Mladá fronta Dnes 20. 3. 1997, příl. Magazín MFD; in Karel Čapek. Přijátá korespondence (Čapkovi z 1926–28; 2000, ed. M. Dandová a M. Chlábková). ■

LITERATURA: V. Hofman: Herec rozervaného století (výtvarná monografie, 1946); sb. V. V., národní umělec (1946, ed. F. Götz; přisp. mj. F. Götz, J. Honzl, E. Konrád, V. Müller, B. Polan); J. Träger: Národní umělec V. V. (1951). ■ O. Fischer: V. V., sb. Nové české divadlo 1918–1926 (1926, s. 106); ● k šedesátinám: H. Jelínek, Lumír 62, 1935/36, s. 419; J. Vodák, Čes. slovo 29. 4. 1936 → Cestou (1946); amp. (A. M. Píša), PL 29. 4. 1936; F. N. (Němec), Rudá záře 29. 4. 1936 ●; ● ref. Proším o slovo: Č. (V. Červinka), Zvon 40, 1939/40, s. 642; b. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1940, s. 183; kd (E. Konrád), LidN 10. a 16. 5. 1940; Hk (J. Holeček), Naše zprávy 15. 5. 1940; A. M. Brousil, Venkov 23., 24. a 25. 5. 1940; O. Srbová, Nár. práce 26. 5. 1940; jk. (J. Kopecký), KM 1941, s. 138; J. Honzl, SaS 1941, s. 105; M. Rutte in 20 kázání o divadle (1940, kázání č. 6–9) ●; J. Honzl: Vývojový význam V. herectví, Otázky divadla a filmu 1, 1945/46, s. 209 → K novému významu umění (1956); ● k sedmdesátinám: sjc (J. Sajíc), LD 26. 4. 1946; J. Kopecký, Mladá fronta 27. 4. 1946; O. S. (Srbová), Práce 28. 4. 1946; K. Konrád, RP 28. 4. 1946 → Perokresby (1953) a Nevzpomínky (1963); J. Träger, Svob. slovo 28. 4. 1946; A. M. Brousil, Zeměd. noviny 30. 4. 1946 ●; J. Träger in V. Hofman: Herec rozervaného století (1946); K. Engelmüller: V. V., O slávě herecké 2 (1947); M. Rutte in Šest podob českého herectví (1947); ● ref. Má pouť životem a uměním: bs (B. Slavík), LD 13. 1. 1949; vč, Obrana lidu 4. 5. 1949 ●; ● k pětadesátinám: G. (F. Götz), K. Konrád, J. Průcha, F. Smolík, S. Neumann, V. Šmeral, Nár. divadlo 26, 1950/51, č. 26–27; vbc (V. Vrabec), Svob. slovo 28. 4. 1951; V. Semrád, Práce 29. 4. 1951; bs (B. Slavík), Práce 29. 4. 1951 ●; M. Wendt: V. V., LD 30. 6. 1951; ● nekrologie a vzpomínky: Nár. divadlo 28, 1952/53, č. 18; V. Novák, Práce 9. 4. 1953; bs (B. Slavík), LD 9. 4. 1953; J. Wenig, Svět práce 1953, č. 16; F. Götz, Divadlo 1953, s. 670; O. Mrkvička, LitN 1953, č. 15; V. Kovařík, Náš rozhlas 1953, č. 17 ●; Z. Nejedlý in V. V.: Proším o slovo (1954); J. Träger: Příklad herecké osobnosti, Divadlo 1956, s. 424; J. Pokorný: ref. Hercův listář, Divadlo 1956, s. 650; an.: V. V., Kulturněpolitický kalendář (1956, s. 155); E. Konrád: O krásě života, Nač vzpomenu (1957); J. Knap in Zöllnerové (1958); J. Černý: V. V., Kulturněpolitický kalendář 1961 (1960, s. 203); V. Vydra ml.: Nad tatínkovými dopisy (s úryvky z koresp.), LD 17. 5. 1969; L. Pešek, V. Procházka in V. V.: Má pouť životem a uměním (1976); F. Černý in Měnivá tvář divadla (1978, s. 153) + in ND a jeho předchůdci (1988, s. 573) + V. V., Divadelní noviny 2001, č. 3.

Jan Vyhlídal

* 27. 4. 1861 Hluchov u Prostějova

† 18. 6. 1937 Vyškov

Autor národopisně zaměřených obrázků, črt a povídek ze Slezska a z Hané; psal i odborné folkloristické stati.

Pocházel z rolnické rodiny. Od 1873 byl v Olomouci žákem Slovanského gymnázia (zapůsobili na něho profesori J. E. Kosina a V. Prasek, kteří v něm vzbudili zájem o historii a národopis), po maturitě (1882) tu studoval bohosloví (vysvěcen 1886). T. r. se stal kaplanem ve Velké n. Veličkou (zde si začal všimnat slováckého folkloru), od 1887 působil v Dobromilicích na Hané, od 1890 jako kaplan a později administrátor v Jaktarži u Opavy, kde rozvinul (vedle národopisného studia) rozsáhlou buditelskou a lidovýchovnou činnost: 1891 inicioval Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku a byl jeho předsedou, pracoval rovněž mj. v Matici opavské, působil při vzniku venkovských záložen, založil stipendium při českém gymnáziu v Opavě. 1898 se vrátil na Hanou: byl kaplanem v Hulíně (do 1903), pak farářem v Lobočicích, kde vyvrcholila jeho folkloristická aktivity (mj. tu zřídil školu hanáckého vyšívání), a 1911–26 ve Švábenicích. Kvůli národopisnému studiu podnikl několik cest za hranice, zejména do Rakouska, pruského Slezska a Jugoslávie. Rozsáhlé folkloristické sbírky, které shromažďoval celý život, daroval před smrtí muzeím v Opavě, Olomouci a Vyškově. 1913–14 se stal zakladatelem a zatímním předsedou spolku moravských katolických autorů Družina literární a umělecká. Po odchodu na odpočinek žil ve Vyškově, kde byl i pohřben.

V. byl autorem rozsáhlého díla zahrnujícího vedle knih drobných próz, humoresek, folkloristických črt, memoárů a dokumentárních kulturněpoliticky či národopisně orientovaných statí nepřehledné množství obdobných příspěvků v moravských časopisech, kalendářích a jiných publikacích, většinou katolicky zaměřených. Všechny vycházely z aktivity nadšeného sběratele etnografických dokumentů a zároveň z buditelsko-výchovných snah vlasteneckého kněze a soustřeďovaly se ke dvěma lokalitám, v nichž V. také pastoračně působil: Slezsku a Hané. Po časopiseckých prvotinách z dob studií (črtách a obrázcích z rodného kraje v časopise Hlasy z Hané) a několikaleté lite-

rárněkritické činnosti v Hlídce literární, kam psal zejména referáty zamýšlející se nad lidovou četbou, první V. knižní práce *Slezská svatba* čtenářsky přístupnou formou podrobně popisovala zvyky, rituály, hry a zpěvy, oděv i pokrmy vážící se k této životní události. Následující drobné prózy, črty i materiálové stati týkající se Slezska, které V. od vesnice k vesnici prošel (včetně českých osad v tehdejšímu pruském Slezsku), usilovaly probudit zájem o tento literaturou dosud opomíjený kraj, čelit jeho postupující germanizaci a zároveň zachovat autentický obraz mizejícího folklorního společenství. V dvousvazkovém díle *Naše Slezsko*, podávajícím souhrnnou sociální, národnostní a náboženskou charakteristiku regionu, V. sledoval především národopisný cíl; soustředil dokumenty o životě v rodině a v obci, o lidových obyčejích, oděvu, pokrmech, lékařství, pověrách, způsobu hospodaření, poměru k práci, přírodě i k smrti a ve druhém svazku uveřejnil i sbírku slezských písní (harmonizace V. Scheiber), legend, pověstí a pohádek. Zvláštní pozornost věnoval V. (ve stopách F. Bartoše) i dětskému folkloru (*Hanácké děti*). Také v pracích o Hané převažovalo původní folkloristické zaměření: shromažďují na podkladě přímého sběru či excerpt z různých literárních pramenů, z matrik apod. zvyky, zábavy, nejrůznější reálie lidového bytu, popěvky, písně, říkanky a vyprávěnky. Zřetelná je v nich i snaha zachytit psychologickou odlišnost hanáckého venkovana jako svérázného lidského typu (*Hanácké humoresky*). Rozmarné obrázky a příběhy, jež V. psal do časopisů nebo vkládal do svých knížek „lidských dokumentů“, přitom často vycházely ze záznamu dialektických promluv lidových vypravěčů (skutečnou postavou byl např. hrdina vojenských příběhů Šakandr Strouhal, který V. na přelomu století vyprávěl o bojích v Itálii za časů Radeckého, nebo stařeček Pospíšil z Kroměřížska, vzpomínající na pouť do Říma). Tento kaleidoskop hanáckého vesnického života, obsahující četné příhody a portréty komických figurek (*Z hanáckého kraje*) sleduje i výchovný záměr v kresbě kmenových stínů (opilství, karban, lakota sedláků, hrubosti námezdně pracujících atd.). Tradiční národopisný pohled překračoval V. i zaznamenáním vlivu liberalistických či socialistických idejí a politiky agrární strany na názory venkovánů, zabýval se i změnou jejich vztahu k církvi; se staromilsky podbarvenou nostalgií pak pozoro-

Vyhlídal

roval, jak se sociální diferenciací mizí i staré zvyky a kulturní svéráz vesnického společenství. – Přímé řeči V. próz i jeho zápisy lidového vyprávění (*Pohádky a pověsti z Hané*) charakterizovala schopnost přesně zachytit hanácký dialekt, a to i v nuancích jeho podřečí. Dodávala záznamům značnou lingvistickou hodnotu (staly se např. materiálem k Bartošovu Dialektickému slovníku moravskému); jako znalec byl V. i dialektologickým poradcem K. Křena (*Zgody*) a K. Dostála-Lutinova.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Boleslav Ratiborský, Dr. K. Nejménovaný, J. Hluchovský, J. Hora, J. V. Hora, stryk Zažírka (Opavský týdeník), Svěží (Našinec 1907), Valerián Justus, Zažírka; H., J. H., J. V., J. V.-I, L†26, L†27, L†36, L†52, L†53 (Katol. listy), †4 (Mír), V. J., VI. ■ PRÍSPĚVKY in: Archa (Olomouc 1922–28; 1922 Z mé korespondence s Fr. Kottem, 1926 Z mé korespondence s J. Š. Baarem, Z mé korespondence s Fr. Bartošem); Beseda (Brno 1898–1901) kal. Cyrilometodějská rodina (Olomouc 1928–29); Časopis Mor. muzea zemského (Brno 1905); Časopis Společnosti Vlasteneckého muzea v Olomouci (1887); Čech (1891); Čes. kronika; Čes. zájmy; Čes. lid (1895–1933); Den (Brno 1921–34; asi 600 obrázků z Hané, 1931 Cikáni v Čsl. republice); Domkářský kalendář (Brno 1924–25); kal. Domobranec (1916–17); Eva (Olomouc 1911–12); Hanácký kraj (Prostějov 1904–06); Hlas (Brno 1884–96); Hlasy svatohostýnské (1919, 1931); Hlasy z Hané (Prostějov 1884–89, národopisné črty); Hlídká lit. (1885–95, lit. ref.); Ječmínek (Prostějov 1910–12); Jitro (1925); Kalendář Matice cyrilometodějské (Olomouc 1914, 1924, 1928–29); Kalendář slezský (Olomouc 1898); Katol. listy (1897–98); Katol. noviny pro lid moravský v pruském Slezsku, pokr. Katol. noviny... na Ratibořsku (Opava 1893–1923); kal. Křesťanská rodina (1915–16); Kříž (1897); Květy mariánské (Brno 1885–91); Lid. noviny (1931); Mír (Olomouc 1891–95); kal. Moravec (Opava 1925–27); Náš domov (Olomouc, Brno 1899–30); Naše Slezsko (Opava 1913–32); Našinec (Olomouc 1889–1929; od 1905 Obrázky z mého hanáckého alba); Neděle (Přerov 1927); Nová severní Morava (Zábřeh, Olomouc 1918–19); Nové ilustrované listy (Brno 1922); Nový deník (Mor. Ostrava 1919); Nový život (1902); Obzor rodinný, pokr. Obzor (Olomouc 1919–23); Opavský týdeník (1893–1911, též FF); Orel (Brno 1930); Osvěta (1901–08; 1901 čl. Zapomenutý český kout, Slovo o Češích v pruském Slezsku); Poutník svatohostýnský (1917); Pozor (Olomouc 1884); Pozorovatel (Kroměříž 1922, an.); Právo (Přerov 1926–28); alm. Ratolest olivová (Olomouc 1917); Rodinný obzor (Olomouc 1919–20); Selský archiv (Olomouc, Val. Meziříčí 1903–04, 1908, an.); Slezská kronika (Opava 1898–1902); Slezské listy (Místek); Stráž Moravy (Olomouc 1915–29); Studentské listy (1884); kal. Svatá rodina (Vimperk 1903); Šotek (Víděň); Těšín-

ské noviny (1925–26); Tribuna (Vyškov 1926, 1932); Velký zábavný nár. kalendář (1905, 1907–08, 1912, 1915, 1919–20); Věstník Matice opavské (1893–1911; 1897 čl. Lidoví básníci slezští); Vídeňský Šotek (1906); Vlast (1896–1906; 1900–03 studie Naše Slezsko); sb. Vlastenecké vzpomínky slezské (1935); kal. Vyšehrad (Olomouc 1902); Vyškovský kraj (1929); Záchrana mládeže (Čes. Budějovice 1919); Zeměd. a družstevní rozhledy (Opava 1928). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a národopisné práce*: Slezská svatba (národopisná studie, 1894); Příhody z Vysoudilova (PP 1898); Čechové v pruském Slezsku (studie, 1899 ← Vlast 1899; rozšíř. vyd. 1900); Kresby ze Slezska (črty, 1901); Naše Slezsko 1, 2 (studie, 1901, 1903 ← Vlast 1900–03); Z hanáckých dědin a měst 1, 2 (PP 1902, 1903); Pod jařmem (črty, 1905); Rok na Hané (črty, 1906 ← Vlast 1906); Obrázky z mého hanáckého alba (PP 1908); Malůvky z Hané (črty, 1908); Hanácké děti (črty, 1909); Pruský sněm a Moravci na Ratibořsku (studie, 1909); Pod perutěmi pruského orla (PP 1910); Z hanáckého kraje (FF 1912); Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou? (PP 1914); Pohádky a pověsti z Hané (1917); Hanácké humoresky (1922); Veselé obrázky z Hané (PP 1924); Šakandr Strouhal na vojně (PP 1924); Pod hanáckou oblohou 1–4 (PP 1924, 1926, 1926, 1929); Boj o české dušičky (PP 1926); Kulturní obrázek ze Slezska (memoáry, 1926); Z hlučinského a hlubčického kraje (črty, 1927); Když světová válka zuřila... (črty, 1929); Pod žezlem pruských králů (statí, 1930); Veselé i vážné obrázky z Hané (PP 1930); Dochtorské povídky (1932); Pohádky z Hané (1933); Povídky (1934); Vlastenecké vzpomínky slezské (memoáry, 1935); – posmrtně: O žoželi a jiném tvorstvu (PP 1940). – *Výbor*: Pod hanáckou oblohou (1958, ed. O. Svozil). – *Souborné vydání*: Pod hanáckou oblohou (nakl. Společenské podniky Přerov, 1932–40, 7 sv. z plánovaných 30 sv.). ■ KORESPONDENCE: B. Slavík: Z korespondence J. V. (Slavíkovi z 1932–35), Archa 1937, s. 151. ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Slezská čítanka (s. d.). ■

LITERATURA: B. Slavík: J. V. (1935 ← Věstník Matice opavské, 1934). ■ ● ref. Slezská svatba: Č. Zíbrt, Světozor 29, 1894/95, s. 166; T. Škrdle, Vlast 11, 1894/95, s. 289 ●; Č. Zíbrt; ref. Čechové v pruském Slezsku, ČL 1901, s. 92; ● ref. Naše Slezsko 1, 2: V. Doubek, Osvěta 1901, s. 585; A. O. P., Opavský týdeník 1903, č. 89 a 90; Č. Zíbrt, ČL 1904, s. 140; F. V. Vykoukal, Osvěta 1904, s. 1 ●; J. Spáčil Žeranovský in O národních kmenech moravských (1903, s. 164); ● ref. Pod jařmem: V. O. (Otomar), MSIR 2, 1905/06, s. 51; J. Herzig, Vlast 22, 1905/06, s. 374 ●; F. V. Vykoukal: ref. Rok na Hané, Osvěta 1907, d. 1, s. 76; ● ref. Malůvky z Hané: F. V. V. (Vykoukal), Národopisný věstník československý 1908, s. 172; F. J. Rypáček, Časopis Mor. muzea zemského 1908, s. 352; J. Herzig, Vlast 25, 1908/09, s. 77; Č. Zíbrt, ČL 1909, s. 62 ●; Č. Zíbrt; ref. Pruský sněm a Moravci..., ČL 1909, s. 472, a 1911, s. 395; an.: P. J. V., Náš domov 1910, s. 353; ● ref. Hanácké děti: F. V. Vykoukal, Národopis-

pisný věstník československý 1910, s. 70; F. J. Rypáček, Časopis Mor. muzea zemského 1910, s. 166 ●; Č. Zíbrt: ref. Obrázky z mého hanáckého alba, ČL 20, 1910/11, s. 385; J. Š. Baar in Chvilé oddechu mezi bratry (1913, s. 273); ● ref. Z hanáckého kraje: F. S. Nový obzor (Olomouc) 1913, s. 88; Č. Zíbrt, ČL 23, 1913/14, s. 111 ●; an.: ref. Znáš ten kraj..., NŘ 1, 1916/17, s. 121; an.: ref. Pohádky a pověsti z Hané, NŘ 1918, s. 20; ● k šedesátinám: A. Gregor, LidN 24. 11. 1921; an., Den (Brno) 1921, s. 108 ●; ● ref. Hanácké humoresky: R. (A. Rambousek), Čes. osvěta 19, 1922/23, s. 303; Řčk. (A. Roček), Lumír 1923, s. 383; an., Hlídka 1923, s. 74; A. G. (Gregor), LidN 6. 1. 1923 ●; F. Hrobař: J. V., Našinec 1923, s. 264 a pokr.; ● ref. Veselé obrázky z Hané: J. Staněk, Čes. osvěta 21, 1924/25, s. 192; -och- (F. S. Procházka), Zvon 25, 1924/25, s. 110 ●; ● k pětadesátinám: Č. Zíbrt, ČL 26, 1925/26, s. 351; V. Bitnar, Den 1926, s. 115 (s bibliografií) ●; an. (A. Novák): J. V., LidN 13. 6. 1926; Č. Zíbrt: ref. Šakandr Strouhal na vojně, ČL 27, 1926/27, s. 387 + ref. Boj o české dušičky, ČL 28, 1927/28, s. 282; J. Staněk: ref. Když světová válka zuřila..., LidN 27. 12. 1929; K. Kyas: V. jubileum, Náš domov (Hlučín) 1930, s. 27; ● k sedmdesátinám: Č. Zíbrt, ČL 31, 1930/31, s. 146; V. Martínek, Moravskoslezský deník 27. 4. 1931 → Živné zdroje (1972); A. Gillig, Den 1931, s. 237 ●; ne (A. Novák): ref. Pod žezlem pruských králů, LidN 9. 9. 1931; M. Rusínský: Slezským písemnictvím, Iskra 1932, s. 13; J. Staněk in Vývoj literatury české ve střední a severní Moravě (1934, s. 26); B. Slavík: ref. Šakandr Strouhal a jiné vojenské osoby (Pod hanáckou oblohou, sv. 3), LidN 21. 1. 1935 + ref. Veselé obrázky (Pod hanáckou oblohou, sv. 4), LidN 4. 11. 1935; M. (E. Masák): ref. Vlastenecké vzpomínky slezské, Archa 1936, s. 44 + ref. Vojenské obrázky (Pod hanáckou oblohou, sv. 5), tamtéž, s. 289; B. Slavík in Písemnictví na Litovelsku (1937, s. 34 a 63); ● nekrology: ne (A. Novák), LidN 20. 6. 1937; T. J. Jiroušek, Vlast 1937, s. 255 ●; an.: J. V., alm. Poselství (1938, s. 382); B. Slavík in Hanácké písemnictví (1940, s. 143 a 245) + (šifra bs) k 80. výr. nar., LidN 27. 4. 1941; jh (J. Husička), Hlučovský rodák J. V., spisovatel světlých obrázků z Hané, Litovelsko 1947, č. 11; H. Podešvová, A. Robek: Dvacet let od smrti J. V., Radostná země 1957, s. 95; J. Chudáček: Z galerie významných Moravanů. J. V., Moravskoslezská orlice 1991, č. 11; D. Dorovská: Vzpomínka na J. V., Štáfeta 1991, č. 2; J. Svátek: Spisovatel Hané a Slezska, Studie Muzea Kroměřížska 1993, s. 82; R. Czmero: Bodrý humor J. V., Hanácké noviny 8. 3. 1997; J. Chudáček: J. V. jubilující, tamtéž 21. 6. 1997; K. Sommer: J. V. – vlastenecký kněz a slezský buditel, Časopis Slezského zemského muzea, série B (Vědy historické), 2003, č. 2 + Hanácká éra slezského buditele, etnografa a prozaika J. V., tamtéž 2004, č. 1.

II

Čeněk Vyhnis

* 8. 10. 1842 *Kostelec nad Labem*

† 23. 3. 1897 *Královské Vinohrady (Praha-V.)*

Překladatel ze sanskrtu, řečtiny a němčiny, publicista, organizátor kulturního života.

Pokřtěn Vincenc; zpravidla se podepisoval Čeněk V. (tedy staročeskou podobou křestního jména). – Základní vzdělání získal v rodišti, v Borku u Brandýsa n. Labem a v Praze u Sv. Jindřicha a na hlavní škole u Sv. Vojtěcha. Pro nouzi rodičů teprve 1856 začal studovat Akademické gymnázium a po maturitě 1864 klasikou filologii, srovnávací jazykozpyt a filozofii na pražské filoz. fakultě. Od 1867 působil jako suplent na gymnáziích v Čes. Budějovicích a v Hradci Králové (od 1870 jako profesor), kde učil A. Jiráska, s nímž se též později jako s kolegou sešel v pedagogické práci na pražském gymnáziu; 1872 obdržel místo ředitele gymnázia v Příbrami. Již během studia spolupracoval s časopisy a novinami (především s Nár. listy), překládal a účastnil se kulturního života, zvláště v Umělecké besedě, kde přednášel o literárněvědných teoretických otázkách, o indické i klasické řecké literatuře. V kulturní a přednáškové činnosti pokračoval i v Příbrami (ředitel zpěváckého spolku Lumír, práce ve studentském spolku Jungmann, podíl při zakládání učitelského ústavu, vybudování Hálkova pomníku aj.). Na vlastní žádost byl 1891 přeložen do Prahy na učitelské místo gymnázia v Žitné ul. – Pohřben byl na Vinohradském hřbitově.

Ve středu V. dlouholetého překladatelského zájmu byla indická literatura; do češtiny z ní uvedl dvě Kálidásova dramata: lyrická pohádka Šakuntála vyšla samostatně knižně, z dramatu Urvaši, i když bylo přeloženo rovněž celé, vyšly jen ukázky v programu příbramského gymnázia, kde také V. otiskl překlad spisu učence a teologa Basilia Velikého Slovo k jinochům... V časopisech publikoval další překlady (N. Lenau) a články o literatuře.

ŠIFRA: Č. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. včela (1866); Květy (1865–69); Listy filologické (1888); Lumír (1865); Nár. listy (1866–69); Program reálného gymnázia v Příbrami (1877–78, 1887; 1878 Kálidása: části D Urvaši, 1887 překl. Basilius Veliký: Slovo k jinochům, kterak by prospěchu nabyli z pohanských spisů řeckých, i sep.) ■ KNIŽNĚ. Překlady: A. Meissner: Ke cti a slávě boží (1866); Kálidása: Šakuntála

Vychodil

(1873). – *Ostatní práce*: Řeč při odhalení desky pamětní na rodném domě p. Jana Karla Škody v Příbrami, dne 5. září 1886 (b. d.). ■

LITERATURA: ● ref. překl. Kálidása: Šakuntála: X (V. Hálek), NL 27. 5., 6. 6. a 10. 6. 1873; O. H. (Hostinský), Pokrok 2. 7. 1873 ●; J. Král: ref. překl. Basilius Veliký, LF 1888, s. 289; Visvamitra: Urvaši a drama indické, NL 30. 5. 1889; ● nekrology: an., Lit. listy 18, 1896/97, s. 209; d., Světozor 31, 1896/97, s. 250; an., Zlatá Praha 14, 1896/97, s. 250; J. L. Turnovský, Osvěta 1898, s. 151 ●; A. Jirásek in *Z mých pamětí* 1 (1911; 1980, s. 187); F. Žid: 75 let příbramského gymnázia, J. Vrátný: Moje vzpomínky na Č. V., spisovatele a prvního gymnazijního ředitele, obojí Jubilejní almanach gymnázia v Příbrami (1946, s. 17 a 61); J. Houžva: Ze zavátých listů. Vzpomínka na učitele Aloise Jiráska, Svoboda 22. 3. 1983.

vf

Pavel Julius Vychodil

* 18. 4. 1862 *Přemyslovice* u Prostějova

† 6. 4. 1938 *Brno*

Literární kritik a historik katolické orientace, novotomistický filozof, estetik a etik zdůrazňující křesťanskou mravnost jako základní hodnotu i pro literární tvorbu; překladatel Aristotelových spisů; editor, publicista.

Pokřtěn Julius, řádové jméno Pavel dostal v benediktinském klášteře v Rajhradě. Mylně je uváděno datum úmrtí 7. 4. – Vyrůstal v rolnické rodině; po maturitě na německém gymnáziu v Kroměříži vstoupil 1881 do rajhradského kláštera. Již na střední škole ho přitahovala literatura, přispíval do brněnského *Obzoru*, vedl pěvecký kroužek a pod vlivem encykliky papeže Lva XIII. ve shodě s jejím doporučením se začal zajímat o filozofii, konkrétně o scholastické učení Tomáše Akvinského. Po jednoročním noviciátu v Rajhradě odešel studovat na dva roky do Salcburku a bohosloví dokončil v Brně, kde na jeho duchovní utváření mělo rozhodný vliv filozofické dílo profesora dogmatiky J. Pospíšila (mj. též autora práce o Tomáši Akvinském). Po studiích byl v. svěřen v klášteře lektorát teologie a úřad novicmistra. Svě vzdělání doplnil 1890 doktorátem teologie v Salcburku. V 80. letech si začal osvojovat řečtinu s cílem důkladně poznat aristotelskou filozofii jako východisko k učení Tomáše Akvinského. Od poloviny 80. let redigoval *Hlídku literární* (která se měla stát protiváhou k dogmatickému katolickému listu *Vlasí* i hodnotným protějškem kritiku

pěstujícím moravským *Literárním listům*), od poloviny 90. let vedl širěji zaměřenou *Hlídku*. V řádu dosáhl hodnosti konzistorního rady, od 1886 byl ředitelem (Papežské) knihtiskárny benediktinů rajhradských (poté *Občanské tiskárny*) v Brně. Pohřben byl v Rajhradě.

Již jako bohoslovec si v. předsevzal, že naváže na novoscholastické snahy a položí základy katolicky orientované literární kritiky. Jako estetik se věnoval zvláště poetice a stylistice; v jeho teoretických pracích je zřetelný kompromis mezi dogmatismem scholastického výkladu tvorby a poznatky novodobé slovesné estetiky. Projevil se zejména ve čtyřdílné *Poetice* objasňující základní pojmy estetické i poetologické. V otázkách etických (*Básnictví a mravouka*) zdůrazňoval nábožensky morální kvality literární tvorby a odpovědnost spisovatele i čtenáře, v kontextu 90. let tak prosazoval i silně konzervativní stanoviska, jež víceméně zobecňují jeho vlastní zkušenost z praktické literární kritiky, již soustavně tiskl především v *Hlídce literární* (poté v *Hlídce*). Zde se snažil přispět k vyšší úrovni katolické literatury, přitom poskytoval prostor i mladším literátům pozdější tzv. *Katolické moderny*, s nimiž se však dostával i do sporů, neboť zároveň prosazoval zúžené, dogmaticky pojaté morální a náboženské postoje (literatura jako služba víře) pocítované jako „klerikalistické“. Nejvýrazněji se vlivy aristotelské a tomistické poetiky projevy ve v. pracích literárněhistorických (*František Sušil, Václav Kosmák, Josef Pospíšil*), z nichž si dobové uznání vydobyla zvláště studie o F. Sušilovi, vyzdvihující (proti básnickému) jeho dílo vědecké, překladatelské i sběratelské. Cenná je též v. činnost ediční (dvoudílná korespondence *Z doby Sušilovy* bohatě využitá při vzniku sušilovské monografie) a zvláště překladatelská (vedle Aristotelových spisů údajně též výbor z *Pensées* B. Pascala). V 90. letech pak vyšla všechna v. stěžejní díla filozoficko-teologická založená na učení Tomáše Akvinského a dalších církevních autorit (*Apologie křesťanství* aj.). V badatelské a překladatelské činnosti spočívá také v. hlavní význam; přes svůj konzervatismus přispěl k obohacení novodobého katolicismu o poznatky aristotelské a tomistické filozofie i estetiky, pro českou filozofii vytvořil aristotelskou terminologii.

ŠIFRY: -d. (Zprávy apoštolátu tisku, dub.), P. J. V., P. V., y. ■ *PŘÍSPĚVKY in: Archa; Athenaeum* (1885); *Časopis Matice moravské* (1882, 1904, 1907; 1882

O tendenci v básnictví); Hlídko (Brno 1896–1938; 1919 Z korespondence družiny Sušilovy); Lid. čítanka moravská (Telč b. d., 1907); Obzor (Brno 1879–81); alm. Růže Sušilova (1885); Zprávy apoštolátu tisku, pokr. Hlídko literární (1884–95; 1886–91 soubor O kritice, 1886 Dagmar S. Čecha, 1891 O cynismu a příbuzných jevech v písemnictví, 1893 O lyrismu, 1895 Synekdochismus); mimoto v dalších katolických periodikách. ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře a estetice*: Poetika 1–4 (1890, 1892, 1894, 1897); Básnictví a mravouka (1897); František Sušil (1898); Václav Kosmák (1916); Josef Pospíšil (1928). – *Překlady*: Aristoteles: O básnictví (1884) + O duši (1885) + Etika Nikomachova (1888) + Politika (1895) + Kategorie (1918). – *Ostatní práce*: Důkazy jsočnosti Boží a dějiny jejich (1889); Apologie křesťanství 1, 2 (1893, 1897). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Hlídko literární (1885 od č. 11 – 1895; 1885–86 s P. J. Mathonem, 1887–94 s B. Plačkem, 1895 s A. Okáčem), Hlídko (1896–1938; 1896–98 s J. Pospíšilem a J. Hodrem), Květy mariánské (od 1908 vydavatel, od 1911 odp. red.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Poutní kniha velehradská pro jubilejní rok 1885 (1884; dopln. vyd. 1885); M. Procházka: Otázka dělnická (1898); Sebrané spisy V. Kosmáka (1898–1916; dopln. vyd. 1921–25); Z doby Sušilovy 1, 2 (koresp., 1917, 1921); J. Vévoda: K. Křen. Životopisný nástin (1927). ■

LITERATURA: J. Tvrďý: J. P. V. (1940, původně nekrolog). ■ T. G. Masaryk: ref. překl. Aristoteles: O básnictví, Athenaum 2, 1884/85, s. 186 + (šifra T. G. M.) ref. překl. Aristoteles: O duši, tamtéž 4, 1886/87, s. 69; an.: ref. Poetika 1, Lit. listy 12, 1890/91, s. 102; -n.: překl. Aristoteles: Politika, Rozhledy 5, 1895/96, s. 182; F. Čáda: ref. překl. Aristoteles: O duši, Etika Nikomachova, O básnictví, Politika, LF 1897, s. 302; ● ref. František Sušil: F. J. Rypáček, ČMM 1898, s. 419; T. Kalina, ČMM 1904, s. 494; M. Hýsek, Lid. revue moravskoslezská 1905, s. 295; J. Kabelík, ČČM 1905, s. 449; I. Zháněl, Vlast 24, 1907/08, s. 178 ●; M. Hýsek: Literární dějiny moravské (polemika s V. názory), LidN 12. 2. 1913; ● ref. Václav Kosmák: I. Zháněl, Vlast 32, 1915/16, s. 725; M. Hýsek, Naše věda 3, 1919/20, s. 170 ●; ● ref. ed. Z doby Sušilovy 1, 2: J. Kabelík, ČMM 43/44, 1919/20, s. 465 + ČMM 46, 1922/23, s. 320; S. Souček, MSIR 13, 1919/20, s. 136 a pokr. ●; an.: k padesátinám, Naše kniha 1922, s. 53; ● k sedmdesátinám: A. N. (Novák), LidN 17. 4. 1932; T. J. J. (Jiroušek), Vlast 1932, s. 206 ●; ● nekrology: V. Bitnar, Hlídko lit. 1938, s. 117 a pokr.; -vh- (M. Hýsek), LF 1938, s. 240; Gh. (V. Groh), ČMM 1938, s. 412; K. Uhl, kal. Moravan na rok 1939 (1938, s. 88); re, Vlast 1938, s. 99; an., Archa 1938, s. 142; A. Pražák, Naše věda 1941, s. 315 ●; V. Bitnar in Literární kritika českých katolíků let devadesátých (1940); bs (B. Slavík): Památce P. V., LidN 18. 4. 1942; J. Bárta: Šaldův vrstevník, LD (Brno) 13. 3. 1992 + T. G. Masaryk a P. V., LD (Brno) 16. 4. 1992; M. C. Putna in Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918 (1998, s. 245); P. Marek in Český katolicis-

mus 1890–1914 (2003); J. Wiendl in Cercatori di bellezza e ordine – Hledači krásy a řádu (Udine 2003).

ls

F. V. Vykoukal

* 15. 12. 1857 *Limuzy* u Českého Brodu
† 26. 11. 1933 *Praha*

Literární kritik, dlouholetý referent zejména časopisů Světozor a Osvěta, přednostně zaměřený na soudobou českou prózu; autor národopisných obrázků a cestopisných fejetonů, osvětový pracovník.

Vl. jm. František V., v mládí se podepisoval i František Vl. ml., František Vladimír V. i František Ladislav V. Mylně bývá uváděno datum narození 14. 12. – Syn učitele Františka V. (1817–1909), působícího na obecných školách na Českobrodsku, občas činného i publicisticky (příspěvky v Poslu z Budče, 1882 Z pamětí starého učitele v českobrodských Našich hlasech). V. studoval od 1870 na Akademickém gymnáziu v Praze, 1871–77 na gymnáziu v Hradci Král., po maturitě do 1881 klasickou filologii a historii na pražské filoz. fakultě. Nejprve suploval na gymnáziu ve Slaném, od 1883 byl profesorem latiny, řečtiny, češtiny a němčiny na gymnáziu v Truhlářské ul. v Praze, od 1915 se na něm stal zástupcem ředitele a 1917 ředitelem; 1924 byl uvolněn pro funkci zemského školního inspektora, kterou plně vykonával 1925–27, pak odešel do důchodu. Od studentských let spolupracoval s časopisy (mj. s Akademickými listy, kde 1880–81 obstarával za oficiálního redaktora J. Baráka redakční práci), účastnil se kulturního života a působil v různých spolcích: již za studií v literárním a řečnickém spolku Slavie, s J. Vlčkem byl iniciátorem „spolku pro mravní a hmotnou podporu literatury české“ s tradičním názvem Stálci (od 1880 starosta), pracoval v literárním odboru Umělecké besedy i ve výboru připravujícím literární část pro Zemskou jubilejní výstavu v Praze (1891), účastnil se i příprav Národopisné výstavy československé (1895). Patřil též k agilním členům Ústředního spolku čes. (později českosl.) profesorů (1908–18 starosta) a lidovýchovně zaměřeného Osvětového svazu (též redaktor spolkového orgánu Čes. osvěta). Uskutečnil několik cest do zahraničí, zejména v 80. a 90. letech do Německa, Belgie a Holandska.

V. byl typem kritika zaměřeného na širší publicitu jak informační přehledností svého projevu, tak jeho přístupným, přitom i stylově vytříbeným podáním. Tím byl dán i jeho trvalý příklon k žánru referátu, podporovaný i obecnými trendy v soudobé žurnalistice i revuální kritice. Posouzení ideové hodnoty díla, jeho národního a mravního významu, obvykle spojoval se zřetelem k jeho reálné motivaci a věrohodnosti, tedy v podstatě s principy realismu, v jehož pojetí se však ještě stýkal s koncepcí ideálního realismu šířenou autorským kruhem časopisu *Osvěta*; charakteristickou složkou jeho výkladu, zjevně svědčící o inspiraci kritickými zásadami J. Durdíka a rovněž i o V. didaktických zvyklostech a sklonech, bylo ulpívání u formálních náležitostí díla, zevrubný popis a rozbor jeho skladebných a stylových složek s častými výchyty jazykových nedoplnění v závěru referátu. V. si tak záhy vypracoval schéma postupu s poměrně pevným souborem kritérií, jejichž setrvačnost a sílící konzervatismus ho vzdalovaly novým literárním směrům z přelomu století, neztlumily však zcela jeho vnímavost pro umělecké kvality, a to zejména v oblasti prozaické tvorby, která mu byla nejbližší. Jako referent, působící hlavně ve *Světozoru* a *Osvětě*, sledoval českou prózu více než tři desetiletí; pouze dočasné extempore byl pro něho divadelní referát (ve *Světozoru*) a jen občas psal o poezii, hlavně ruchovsko-lumírovské. Ze soudobých prozaiků věnoval stálou pozornost např. J. Arbesovi a J. Zeyerovi, s důkladností a v širokém záběru od prací významných po průměrné a efemérní referoval o realistické próze historické (v popředí zájmu se ocital A. Jirásek a také V. Beneš Třebízský, Z. Winter) a venkovské (návraty k J. Holečkovi, T. Novákové, K. V. Raisovi, A. Staškovi aj.) i o prózách žánrového realismu (F. Herites, M. A. Šimáček aj.), s jistou rezervou pak pojednával o naturalistickém a impresionistickém proudu a dalších liniích tvorby 90. let a počátku století. Předmětem V. kritik byly také novinky literární historie (J. Vlček a J. Jakubec, dále J. Máchal, z mladších A. Novák aj.). Povýtce osobní interes poutal V. k národopisné literatuře, s níž se seznamoval i jako s pramenem vlastních zvykoslovných a kulturněhistorických prací. Přinášel v nich materiálové kompilace, které jen občas obohatil o dosud nepublikovaná sdělení pamětníků nebo sběratelů (zvláště ze středních Čech, z rodného Čes-

kobrodská) a které stylizoval v populární podobě tzv. obrázků (častý podtitul), causerií, črt a vyprávění s hojnými apostrofy čtenáře, někdy i s drobnou epizodou. Jako znalec řeckých a římských reálií napsal zprvu několik obrázků na toto téma; odkazů na starověkou kulturu nebo také na jinonárodní folklor (hlavně slovenský) rád využíval v paralelách a srovnáních s domácí tvorbou, časté byly i jeho exkursy do staročeské literatury. Z přibývajících obrázků sestavoval postupně knižní celky; tak vznikla *Česká svatba*, původně časopisecká studie o svatebních obřadech na Chrudimsku (z okolí Choltic), doplněná o materiál z dalších regionů a bohatě využívající příslušné literatury. Také další knížky byly víceméně tematicky sjednoceny: soubor *Z časů dávných i našich* sleduje výroční zvyky a obyčeje, *Z podání lidového zaznamenává* různé pověry a jejich symboliku, k nim se řadí specifické tituly *Domácí lékařství našeho lidu* s popisem starodávných praktik a pověr a *O snech a výkladech snů* pojednávající o snářích; několik souborů adresoval V. mládeži (*Pestré květy*, mj. se statí o kalendářích, *Podzimní žerň* o prorocích povětrnosti, o potravinách aj.). Causeristickým podáním a zájmem o životní styl a zvyky obyvatel se s touto tvorbou stýkají cestopisné fejetony (*Berlín, Hamburk, Krajem nizozemským* aj.), nenásilně slučující spontánnost zážitku s hutnou informací. Pouze příležitostně stati a menší články zveřejnil z oboru literární historie (např. přehled vývoje české literatury za léta 1791–1891 pro jubilejní sborník, stať *O rodišti bratří Thámů*). Sestavil též středoškolské čítanky, jež obsahovaly i množství ukázek lidového slovesnosti a v upravených vydáních (později i s účastí spolupracovníků F. Holečka a A. Procházky) sloužily až do 40. let 20. století. Z čítankového repertoáru vycházela i V. antologie nejčastěji čtených a recitovaných básní. V rukopisu zůstaly jeho paměti.

ŠIFRY: -a- (*Světozor*), Fr. V. V., F. V., FVV, F. V. V., V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademické listy (1880–81); ČČM (1897–1902); Čechische Revue (1908); Čes. osvěta (1912–16, 1923, 1926); Čes. včela (1878); Čes. časopis historický (1905); Čes. lid (1891–92); Hlas národa (od 1886, i příl. Nedělní listy; mj. cestopisné FF: 1888 Berlín, Hamburk, 1889 Amsterdam, Haag); sb. Jubilejní výstava zemská Království českého v Praze 1891 (1894, O lidovém umění, Výstava české literatury); Kalendář Ústřední matice školské... (1887); Květy (1881–1906; lit. referát, folkloristické články,

cestopisné FF: 1889 Krajem nizozemským, 1891 Z Belgie); Lid. noviny (1910); Lit. listy (1894); Lit. obzor (1882–83); Lit. rozhledy (1909); Nár. listy (1891–99, 1913); Národopisný věstník československý; Osvěta (1887–90, 1898–1918; až do 1916 pravidelný lit. referát a rubrika Nové rovy); Pokrok (1882, 1884); Posel z Budče (1879); Posel z Prahy, pokr. Čes. noviny (1879–80); Rozhledy lit. (1886); Ruch (1879–80, 1884); Slavjanskoje obozrenije (St. Petěrburg 1892, přehled čes. literatury za r. 1891); sb. Sto let práce 1791–1891 (1895, Rozhled po české literatuře za l. 1791–1891); Střední škola (1921, 1924, 1928–30, 1933); Studentské listy (1881–82); Světozor (1883–99; pravidelný lit. referát, 1894–95 občas i divad. referát, folkloristické články, 1886 staf O rodišti bratří Thámů); Věstník čes. profesorů; Vlast (1932); Výr. zpráva... gymnázia v Praze 2, Truhlářské ul. (1889–1925); Zlatá Praha (1885–90, 1898–1900; folkloristické články); Zvon (1903, 1907, 1928–29); – posmrtně: Nové Čechy (1934, z paměti). ■ KNIŽNĚ. *Folkloristické a kulturněhistorické práce* (pojednání a tzv. obrázky): Česká svatba (b. d., 1893); Z časů dávných i našich (1893; 1901 upr. vyd. pro ml. s tit. Rok v starodávných slavnostech našeho lidu); Domácí lékařství našeho lidu (1894); Z podání lidového (1897); O snech a výkladech snů (1898); Pestré květy (pro ml., 1900); Dary přírody (1905); O dvou řemeslech. O kovářích, O ševcích (pro ml., 1910); Podzimní žeň (pro ml., 1911); Staročeské zvyky a obyčeje 2 (pro ml., 1919; text k leporelu F. Fišera ze sv. 1). – *Ostatní práce*: O světovém formátě (1914); Dějiny Ústředního spolku československých profesorů (1923); – posmrtně: Metodická příručka k českým čítankám 1–4 (1934–36, s F. Holečkem, A. Procházkou). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Akademické listy (1880–81, s J. Barákem; V. uváděn v tiráži jako vydavatel), Čes. osvěta (1913–15). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Čítanka pro první třídu škol středních (1901; od 5. vyd. 1920 s F. Holečkem, od posmrtn., 10. vyd. 1936 i s A. Procházkou); Čítanka pro druhou třídu... (1902; od 7. vyd. 1922 s F. Holečkem, od posmrtn., 11. vyd. 1937 i s A. Procházkou); Čítanka pro třetí třídu... (1903; od 4. vyd. 1922 s F. Holečkem, od posmrtn., 9. vyd. 1934 i s A. Procházkou); Čítanka pro čtvrtou třídu... (1903; od 4. vyd. 1920 s F. Holečkem, od posmrtn., 10. vyd. 1938 i s A. Procházkou); Výběr českých básní čítaných na našich školách středních (1929). ■

LITERATURA: ● ref. Česká svatba: -m-, Lit. listy 15, 1893/94, s. 157 (k tomu Zasláno F. V. V., tamtéž, s. 195, a odpověď -m-, s. 196); jc. (J. Jakubec), Naše doba 1, 1893/94, s. 786; T. Škrdle, Vlast 10, 1893/94, s. 564; Jos. Karásek, ČČM 1894, s. 337 ●; ● ref. Z časů dávných i našich: -m-, Lit. listy 15, 1893/94, s. 208; jc. (J. Jakubec), Naše doba 1, 1893/94, s. 790; -r-, Světozor 28, 1893/94, s. 71; F. J. Konečný, Vlast 11, 1894/95, s. 177 ●; ● ref. O snech a výkladech snů: Č. Zíbrt, ČL 7, 1897/98, zvl. příl. Literatura kulturněhistorická a etnografická 1897–1898, s. 76; A. Č. (Černý), Svě-

tozor 32, 1897/98, s. 380 (i ref. Z podání lidového); Dr. F. Krejčí, Obzor lit. a umělecký 1899, s. 14 ●; -ček: ref. Pestré květy, Beseda učitelská 1900, s. 311; ● ref. Dary přírody: -s-a (D. Panýrek), Máj 3, 1904/05, s. 223; Er., Zlatá Praha 22, 1904/05, s. 240; S. (F. Sekanina), Zvon 5, 1904/05, s. 606; Vbk. (J. Voborník), NL 14. 10. 1905; J. B., Osvěta 1905, s. 371 ●; ● k šedesátinám: J. F. (Folprecht), Zlatá Praha 35, 1917/18, s. 155; an., Zvon 18, 1917/18, s. 156; Ptk., Věstník čes. profesorů 25, 1917/18, s. 89; J. Horák, Národopisný věstník československý 1918, s. 114 ●; ne (A. Novák): F. V. V. sedmdesátinám, LidN 14. 12. 1927; R. Schams: ref. ed. Výběr českých básní..., Střední škola 10, 1929/30, s. 71; ● nekrology: A. N. (Novák), LidN 30. 11. 1933; -vh- (M. Hýsek), LF 1933, s. 478; A. Pražák, Naše věda 1934, s. 94 ●.

et

Valdemar Vylefal

* 16. 10. 1900 Nymburk

† 20. 9. 1928 Nymburk

Autor novoromantické poezie, prostoupené pozdně dekadentním pocitem a posléze tíhnoucí k wolkrovské poetice, dramatik, prozaik, literární publicista a kritik.

VI. jm. František Vylefal. – Absolvoval reálku v Nymburce (1918), poté abiturientský kurs při učitelském ústavu v Praze. Působil jako učitel vesnických obecných škol (v Jikvi a v Netřebicích na Nymbursku, v Sedle u Jindř. Hradce aj.). Přátelské styky udržoval zejména s J. Knappem, B. Novákem, J. z Wojkowicz. Z neutěšených poměrů venkovského učitele se vymanil 1925, když se (po složení dodatečné zkoušky z latiny) stal studentem pražské filoz. fakulty. Zemřel po dlouhodobé žaludeční chorobě.

V. novoromanticky laděná poezie se vyznačovala tragickým tónem, přechody mezi snovými obrazy a přírodními reflexemi, neukončeným hledáním výrazu (užívajícího úsporně básnických prostředků), vyjadřovala vnitřní rozpolcenost a jemné záchvěvy plaché a znavené duše, toužící po kráse a životní rovnováze, ale prostoupené pocitem osudové nenaplnitelnosti a zmaru. Střetával se v ní pozdně dekadentní životní pocit a vliv A. Procházky a Moderní revue s postupně sílícími prvky wolkrovské poetiky. Tesklivou atmosféru, střepy dojmů a stavů precitlivělé duše v nevládném světě a charakteristické motivy zklamání, marného bloudění a smrti přinesl již útlý debutant-

ský soubor meditatívni a náladové intimní lyriky *Mého to koně krok*. Převážně veršovaná tragédie *Jidáš* zůstala pokusem o osobitou interpretaci biblického námětu jako vzpoury proti nespravedlivému Bohu, zdůrazňujícím vnitřní drama ústřední postavy a otázky vůle, lásky a nenávisti, propojujícím horečnaté vize s parnasistní strnulostí a rétoričností. Po nevýrazné knize lyrických a pohádkových próz *Pohádky* se V. básnickou sbírkou *Tiché světlo* postupně odkláněl od dekadentní symboliky a estetizující ornamentace a posiloval bezprostřední smyslové inspirace, zintimňoval odlesky milostných zklamání i skeptickou snahu přiblížit se všednímu světu a především přírodě. Vrcholem jeho tvorby se stalo posmrtně vydané torzo souboru *Pták Noh* (připravované autorem s názvem Blázen ze sítí), kde poezie odstínů okamžitých bolestných nálad a romantických situací (s baladickými momenty, pohádkovými motivy a tuláckou symbolikou) ústila ve vizi cesty do nekonečného prostoru duchovní jistoty, tušené s blížící se smrtí, v ucelenější iluzionistické gesto neklidu a marnosti, rozvíjející autorův trvalý a prožitý pocit sváru empirické zkušenosti, upřímnosti a vysnivaného světa vykoupení a harmonie. Část nepublikovaných textů (verše, fragmenty prózy a deníkových záznamů) z V. pozůstalosti vyšla ještě v nymburském novoročním tisku pf 1936, cele věnovaném V. dílu. – V impresivních a artisticky zabarvených literárních kritikách a člancích (v časopisech *Moderní revue* a *Sever a Východ*) V. vysoce hodnotil dílo K. Tomana a K. Hlaváčka, hájil individualismus a důraz na formální kvality literárního textu proti kolektivistickým a altruistním sklonům a mimoestetickým zřetelům, skeptický byl vůči poetice Devětsilu. Pro mládež a potřeby školy napsal popularizační studii *Jaroslav Vrchlický*, připravil literárněhistorický přehled *České písemnictví* a spoluvydal výbor Toman, Hora, Wolker.

PŘÍSPĚVKY in: Apollon (1923–24); Cesta (1926, 1928); Lid. noviny (1927); Lumír (1928); Malý čtenář (1921); Moderní revue (1921–25); Nár. kultura (1942); Nedělní list (1927–28); Pramen (1922, 1924–28); Sever a Východ (1926–28); Ženský svět (1925); – posmrtně: Almanach nymburského studentstva (Nymburk 1928); Naše kniha (1928); pf 1936 – V. V. (Nymburk b. d., 1935); Sever a Východ (1928–29); program Večer V. V. (Nymburk 1928); ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch); ant. Ztrhané struny zvuk (1940, ed. M. Hýsek). ■

KNÍŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Mého to koně krok (BB 1920); Jidáš (D 1921); Jaroslav Vrchlický (studie pro ml., 1921); České písemnictví (přehled pro ml., 1922); Pohádky (PP 1922); Tiché světlo (BB 1926); – posmrtně: Pták Noh (BB 1929, ed. J. Knap). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Toman, Hora, Wolker (výbor z poezie, 1926, s. J. Čeňkem). ■

LITERATURA: pf 1936 – V. V. (Nymburk b. d., 1935, red. A. Filippi; studie J. Kulhánka, V. BB a PP, i z pozůstalosti); F. Bařha, L. Šolcová: V. V. (1900–1928). Soupis osobního fondu (LA PNP 2002). ■ ● ref. Mého to koně krok: J. Krecar, MR 1919/20, sv. 35, s. 389; J. Staněk, Niva 1921, č. 8, obálka ●; ● ref. Jidáš: Alap (A. Procházka), MR 1920/21, sv. 36, s. 246; J. S. (Staněk), Niva 1921, č. 6; J. Vrba, Pramen 1921, s. 280 ●; ● ref. Tiché světlo: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 29. 9. 1926; J. z Wojkowicz: Pohled do mladé poezie, Sever a Východ 1926, s. 251 (zejména ref. Tiché světlo) ●; ● nekrology: AMP. (A. M. Píša), PL 22. 9. 1928; B. Novák, Lumír 55, 1928/29, s. 240 ●; J. Knap: Básnické torzo V. V., Sever a Východ 1929, s. 117 → V. V.: Pták Noh (1929); ● ref. Pták Noh: G. (F. Götz), NO 14. 7. 1929; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 19. 7. 1929; AMP. (A. M. Píša), PL 18. 8. 1929; pk. (V. Prokůpek), Venkov 8. 9. 1929; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 30, 1929/30, s. 15; B. Novák, Lumír 56, 1929/30, s. 164; P. F. (Fraenkl), RA 5, 1929/30, s. 203 ●; J. Knap: Na paměť mladého básníka, Venkov 14. 5. 1939; -sš. (S. Šebek): Výstavka k 30. výročí úmrtí básníka V. V., Muzejní zprávy Pražského kraje 1958, s. 132.

lm

František Vymazal

* 6. 11. 1841 *Topolany* u Vyškova

† 6. 4. 1917 *Brno*

Autor kriticko-ironických postřehů o soudobé společnosti, polyglot, svérázný filolog, autor jazykových učebnic, propagátor česko-slovanského kulturního sblížení, editor, překladatel, publicista.

Syn majitele gruntu; záhy osiřel a také napolo ohluchl. Základní školu vychodil v rodišti, ve čtrnácti letech odešel do Brna studovat německé gymnázium, těsně před maturitou z něj však vystoupil. Poslouchal pak matematické přednášky na technice v Brně, ale ani tuto školu nedokončil. Živil se kondicemi (již od střední školy) a spolupracoval s novinami Moravská orlice, též jako fejetonista, od 1873 kvůli hospodářským potížím listu už jen jako korektor. Věnoval se žurnalistice, redigoval krátce několik časopisů, mj. 1866–68 Veselé listy. Od 1875 pracoval jako korektor v brněnské Moravské akciové knihtiskárně. Vedle toho pů-

sobil jako přísežný tlumočník a překladatel u zemského trestního soudu v Brně. V. dosáhl značných znalostí v matematice, politice i historii, zejména pak vynikl ve studiu jazyků. Aktivně ovládal 10 řečí (používal 28). Byl v písemném kontaktu s předními jazykovědci (V. Jagić, A. Leskien, F. Miklošić, H. Paul, J. Gebauer, M. Hattala, J. Zubatý) i se spisovateli (J. S. Machar, J. Vrchlický). Kvůli lingvistice se dostával i do sporů řešených soudně (s M. Hattalou, A. Vaškem). Připravovanou profesuru českého jazyka a literatury na vídeňské univerzitě mu zhatil M. Hattala. Pro korekturami silně oslabený zrak odešel 1903 do důchodu. Od ledna 1916 byl osm týdnů ve vyšetřovací vazbě na Špilberku, protože nepovstal v restauraci při rakouské hymně. Podnikl dvě větší cesty: 1873 po Rusku, 1875 navštívil Srbsko, Černou Horu a Chorvatsko. Do povědomí Brňanů se zapsal jako originální postava, pro samotářství, podivínství a osobní svéráz přezdíváná Brněnský Diogenes. Zemřel na následky srážky s tramvají. V. pozůstalost uchovával zemský (státní) archiv v Brně; pohřben byl na brněnském ústředním hřbitově, po zchátrání původního hrobu byly ostatky přemístěny do čestného hrobu v blízkosti J. Dobrovského.

Literární dráhu V. započal příležitostnými překlady pro několik nakladatelů a některé brněnské časopisy, knižně pak převody obsáhlých německých románů (L. Mühlbachová, Th. Scheibe aj.) a kalendářů. Jako beletrista se představil několika svazky svéráznou filozofií podložených aforismů, epigramů, ironických ataků, posměšků i kritických postřehů o soudobé morálce, umění, o socialismu, vlastenectví i náboženství, často tvrdě a občas i neomaleně napadajících byrokracii, honbu za ziskem, myšlenkovou chudobu, omezenost, frázovitou rétoričnost (*Zrnka*). Psal je po celé období své tvůrčí činnosti (začal již v 60. letech v Besídce), což dosvědčují série dalších pozdějších obdobných textů v souborech *Drobtina*, *Nápady a výpady*, *Hoblíny a piliny* aj. (příspěvky do nich posílali i další spolupracovníci, např. C. Helcelet). Prvním výrazným V. počinem na poli slovanské vzájemnosti se stala dvoudílná reprezentativní antologie slovanského básnictví *Slovanská poezije*; zahrnuje ukázky z děl desítek básníků ruských (včetně Slova o pluku Igorově), polských, ukrajinských i lužickosrbských a doplňují ji autorovy

zasvěcené medailony uváděných spisovatelů. Do souboru V. přejal starší překlady zhotovené ještě J. Jungmannem a pokračovateli, již hotové z přítomné doby (F. Kvapil, O. Mokřý) i zadané přímo pro publikaci (V. Kosmák, J. Nečas, J. Soukop, V. Šťastný, včetně převodů vlastních). Vznikla tak stylově i kvalitou nesooudá sbírka, došla však vysokého ocenění J. Nerudou a její úspěch podnítil V. k vydání obdobného díla z českého písemnictví *Perly české lyriky*. Výborem V. položil základ i pro své práce na česko-slovanském sblížení, zejména na rozvíjení česko-ruských vztahů (mj. z jeho iniciativy byla do ruštiny přeložena *Babička* B. Němcové opatřená jeho úvodem). Jako jazykovědec V. nejprve od 1863 sbíral materiál pro česko-německý slovník, který měl zachytit především současnou hovorovou a v běžné podnikatelské praxi užívanou němčinu (projekt po 30 letech opustil a shromážděný materiál 1890 prodal nakladateli J. Ottovi pro obdobně chystaný podnik). V 80. letech se zabýval úvahami o Rukopisech a některé básně z nich sám přeložil do francouzštiny (překládal též verše J. Vrchlického). Z obhájece RKZ se postupně stal skeptikem v otázce jejich pravosti. Do povědomí široké veřejnosti se zapsal, když ke konci 80. let začal publikovat učebnice uplatňující novou metodu výuky cizích jazyků („snadno a rychle“). Důraz kladl na maximum praxe a minimum teorie a potřebám praxe měly učebnice také sloužit (za V. života i po jeho smrti vycházely v četných upravených a doplněných vydáních). Vyprovokovaly též pokračovatele a napodobitele, staly se okřídleným pojmem a daly vzniknout i druhotným, často ironickým ohlasům mj. v podobě komedií a kabaretních výstupů. V. sepsal a pokoušel se vydat i vzpomínky (*Z mých pamětí*), psal o nich M. Hýsek 1911, později se však ztratily. Životní dílo V. obsáhlo kolem 150 vydaných prací a zvláště řada jeho učebnic je už dnes obtížně datovatelných. Jsou plodem jeho mimořádného filologického nadání, takřka výlučně směřujícího k praktickému užití; jeho beletrii charakterizuje britká pronikavost náhledů ústících v ironickou aforistickou formu. – Vedle korektorského zaměstnání působil V. též jako novinář. Krátkodobě redigoval (i vydával) několik časopisů (*Besídka*, *Svobodná obec*, *Beseda*, *Koleda*). Nejdéle a nejvýrazněji se uplatnil jako redaktor a nakladatel satirického čtrnáctideníku *Veselé listy*

Vymazal

(1866–68, roč. 1–3, majitel K. Klíč), který vycházel do prosince 1867 v Brně, poté v Praze; jeho hlavním spolupracovníkem byl A. H. Sokol. Obsahoval verše, prózy, seriály satirického rázu i kreslené vtipy (vše zpravidla anonymně nebo pod neidentifikovatelnými pseudonymy a šiframi) s protivládní, protimaďarskou (po rakousko-uherském vyrovnání 1867), proticírkevní a antisemitskou tendencí a bez literárních ambicí.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Aug. Schneid, Ivan Ivanovič, Jan Vostrý, Karel Doudlebský, Karo, M. Maikow, M. Majkow, Otto Schride, prof. Mat. Matala, Prokop Silný, Schridde, St. Potocki; Fr. V., F. V., M., -m., -m., -V. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Anděl strážný (Brno); Beseda (Olomouc 1874 jako příloha Našince, Brno 1875); Besedy Času (1901–02, 1912); Besídka (Brno 1866–67); Brünner Beobachter (1879); Čas. Beletristická příl. k politickému týdeníku... (1896); Čas (1902); Časopis Matice moravské (1873–79); Fildovačka (Brno); Háj (1875); Hlas (Brno 1879, 18. 6. Vašek o našich starých rukopisech a pokr. polemika); Hlídkka lit. (1891); Humorist. listy; Hvězda (1864); Koleda (1878–88); Komenský (od 1880); Malý čtenář (1892–99); Mor. orlice (Brno 1866–73, 1889–1907); Mor. kraj (Brno 1904); Nár. obzor (1908–09); Niva (1897); Nový Posel z Čech, Moravy a Slezska (Brno 1870); Obzor (Brno); Paedagogium (1881); Politik (1867); kal. Posel moravský (Brno 1865–68); kal. Ruch (Brno 1880); Slovan (1871); Světozor (1868); Svob. obec (Kroměříž 1866); Veselí listy (Brno 1866–68); Vesna (1882); Zora (Brno 1883); Zvon (1911); – posmrtně: Lid. noviny (1917). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře a dějinách:* Původ slova laf (pamflet, 1873, pseud. prof. Mat. Matala); Obrazy z dějin českých a rakouských (1879, dle domácích pramenů); Dějiny německé národní literatury (1879, dle německých pramenů); Prof. Vašek o našich starých rukopisech (polemická studie, b. d., 1879); Jak Bartošův Blažek zrezal Vymazala (polemika, 1881); Zrnka (PP 1896); Zrnka. Druhá hromádka (PP 1899); Zrnka. Třetí hromádka (PP 1901); Zrnka. Čtvrtá hromádka (PP 1902); Psinky (PP 1908); Drobotina (PP 1909); Hobliny a piliny (PP 1909); Nápady a výpady (PP b. d., 1909); Poslancem snadno a rychle (PP 1909, s J. Váhalem, tj. J. V. Hrubým; upr. vyd. 1992); Tisíc nových zrněk (PP 1911). – *Překlady:* L. Mühlbach (K. Mundt): Císař Josef II. a dvůr jeho 1–3 (1863); B. (tj. Th.) Scheibe: Granatníci císařové 1, 2 (1864, šifra F. V.); V. F. A. Zimmermann: Divy pravsvěta (b. d., 1864); J. Mezírka: Soubor veškerých nauk hospodářských (1868); M. Bermann: Temné pověsti z Rakouska (1870); O. Corvin (O. J. B. von Corvin-Wiersbitzki): Kněžourské zrcadlo. Historické památky fanatismu v církvi římsko-katolické (1870) + Kněžour (1870); L. Lurine, Ch. A. Brot aj.: Barbara Ubrykova (1871) + Kláštery křesťanstva (1871);

A. Obentraut: Nauka o rakouské ústavě (1878); Miklošičovo hláskosloví jazyka českého (1879); A. N. Afanasjev: Ruské národní pohádky (1883). – *Ostatní práce:* Ruský slabikář (1868); Prostonárodní poučení o nové míře a váze, s četnými příklady početními a tabulkami převodnými (1872); Das Metermass in der Volksschule und in der Praxis des öffentlichen Verkehrs (1873); Česko-ruský slabikář (1874); Erster Selbstunterricht in der Trigonometrie... (1875); Nejpotřebnější známosti trigonometrické (1875); Nová míra a váha na trhu a v národní škole (1876); Ruská abeceda a první ruské čtení (1878); Bulharská abeceda a počátky bulharského čtení (1879); Russische Grammatik zunächst für den Selbstunterricht (1880); Böhmisches Grammatik für deutsche Mittelschulen und Lehrerbildungs-Anstalten (b. d., 1881); Gramatické základy jazyka ruského (1881); Gramatické základy jazyka polského (1881); Nauka o větě pro žáky na středních školách (1881); První česko-německé rozmluvy (1881); Český pravopis k potřebám učitelstva (1882); Český pravopis pro nestudované (1882); Počátky slovanštiny (devítí řečí spisovných) a litevštiny 1–3 (1882, 1884, 1885); První lužicko-srbské čtení (1883, s M. Hórníkem a P. Glavšem); První polské čtení (1883); Serbische Grammatik zunächst für den Selbstunterricht (1883); Gramatické základy jazyka slovinského (1884); Grammatik der polnischen Sprache zunächst zum Selbstunterricht (1884); Snadný návod naučiti se za několik hodin rusky čísti a psáti (1884); Za tři hodiny se naučíte rusky čísti a psáti (1884); Gramatické základy jazyka srbského čili charvátského (1885); Za dvě hodiny se naučíte srbsky čísti a psáti (1885); Böhmisches Übungsbuch (1886); Praktický učitel němčiny (1886); Pravopisný slovník a zásady českého pravopisu (1886); Die Kunst die bulgarische Sprache leicht und schnell zu erlernen (1887); Praktisch-kritischer Volapük-Trichter (1887, pseud. Otto Schride); Světová řeč volapük ve třech lekcích (1887, pseud. Ivan Ivanovič); Böhmisches Grammatik (1888); Schnell russisch (1888); Rychle německy (1888); Der böhmische Schnelllehrer (1888); Russisch für das Militär (1888); Böhmisches Literaturbuch (1889); Novočeské hláskosloví zjednodušené (1889); Prostonárodní český pravopis (1889); Slovinsky snadno a rychle (1889); Český pravopis pro nestudované (b. d., 1892); Německý pravopis pro každého (1892); Počátky němčiny pro každého (1892); Der böhmische Einpauker für bequeme Herren (1892); Französisch leicht und schnell (1892); Francouzsky snadno a rychle 1, 2 (1892); Rusky snadno a rychle (1892); Litevsky snadno a rychle (1892); Základy trigonometrie (1892); Katechismus německé řeči čili Německy snadno a rychle (b. d., 1893); Nejpotřebnější písemnosti pro každého (1893); Německy za 50 hodin 1, 2 (1893); Nejdůležitější české a německé písemnosti pro každého (1894); Slovník česko-německý, sbírka nejpotřebnějších slov (1894); Bulharsky snadno a rychle (1895); Německy snad-

no a rychle (1895); Čech s Němcem rozmlouvající (1896); Maďarsky snadno a rychle (1896); Polsky snadno a rychle (1896); Praktické rozmluvy české a německé (1896); Srbsky (charvátsky) snadno a rychle (1896); Vlasy snadno a rychle (1896); Rusky v desíti úlohách (1896); Hebrejsky snadno a rychle (1897); Holandsky snadno a rychle (1897); Španělsky snadno a rychle (1897); Německé čtení s výkladem hlavně pro začátečníky (1897); Novořecký snadno a rychle (1897); Rumunsky snadno a rychle (1897); In 50 Lektionen böhmisch (b. d., 1898); Latinsky snadno a rychle čili Latina pro nelatináře (b. d., 1898); Portugalsky snadno a rychle (1898); Slovensky snadno a rychle (1898); Starořecky snadno a rychle (1898); Trigonometrie snadno a rychle (1898); Turecky snadno a rychle (1898); Vyučovací listy jazyka německého pro samouky (1898); Francouzsky ve 40 úlohách s počátky konverzace (1899); Německá cvičebnice v konverzačních větách (1899); Německá učebnice pro lid (1899); Algebře snadno a rychle (1900); Cikánsky snadno a rychle (1900, s R. Sowou); Charvátsky snadno a rychle (1900); Malorusky (rusínsky) snadno a rychle (1900); Počátky ruštiny pro školy (1900); Staroslovansky (starobulharsky) snadno a rychle (1900); Lidová učebnice ruského jazyka podle metody nejlepších vět (1901); Lidová učebnice němčiny podle metody nejlepších vět (1901); Anglicky snadno a rychle (1902); Čech s Francouzem rozmlouvající (1902); Čech s Rusem rozmlouvající (1902); Čech s Vlachem rozmlouvající (1902); Dánsky snadno a rychle (1902); Švédsky snadno a rychle (1902); Mezinárodní řeč esperanto (1902); Německy za tři měsíce (1902, pseud. Jan Vostrý); Prusky snadno a rychle (Nizoněmecky) (1903); Nizoněmecky snadno a rychle (1903); Praktický a rychlý samoučitel německého jazyka (b. d., 1903); Rusky v praktických větách (1903); Vyšší kurs němčiny (1903); Vyšší kurs ruštiny (1903); Německá učebnice pro obecné školy (1904); Německy za jednu korunu (1905, pseud. Prokop Silný); Deutsch-böhmische Gespräche für jung und alt (b. d., 1905); Lidová učebnice němčiny a praktické rozmluvy česko-německé (1906); Mezinárodní řeč esperanto pro samouky. Slovníčky esperantsko-český a česko-esperantský (1906, s Th. Čejkou); Německy pro neštudované dle nového pravopisu (1906); Rusky pro děti (b. d., 1906); Vyšší kurs frančiny (1906); Francouzsky pro děti (1907); Latinsky pro děti (1907); Německy pro děti (1907); Rusky pro děti (1907); Už umím německy! Česko-německé veršiky pro děti (b. d., 1907, s J. V. Hrubým); Anglicky ve 40 úlohách (1909); Francouzský učitel (1909); Englisch für jedermann (1909); Německy dle nového pravopisu (pro neštudované) (1910, pseud. Prokop Silný); Gramatické základy jazyka ruského a slovinského (1911); Tisíc ruských vět pro první potřebu (b. d., 1911); Německy ve 24 hodinách (1912); Tisíc francouzských vět pro první potřebu (1913); Bulharsky v patnácti úlohách (b. d., 1913); Čech s Angličanem rozmlouvající (b. d.,

1913); Čech s Polákem rozmlouvající (1913); Doučte se německy (b. d., 1913); Čech se Srbochorvatem rozmlouvající (1913); Srbsko-charvátsky ve dvanácti úlohách (b. d., 1913); Nová učebnice němčiny na základě snadných vět s výkladem (1914); Maďarsky v praktických větách (b. d., 1915); Německý učitel (b. d., 1916); Praktisches Lehrbuch der bulgarischen Sprache für den Selbstunterricht (1916); Úvod do latiny (1917); (b. d.) Lernet böhmisch; Praktische russische Sprachlehre (Lipsko, s W. B. Mielckem); Rusky v 50 větách; Učitel ruštiny; Už umím francouzsky; Schnell polnisch (pseud. St. Potocki); Už umím rusky; Za 50 hodin rusky; – posmrtně: Italiánsky (vlasky) v praktických úlohách (1919). – *Výbor*: Vymazalova Zrnka (1931, ed. B. Jedlička); Zrnka moudrosti (1993, ed. M. Klapetek). ■ KORESPONDENCE: an. (J. Herben): Nejstarší moravský přítel (Herbenovi z 1886–96), Čas 16. 12. 1911; an. (E. Lešehrad): Relikviář (E. Šolcovi z 1893 a 1909), Lit. listy 1, 1923/24, s. 75; J. S. Machar: Snadno a rychle (Macharovy úryvky z 1895–1912), in Zapomínání a zapomenutí 1927–1928 (1929); F. Kolátor: Z V. korespondence (V. Kolátorovi z 1912 a redakci Nového lidu z 1911), Lid. noviny 9. a 16. 11. 1941. ■ REDIGOVAL *periodika*: Svobodná obec (1866), Besídka (1866–67), Veselé listy (1866–68, do č. 3), Beseda (1875), Koleda (1879 od č. 3 – 1880 do č. 19, s F. J. Rypáčkem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Slovanská poezije 1, 2 (1. Ruská poezije 1874, 2. Polská a lužickosrbská poezije 1878); RKZ s úvodem a výkladem ku potřebě školní i soukromé (1879); Perly české lyriky (1879); A. N. Afanasjev: Ruské národní pohádky (1883); Květozor z předních básníků slovanských. Originály s výkladem (tj. slovníčkem, 1885). ■

LITERATURA: F. V. Život, snahy a dílo polyglota malého národa (1937). ■ ● ref. ed. Slovanská poezije 1, 2: J. Neruda, NL 7. 2. 1874 → Literatura 2 (1951, s. 78); an.: Světozor 1874, s. 44; an., tamtéž 1878, s. 302; an., Pokrok 9. 6. 1878; P. Sobotka, Osvěta 1879, s. 164 ●; ● ref. ed. RKZ...: F. B. (Bartoš), ČMM 1879, s. 40; Čhp. (F. Chalupa), Světozor 1879, s. 250; V. Jagić, Archiv für slavische Philologie (Berlín) 1880, s. 162 ●; ● ref. Obrazy z dějin českých a rakouských, Dějiny německé národní literatury a ed. RKZ...: n. (J. Emler), ČCM 1879, s. 160; F. B. (Bayer), Beseda učitelská 1879, s. 262 ●; an.: ref. Obrazy z dějin českých a rakouských, ČMM 1879, s. 49; an. (J. Neruda): F. V., Humorist. listy 1886, s. 368 → Podobizny 3 (1954, s. 152); J. Novák: ref. Pravopisný slovník a zásady českého pravopisu, Rozhledy lit. 1, 1886/87, s. 12; ● k padesátinám: an. (F. Roháček), Niva 1891, s. 366; an., Mor. orlice 6. 11. 1891 ●; J. M. (Merhaut): ref. Zrnka, Mor. orlice 8. 11. 1896; ● k šedesátinám: an., Mor. orlice 6. 11. 1901; V. Š., tamtéž 7. 11. 1901; an., Čas 7. 11. 1901; an., LidN 7. 11. 1901 ●; M. Hýsek: o rkp. Z mých pamětí, LidN 2. 3. 1911; ● ref. Tisíc nových zrnků: A. Novák, NL 3. 12. 1911; J. H. (Herben), Besedy Času 1911, s. 333; K. Černocký, Hlídky 1911, s. 865; Rk., Naše doba 19, 1911/12, s. 546 ●; M. Hýsek:

Vyplel

k sedmdesátinám, MSIR 1912, s. 4; an.: F. V. před vojenským soudem, LidN 23. 3. 1916; ● nekrology: -n-, Zvon 17, 1916/17, s. 420; an., Zlatá Praha 34, 1916/17, s. 247; J. F. (Folprecht), Čes. revue 10, 1916/17, s. 193; -i. (A. Wenig), Topičův sborník 4, 1916/17, s. 382; an., NR 1, 1916/17, s. 156; an., Čes. svět 13, 1916/17, č. 33; an., LidN 6. 4. 1917; an., PL 6. a 7. 4. 1917 (Večerník); an., NL 7. 4. 1917; J. Šumbera, NL 10. 4. 1917; F. O., Venkov 10. 4. 1917; an., Das literarische Echo (Berlín) 15. 5. 1917 ●; an. (P. Váša): F. V., LidN 8. 5., 1. 6., 8. 6., 20. 6. a 28. 7. 1917; F. Slaměník: Moje styky s V., LidN 12. 9. 1917; bh. (B. Haluzický): Zbytečné rozčítování, LidN 14. 6. 1926 (odp.); H. Bulín: Zločiny F. V., LidN 27. 9. 1928; B. Jedlička in Vymazalova Zrnka (1931); A. J. Doležal: ref. Vymazalova Zrnka, Čin 3, 1931/32, s. 952; S. Popelka: F. V., Rozhledy 1933, s. 96; K. P. (Polák): Na paměť korektora, PL 3. 6. 1937; J. Horák: ref. Slovanská poezie 2 (Pohled na dějiny opolské slovesnosti), ČMF 25, 1938/39, s. 31; ● k 100. výr. nar.: Mk (O. Mikulášek), LidN 2. 11. 1941; KZK (K. Z. Klíma), LidN 5. 11. 1941; F. Kolátor, LidN 8. 11. 1941; -a-, Venkov 9. 11. 1941; -šš-, Našinec 1941, s. 25 ●; O. Klíče: Veselé listy. Přátelství K. V. Klíče a F. V., LidN 16. 11. 1941; M. Hýsek: V. paměti – ztracené, LidN 2. 5. 1942; bs (B. Slavík): Zneuznaný génius, LidN 8. 4. 1942; E. Lešehrad: Autor Snadno a rychle, LD 6. 7. 1945; V. Burian: Selský původ spisovatele F. V., Časopis Rodopisné společnosti 17–18, 1945/46, s. 110 + Spisovatel F. V., Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 1946, s. 367; P. Váša: F. V., z dílny slavisty proletáře, Sovětská jazykověda 1954, s. 438; A. Gregor: F. V., VVM 1959, s. 127; J. Beran: Zrnka F. V., Plamen 1966, č. 10; O. Štorch-Marien in Tma a co bylo potom (1972, s. 52); V. Rybička: Brněnský Diogenes, Brněnský večerník 31. 1. 1974; J. Dufek, J. Gabriel: Veselé listy – poznámky ke vzniku a vývoji, VVM 1980, s. 39; M. Klapetek in F. V.: Zrnka moudrosti (1993); H. Bartková: Stále aktuální Zrnka humoru, Hanácké noviny 26. 4. 1997; B. Gabrielová, B. Marčák in Kapitoly z dějin brněnských časopisů 1 (1999); I. Pospíšil in A. S. Puškin in trojí projekci a česká „úzkost z dějin“, Litteraria humanitas 7, 2000, s. 283; O. Bláha: Slovanské jazyky v díle moravského polyglota a spisovatele F. V., AUP Olomouc. Studia Moravica 2, 2004, s. 89.

mhs, zp

Jaroslav Vyplel

* 2. 12. 1890 Kroměříž
† 19. 4. 1969 Brno

Básník bez výraznější směrové orientace, autor literatury pro mládež; překladatel z ruštiny.

Podepisoval se i Jaro Vyplel. – Narodil se v rodině písaře občanské záložny v Kroměříži, otec brzy oslepl a rodinu (měl dva bratry)

živila matka modistka. Dětství prožil v Kroměříži a v Bystřici p. Hostýnem. Od 1905 studoval na učitelském ústavu v Kroměříži (mat. 1909), potom působil na obecných školách: 1909–12 v Krhové u Val. Meziříčí, 1912–15 v Zubří u Rožnova p. Radhoštěm. V 1. světové válce byl zajat na ruské frontě a vstoupil do českoslovičtích legií (1915–20). Po návratu vyučoval 1920–22 v Poštorné u Břeclavi, 1923–45 v Brně, 1945–46 byl okresním školním inspektorem v Přerově, 1946–51 ředitelem dívčí nár. školy v Brně. Poté odešel do důchodu.

Časopisecky začal publikovat 1921, a to zejména překlady ruské poezie. Pozdní básnický debut *Srdce vsříc* přinesl kromě reminiscencí na legionářské ideje bratrství sloky opěvující krásy vlasti. Základ další V. tvorby tvoří meditaativní a rodinná lyrika s jednoduchou básnickou výstavbou, v níž se popisné verše střídají s baladickými a s ohlasy lidových popěvků, v souboru *Písňe a meditace* (verše z let 1926–36) i s formou villonské balady. Osobní vzpomínky, soucit s trpícími, někdy až sentimentální vztah k rodnému kraji a Brnu, to vše V. evokoval bez zvláštní osobitosti. Elegicky pojal stesk rodičů nad dětmi zahynuvšími v rozvodněné řece při rakvické tragédii (*Balada na Dyji*) a mučednictví vězňů v průběhu 2. světové války (*V osamění smrti*). Některé jeho verše byly zhudebněny (J. B. Foerster, J. Křička aj.). Psal též pohádky pro děti. Jako překladatel se zaměřil především na ruskou poezii, knižně vydal výbor z díla K. D. Balmonta, další překlady zveřejňoval časopisecky (A. Bělyj, A. Blok, Z. Gippiusová, V. Ivanov, S. Jesenin, V. Majakovskij aj.). Část jeho překladů i vlastní tvorby zůstala v rukopisech.

PSEUDONYM: Jiří Ponomarev (překlady). ■ PŘÍSPĚVKY in: Archa (Olomouc 1932–33, 1938); sb. Bezručův hlas (1940); Bibliofil (Brno 1933–34); Cesta (1921–25); Čes. slovo (1934); sb. F. X. Svobodovi v roce jeho 80. narozenin (Mor. Ostrava 1940); sb. Haná Petru Bezručovi (Olomouc 1957); Host (1924–25); Katalog Bezručovy výstavy (Prostějov 1937); Kolo (Brno 1933–34); Lid. noviny (1933–34, 1936, 1939–44); Lit. kruh (Mor. Ostrava); Mor. noviny (Brno); Moravskoslezský deník (Mor. Ostrava); Nár. osvobození (1924–25, 1929–30, 1932, 1937); Ni-va (Brno 1922); Pramen (1921); Proletkult (1922); Přerod (1923–24); Salon (Brno, Praha); Topičův sborník (1922); Tvorba (1930, 1932, 1937); Učitelský věstník; Úsvit; Venkov (1922, 1925); Země (1921–24, 1928–31); Zlatá Praha (1921); Zvon (1938); – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl

(2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Srdce vstříc (BB 1934); Balada na Dyji (B 1936); Písně a meditace (BB 1936); Trojí zastavení (BB 1942); O třech bratřích (pohádka, 1944); Až ovečky přejdou... (pohádka, 1945); V osamění smrti (B 1945). – *Překlad*: K. D. Balmont: Z básnického díla (1935, výběr). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: J. Kalus: Člunek zpívá (1941, i úvod). ■

LITERATURA: ● ref. Srdce vstříc: A. N. (Novák), LidN 3. 12. 1934; Z. S. (Spilka), Rozhledy 1934, s. 120; K. J. (Juda), Střední škola 1936, s. 100 ●; ● ref. překl. K. D. Balmont: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 35, 1934/35, s. 601; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 62, 1935/36, s. 305; J. Hch. (J. Heidenreich-Dolanský), LidN 24. 1. 1936 ●; ● ref. Písně a meditace: V. H. (Z. Kalista), Lumír 63, 1936/37, s. 458; S. Vlček, Rozhledy 1937, s. 167 ●; ne (A. Novák): ref. Balada na Dyji, LidN 19. 5. 1937; Rfš (R. F. Šimek): Padesátin dožil se..., Zvon 41, 1940/41, s. 211; ● ref. Trojí zastavení: J. M. (Machoň), Akord 10, 1942/43, s. 197; Kp. (K. Polák), Nár. práce 20. 1. 1943; sj, LidN 26. 3. 1943; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 51, 1943/44, s. 90 ●; D. Kšicová: K. D. Balmont v českých překladech, SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1982, č. 29.

sb

Vypravování o zlých letech po smrti krále Přemysla Otakara II. viz in Pokračovatelé Kosmovi

Albert Vyskočil

* 28. 1. 1890 *Královské Vinohrady* (Praha-V.)
† 4. 12. 1966 *Praha*

Katolicky orientovaný literární historik, esejista a kritik, mácholog a znalec českého baroka; překladatel a editor.

Syn krejčího. Od 1896 navštěvoval obecnou školu a pak reálku na Vinohradech, od 1905 učitelský ústav (mat. 1909). Působil poté jako učitel na různých místech (Oudoleň u Borové, pak okolí Prahy nebo Praha: Ořech, Břevnov, Modřany, Dolní Mokropsy, Hlubočepy, Střešovice). 1910–14 studoval externě na filoz. fakultě v Praze bohemistiku, germanistiku a anglistiku (zejména u F. Chudoby). 1906 podnikl pěší pouť do Itálie ve stopách Máchových, později navštívil též Anglii a Německo. Oženil se s E. Sládkovou (1888–1962), dcerou bratra J. V. Sládky, klasického filologa V. Sládky. Od 1917 spolupracoval s J. Florianem a zařadil se do okruhu prvorepublikových katolických inte-

lektuálů (vedle Floriana M. Dvořák, E. Frynta, B. Fučík aj.). Od 1932 také spolupracoval s V. Pourem při vydávání tzv. Pourovy edice, podílel se na jejím literárním programu (též vlastními pracemi) a mimoto řadu svazků upravil graficky; ve V. grafické úpravě vyšlo několik knížek i v jiných edicích a vydavatelstvích (Dobré dílo, Symposion). Od 1940 působil též v redakční radě Rodokapsu. 1942 odešel V. do invalidního důchodu. 1942–48 pracoval jako externí redaktor v nakladatelství Vyšehrad (mj. člen redakčního kruhu a redaktor stejnojmenného časopisu). Před 1948 mu bylo nabídnuto místo profesora estetiky a literatury na brněnské univerzitě, záměr se však vzhledem k únorovému převratu neuskutečnil a veřejné působení bylo nadále V. znemožněno.

V. esejistická a literárněhistorická tvorba byla určována východisky katolického personalismu, který chápal vnitřní pravdu umění jako soulad s pravdou inspirovanou božským zjevením. Jeho interpretace zdůrazňovala citlivý dialog s uměleckým dílem a autonomii uměleckého pohledu na svět oproti pozitivistickému utilitarismu opírajícímu se o sekundární prameny. V. zájem byl upřen zvláště k osobnosti a dílu K. H. Máchy. V obsáhlé studii *Básník* a v dalších textech (jsou také obsaženy ve všech jeho knižních souborech esejů) proti ustálenému pojetí Máchy jako „cizince“ v českém prostředí vyzdvihoval kontinuitu jeho zjevu rostoucího z rezervoáru barokního citění a myšlení. Věnoval se také procesu utváření Máchovy senzitivity v dětských a jinošských zážitcích a vlivech i analýze vnitřní logiky jeho jazyka a metaforiky. V. rozbor kritického odrazu Máchova díla je i průvodcem omyly a stereotypy českého myšlení kulturního a dějinného. Celým V. dílem prolíná přesvědčení o zásadním a obrodném významu baroka pro českou tradici a přítomnost; vyzdvihoval zejména barokní univerzálnost, syntetičnost, dynamiku, lidový charakter baroka konfrontoval s odtrženou cizorodostí osvícenství. V komentářích, jimiž doprovázel své počiny editorské a překladatelské, i jako kritik V. usiloval o obraz autorovy osobnosti v integrálních rysech, o postižení řádu jeho tvorby s ohledem na odlišení hodnototvorných a disharmonizujících složek jeho výrazu; zaměřoval se na významné osobnosti literatury anglické a německé (M. Arnold, Th. Carlyle, D. Defoe, F. Hölderlin, J. Keats) i české (J. Deml, J. Durych,